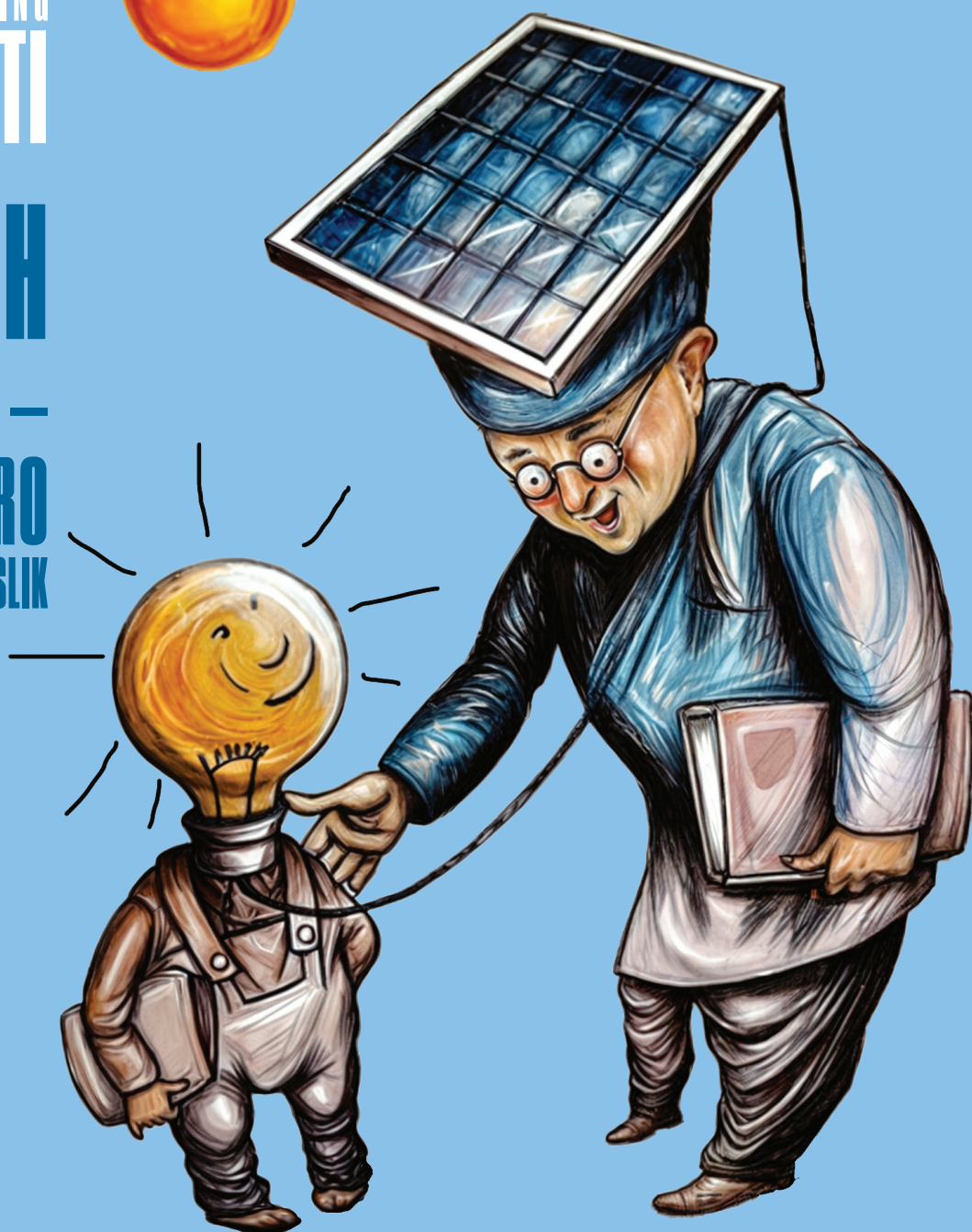
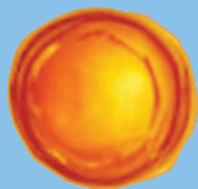

O'ZBEKISTON TALABASI

2024.6. № 6(17)

ISHONCHNING
TABIATI

QO'SH
DIPLOM –
XALQARO
MUTAXASSISLIK

3030-3656

KO'ZLARI "KO'KARGAN" MAJBURIYAT

Oilaviy mojarolar cho'qqisiga chiqqan. Er tomon xotin yo'lda, bola belda, deya oilani ajrim bilan tugatishgan. Ayolning aka-ukalari ota-onamiz tirilib bizga singil tug'ib bermaydi, deya olti nafar farzand bilan singlisini uyga olib ketishgan.

IZIDAN NUR TARALAYOTGAN ODAM

Ayrim o'zgaruvchan olimlar kabi mustaqillikdan so'ng "jadidchi" bo'lib qolmadi, balki sho'ro mafkurasi qilichini qayragan zamonlarda ham jadidchi adiblar asarlarini tahlil qilib maqolalar yozganining guvohimiz.

"AKSINCHA BO'LSA HAM..."

Agar siz azobdan qochish, baxtga erishish, lazzat olish uchun haq ishni qilsangiz, bu to'g'ri emas. Haq ishni aynan HAQ bo'lgani uchun qiling. "Baribir" deb ayta oling. Sevgingiz chuqur bo'lsin, zero sevimlidingiz o'zi sevimlidir.

"DIPLOM ODDIY QOG'UZ EMAS..."

Agarda ularni faqatgina diplomi borligi uchun shaxs deb qabul qilsak, bu shunchaki shaxs tushunchasini juda ham qadrsiz va ahamiyatsiz atamaga aylantirish, xolos.

"VIJDONIM UYG'ONSA ISMINGNI AYTIB..."

Ko'zlaring - bir paytlar, o qanday ko'rkam, nayzadek maysalar o'stirgan adir va hozir azobdan aylangan cho'lga, izn ber, so'ylasin, xuni kimdadir?

MUSOFIRDAN MONOLOG

O'sha paytlar "X-variant" degan balo tarqab ketgandi, testlarning javobi oldindan sotilardi, bizning o'lchovimizda katta pulga, keyin "kallasi" bilan o'qishga kirmoqchi bo'lganlarning bali yetishmay, omadi chopmay qolaverardi...

"BO'SH VAQTLARIDA NAFRATLANADILAR..."

Mendan qarzarlarimni to'lashni talab qilish juda adolatsizlikdir, bu menga qanchalik og'riq berishini tasavvur ham qilolmaysiz.

O'ZBEKISTON TALABASI

Ma'naviy-ma'rifiy, ommaviy-uslubiy metodik jurnal

Bosh axborot hamkorimiz
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

Jamoat kengashi
Isajon SULTON
Alisher SHODMONOV
Rayshan ERMATOV
Olim TOSHOYEV
Dilorom KARIMOVA
Nodir JONUZOQ
Nazokat AZIM
Abduvali XOLIQOV
Kamoliddin O'RINBOYEV
Gulmira MUSAJONOVA
Jenisbek PIYAZOV
Ayub SHAHOBIDDINOV
Iqbol QO'SHSHAYEVA
Bahrom IRZAYEV
Shahobiddin SHARIPOV

Muassis
"INTEGRATION CENTR UMID" MCHJ

Direktor
Chorshanbi XOLMATOV

Bosh muharrir
Sirojiddin IBROHIM

Navbatchi muharrirlar
Otash YASHIN
Maqsad OBIDJON

Jurnal tahririyat kompyuter markazida
terildi va sahifalandi

Sahifalovchi-dizayner
Rahmatjon YUNUSOV

Bir yilda 10 son o'zbek, qisman ingliz va rus tillarida chop etiladi. 2022-yil 11-mayda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligida 1590-raqam bilan ro'yxatga olingan. Obuna indeksi: 1393. Adadi: 2500 nusxa.

Jurnalda e'lon qilingan materiallardagi dalil va raqamlarga mualliflar javobgar. Muallif fikri tahririyat nuqtai nazaridan farq qilishi mumkin.

Tahririyat manzili: Toshkent shahri Chilonzor tumani Novza ko'chasi 14-uy.

"Invest Book" bosmaxonasida chop etildi. Manzil: Uchtepa tumani Foziltepa ko'chasi 12-B uy.

28.06.2024-yilda chop etishga ruxsat berildi.

Jurnal obunasi, sotuvi hamda reklama xizmati yuzasidan +99891 077 75 75 raqami orqali ma'lumot olishingiz mumkin.

Maqolalar quyidagi manzil orqali qabul qilinadi:
@uzb_talabasi

MUNDARIJA

KO'ZLARI "KO'KARGAN"
MAJBURIYAT..... **02**

QO'SH DIPLOM – XALQARO
MUTAXASSISLIK **06**

SO'ZLAYOTGAN HAYKALLARNING
YOSH SOHIBI **12**

"DIPLOM ODDIY QOG'OZ
EMAS..." **16**

ELBEK MIRZOHI DOV: "DUBLYAJ
– HAM PROFESSIONALLAR, HAM
JASORATLILAR MAYDONI!" **19**

O'ZBEKNING YAPON QIZI **24**

MUSOFIRDAN MONOLOG **28**

IZIDAN NUR TARALAYOTGAN
ODAM **32**

ISHONCHNING TABIATI **38**

MUJASSAM AHMEDOVA:
"ISHON VA INTIL!" **42**

BIR TOYCHOQ XUNI **46**

MARTIN LYUTER KING: "AKSINCHA
BO'LSA HAM..." YOXUD OLIY
QONUNGA ITOAT XUSUSIDA **58**

A LETTER TO FRESHMEN FROM
GRADUATED STUDENT **64**

SHOHJAHON SHODMON: "VIJDONIM
UYG'ONSA ISMINGNI AYTIB..." **66**

AFSONAVIY MANZILLAR **69**

JORJ BAYRON: "BO'SH VAQTLARIDA
NAFRATLANADILAR..." **72**

KO'ZLARI "KO'KARGAN" MAJBURIYAT

Oilada otamning ko'z ochib ko'rgan erka, tantiq qizi edim. Uyimizga keladigan qarindoshlardan kimdir so'kinib qolsa, "Hay-hay og'zingni borlab gapir, uyimda qizlar bor, qizlarimning huzurida so'kinma, tur, ket", deya so'kong'ichni bizdan kechirim so'rashga majbur qilardilar otam. Oradan yillar o'tdi. Turmushga chiqdim. Erim qo'pol so'kinganida gap qaytarganim uchun yegan bir shapaloq ortidan ajrashaman, yashamayman, deb ota uyimga qaytib kelib turib olganim kechagidek yodimda. Ammo otam tarafimni olib bir so'z demagandilar. Sovg'a-salom bilan yaxshi gapirib kelinlik uyimga olib borib qo'ygandilar.

Rahmatli qaynonam o'ktam ayol edi. Og'zi polvon ayol edi. Otamga: "Qizingiz boshingizdan qolsin, eshigimni qattiq yopib ketgan kelinni qaytib qabul qilmayman, daraxtni bir tepsam qiz yog'iladi, eshikni ortidan yoping", – deya ters gapirgandilar. Ammo otam qaynona va qaynotam qarshisida tiz cho'kib: "Meni kechiring, quda xola, quda bobo, siz osmonsiz, men yerman. Qizimga tarbiya berol-mabman", deganlarida o'kirib yig'lagandim. Axir men o'z-o'zimdand gap qaytarmaganman-ku, gap qaytarishimga sababchi bo'lib qo'pol so'kingan kuyov-ku, deya yuragim yig'lagandi. O'shanda otam bir gapni aytgandilar.

– Oila kalish emas qizim, bunisi to'g'ri kelmadi, boshqasini olib kiyaman, deya olmayсан. Er esa yarim pir. Pir senga birda madadkor, birda najotkor, birda esa ko'nglingni tor qiladi. Seni o'qimishli kitobxon qilib tarbiyalaganman, nima qilsang qil, oilangni saqlab qol. Oilang uchun o'zingni o'tga ur, cho'qqa ur. Ammo saqlab qol. Shu yerdagilarning ko'nglini olki, kun kelib ular seni qadrli inson sifatida hurmat qilsinlar. Agar yana qaytib borsang, yana kelib qaynona-qaynotang oldida bosh egaman. Mulohazali, munozarali qiz tarbiyalay olmaganman, deb kechirim so'rayman. Otamning bu gaplarini hazm qilishim oson bo'lmagan. Ko'p yillar otamdan nafratlanib yurganman. Ammo otam aytganlariday oilamdagilarning ko'nglini topish uchun o'zimni o'tga-da, cho'qqa-da urganman. Oradan yillar o'tdi. O'shanda otamning to'g'ri yo'l tutganiga kun sayin amin bo'laverman. Agar otam past ketmaganida ajrashib ketishim tayin edi. Rahmatli otamning haqiga duolar o'qiyman. Bugun otam saqlab qolgan o'sha oila mening bu dunyodagi qiymati yo'q boyligim.

Buni qarangki, turmush o'rtog'im mendan ko'ra mulohazali, mendan ko'ra kitobxonroq ekan, otamning birgina "Erkak kishi ahli ayolini xo'rlamaydi, urmaydi, so'kmaydi. Sen mening ostonamda ekaningda mening ahli ayolim qatorida eding. Kuyovim bilan o'rtangda nikoh o'qilgan kundan boshlab sen Bahromboyning ahli ayolisan. Agar u seni xo'rlasa, so'ksa, ursa, qadrlamasa – bu uning insoniylik darajasini belgilaydi. Men esa seni o'qimishli, kitobxon qilib tarbiya qilganman. Fikr qil, qizim", degan so'zlaridan xulosa qilib, qaytib menga qo'l ko'tarmadilar. Toqat qilib bo'lmaydigan vaziyatlarda qoldirmadilar.

Muqaddas shiorim

Xullas, shiorim qanday qilib bo'lmasin oilani saqlab qolish shart! 32 yillik oila bekasi tajribamni ishga solib, "Oila axloqiy madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-falsafiy omillari" mavzusida dissertatsiya yozishni boshladim. Kuni kecha Andijon davlat universitetida bo'lib o'tgan ushbu dissertatsiyaning seminar himoyasida oilashunos professor olim bir savol berdi. "Dissertatsiyangizda qanday bo'lmasin oilani saqlab qolish g'oyasini ilgari surgansiz. Bundan ko'rinadiki, siz bugun dunyoda, xususan, mamlakatimizdagi oilalardagi keskin ziddiyatli vaziyatlardan to'liq xabardor emassiz. Masalan, shunday oilalar borki, ular uchun ajrim eng to'g'ri yo'l. Bundan boshqa yo'l yo'q. 20 yillik, 25 yillik oilalarda ayollar xo'rlanayapti. Er degan janob tomonidan ota-onasini, qarindosh-urug'ini hurmat qilishga, ularning o'tidan kirib, suvidan chiqishga majbur ekanligi ayolga har kuni eslatib turiladi. Ammo ayol temir emas, u 5 nafar farzandni dunyoga keltirgan. Er bilan teppa-teng ishlagan. Ammo ayol qaynona-qaynota, qayn-bo'yin, qayn-singillar tomonidan 20 yildirki erga yomon tomoni ko'rsatilib kaltaklanadi. Oqibat esa fojia bilan tugagan holatlarni ko'rib, eshitib turibsiz. Shunda ham oilani saqlab qolish kerak deysizmi?"

Oilashunos professorning savolidan gangib qolsam-da, sir boy bermadim. Ushbu masala o'ta jiddiy ekanligini, ajrimdan boshqa chora yo'q bo'lgan holatlarni tahlil qilish va taklif berish masalalarini keyingi ilmiy izlanishlarimda ko'rib chiqishni aytib kalovlandim. Bu boshqa gap, dedi oilashunos professor.

Ajrimdan boshqa chorasi yo'q ikki oila

Dissertatsiya himoyasidan o'tganimga salkam bir oy bo'ldi, shu bir oy ichida ikkita oilaning holati e'tiborimni tortadi.

Birinchisida o'rtada olti nafar farzand bor. Oilaviy mojarolar cho'qqisiga chiqqan. Er tomon xotin yo'lda, bola belda, deya oilani ajrim bilan tugatishgan. Ayolning aka-ukalari ota-onamiz tirilib bizga singil tug'ib bermaydi, deya olti nafar farzand bilan singlisini uyga olib ketishgan. Hartugul, baholi qudrat kichikroq uy-joy qilib berishga ulgurishgan ekan. Er esa 45 yoshda, nufuzli bank xodimi, jon deb bir yoshgina juvonni nikohiga olishga ham ulgurgan. Otali yetim sho'r yetim, onali yetim gul yetim deganlaridek, farzandlar ona bilan kunini ko'rishyapti. Savobtalab odamlar ham topilib turibdi. Ayanchli tomoni shundaki, negadir er insult olib to'shakka mixlanib qolgan. Oilashunos, olimlikka da'vogar tadqiqotchi sifatida bir tanishim orqali bemorni yo'qlab boraman. Kir-chir ko'rpa-to'shak, qirtishlanmagan soqol, nursiz ko'zlar etimni junjiktiradi. Oila masalasida tadqiqot olib bora-yotganimni bildirib, bemorni suhbatga tortaman. Bir tomonga tortib ketgan qiyshiq lunjidan oqib turgan so'lagini arta olmayotgan erkak yosh boladay piqillaydi. Mendan 4-5 yosh katta bo'lsa-da, "oppaaa" deya g'o'ldiraydi.

Zamondosh mulohazasi

– Opa, men yo'limni yo'qotdim. Oilamni qadrlamadim. Ota-onamning gapiga kirib ayolimni xo'rladim. Belim baquvvatligini, topish-tutishim yaxshiligini pesh qilib uylandim. Ammo bo'yi bo'yim qatori farzandlarimning mehri, ularning hovlida iring'ishlab yurishi, ota deya girdikapalak bo'lishi, ayolimning mehri boshqa bir olam ekanligini endi angladim. To'shakka mixlanib qoldim, ikkinchi ayolim ijirg'anadi. Chunki u bilan meni bog'laydigan rishta – farzandlar yo'q. Men uchun mehribon deb o'ylagan ota-onam, aka-ukalarim o'z tashvishlari bilan bo'lib, o'zlarini chetga olishgan. Xonumonim kuydi opa, xonumonim kuydi...

– Ayolingizning nima aybi, nuqsoni bor edi?

Erkak unsiz yig'laydi.

– Birgina aybi – o'qimagani, ishlamay uyda o'tirgani edi. O'g'limning topganini yeb o'tiribsan, deb uydagilar ko'zini ochirishmasdi. Mahalla-ko'y, xotin-qizlar faollari, qarindosh-urug'lar murosa-yu mado-raga chaqirishdi. Ammo u ko'zimga balodek ko'rinib qolgandi. U olti nafar farzandni dunyoga keltirgani-yu ularning tarbiyasi, parvarishi, ota-onamning choy-noni, osh-ovqati, hovlining ishlariga balogardonligi umuman hisobga olinmasdi. Mana, endi men to'shakdaman, toparmon-tutarmonligimga chek qo'yilgan. Hovlidan fayz ketgan. Ota-onamning xotining unday, xotining bunday, deyaverishidan uni taloq qo'yib yubordim. Taloqning shartlari og'ir ekan, undan ko'ra yangisiga uylanib qo'ya qoldim. Ammo haqiqiy baxtim, dunyodagi naqdim oilam ekanligini boshim yostiqqa tegib anglayapman.

Erkak yig'laydi... uni ovutishga so'z topolmayman.

Xudbin ota-onaning xudbin farzandi

Ikkinchi holatda esa ayol ham, erkak ham o'qimishli. Ayol 20 yildirki rahbarlik lavozimida ishlaydi. Mol-u boshini, tom-u toshini gul bilan gulob qilish uchun 20 yil tinim bilmaydi. O'rtada to'rt nafar farzand. Oldi farzand uylanadigan, mo'ylablari sabza urib, ovozlari do'rillab qolgan. Er esa bitta shartni takrorlab charchamaydi. Ota-onam sendan rozi bo'lsagina seni xotin qilaman. Hojatxonaga borsang ham avval onamdan so'ra. Ota-ona ham roziligini so'ragani sayin tal-tayishadi. O'zlaridan xo'rlangan qariyalarni yasab qariyalar uyiga jo'nashga shayligini, ayoli ularning izzatiga yetmayotgani va hokazolarni aytib ko'z yoshi qilishadi.

Ishni bahona qilib yarim tunda kelib choshgohgacha uxlaydigan xomsemiz o'g'illarining burqsitib sigaret chekishi-yu, xo'mrayib yurishida o'ylamay-netmay kelinni ayblaydi. Nima emish, kelin ham ertaroq tursa, erni aylanib o'rgilsa, ko'chaga chiqib tarvaqaylagan shox-shabbalarni tarashlasa, o'tin yorib qishga g'am-lasa, tomorqaga tongdan kirib ishga ketgunicha ikki soat ishlasa, xomsemiz o'g'illari ham uyalganidan turib ishlaydigan bo'larmish. Shundog'am ko'cha nonini yemaydigan injiq chol-kampirga non yopib, osh-ovqat qilib, bolalarini parvarishlab, hovlini chinniday qilib qo'yadigan ayolning uydagi xizmati ko'rinmaydi. "Ota-onamni rozi qilmayapsan! Bir kun talog'ingni berib yuboraman". Ora-sira bo'lib turadigan tortishuv-larda zo'ravon er ayolni xumoridan chiqib do'pposlab, bu ham yetmagandek bo'yi yetib qolgan o'g'il-qizlariga o'shqiradi: "Yaxshilikcha tog'angni chaqir, onangni olib ketsin, yo'qsa uni o'ldirib qo'yaman!"

O'zligini yo'qotgan erkak dastidan qirqqa kirib-kirmagan ayolning sochlari esa qordek oqargan. Tanish-bilish, qo'ni-qo'shni bilmasin deb ichiga yutaverib yuragida qon emas, zardob oqadi. Yuzdagi dog'lar ham ichki organlarining salomat emasligidan so'zlaydi. Xul-las, oilashunos professor olim haqqa o'xshaydi, oilani qadrlamaydigan bunday xomfikir, xomsemiz erkaklar-ning bahridan o'tib qo'ygan ma'quldek. Axir ayol ham dunyoga bir marta keladi. Muqaddas hadisda ham: "Xotinlarning haqlariga rioya etingiz. Ular bilan mehr-shafqat ila muomalada bo'lingiz. Ularning haqlari xususida Allohdan qo'rqingiz. Xotinlar sizlarga Parvardigorning omonatidir", deyilgan. Omonatga xiyonat qiladiganlarning esa bahridan o'tish kerak!

Rayhon RAHIMOVA

Ta'limda xalqaro hamkorlikni rivojlantirish jahon ta'limidan milliy ta'lim tizimiga samarali jihatlarni olib kirish uchun juda muhim. Xususan, xalqaro va mahalliy oliy ta'lim tashkilotlari orasida yo'lga qo'yilgan qo'shma ta'lim dasturlarini ham alohida ta'kidlab o'tish lozim. Xo'sh, o'zi qo'shma ta'lim dasturi nima, u talabaga nima bera oladi, ushbu dasturning yutuqlari va kamchiliklari nimada? Shu va shu kabi savollarga javob olish uchun Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Samarqand filiali "Xorijiy oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikdagi qo'shma ta'lim dasturlarini muvofiqlashtirish" bo'limi boshlig'i Sherzod YO'LDOSHEVni suhbatga chorladik.

QO'SH DIPLOM – XALQARO MUTAXASSISLIK

– QO'SHMA TA'LIM DASTURI O'ZI NIMA VA TALABAGA NIMA BERADI?

– Qo'shma ta'lim dasturi – mahalliy va xorijiy hamkor oliy ta'lim muassasalari o'rtasida imzolangan shartnomaga asosan kadrlar tayyorlash va bitiruvchilariga ikki davlatda ham tan olinadigan diplom berilishini nazarda tutuvchi ta'lim dasturidir. Ular jahon standartlari va amaliyotlarini integratsiyalagan holda ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan. Qo'shma ta'lim dasturlari bo'yicha ta'lim olish talabalarga bir qancha afzalliklar beradi. Birinchidan, talaba O'zbekiston va xorijiy hamkor oliy ta'lim tashkilotlaridan birida bir vaqtning o'zida ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Ikkinchidan, O'zbekiston va chet elda nostrifikatsiyasiz ishlash huquqini beruvchi ikkita diplomni qo'lga kiritish imkoniyati mavjud. Qolaversa, o'qishga kirish va xalqaro darajada ta'lim olish uchun yana bir imkoniyat.

yo'nalishlardan kelib chiqqan holda birinchi marotaba 2018-yil 1-sentabrda boshlab, mahalliy va xorijiy oliy ta'lim muassasalarining o'zaro kelishuvi hamda qo'shma ta'lim dasturlari asosida talabalarni o'qitishni tashkil etish va ikki tomonlama tan olinadigan diplom berish amaliyotini joriy etish yo'lida faol sa'y-harakatlar boshlandi. Hozirda respublikamizning 70 ga yaqin davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xorijiy hamkor oliy ta'lim tashkilotlari bilan qo'shma ta'lim dasturlari mavjud.

Qo'shma ta'lim dasturlari O'zbekiston oliy ta'lim tizimi uchun juda muhim, chunki bu talabalarning kelajakdagi karyeralari uchun katta imkoniyatlar yaratish, kengroq dunyoqarash, ilg'or va yaxshiroq bilimlar berishga qaratilgan.

– QO'SHMA TA'LIM DASTURLARI O'ZBEKISTONGA QACHONDAN BOSHLAB KIRIB KELDI VA ULARNING MILLIY TA'LIM TIZIMIMIZ UCHUN AHAMIYATINI HAM SO'ZLAB O'TSANGIZ.

– Keyingi yillarda mamlakatimizda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ustuvor yo'nalishlari hamda xalqaro standartlarga mos keladigan oliy ta'lim tizimini yaratish bo'yicha keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirilmoqda. Shiddat bilan rivojlanib borayotgan zamonda jamiyatimiz har tomonlama yetuk, kamida uchta xorijiy tilni biladigan, axborot texnologiyalarini puxta o'zlashtirgan, innovatsion va kreativ fikrlaydigan, o'z sohasini yaxshi biladigan xalqaro darajadagi kadrlarga har qachongidan ham ko'proq ehtiyoj sezmoqda. Aslida, xalqaro mehnat bozorining talabi ham shundan iborat. Qolaversa, xalqaro hamkorlik ta'lim sifatini oshiradi.

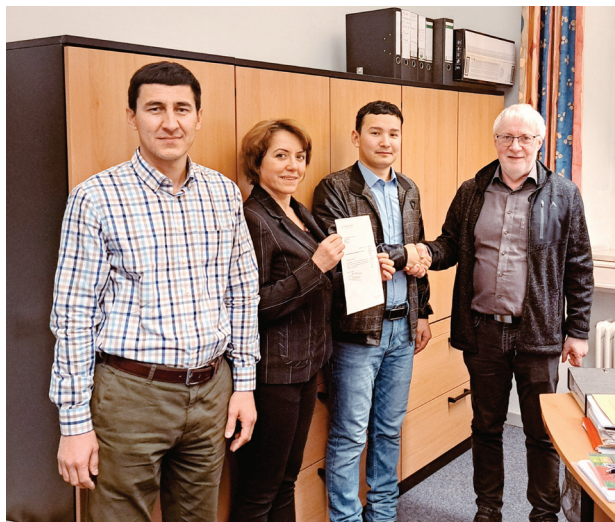
Mamlakatimizda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-iyundagi "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarorida belgilangan ustuvor

- SIZ FAOLIYAT YURITAYOTGAN TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI SAMARQAND FILIALIDA QAYSI XORIJIY UNIVERSITETLAR BILAN QO'SHMA TA'LIM DASTURLARI BOR?

– Filialimizda 2019-2020-o'quv yilidan boshlab, rivojlangan davlatlardagi universitetlar bilan hamkorlikda bir nechta qo'shma ta'lim dasturlari asosida malakali kadrlar tayyorlab kelinmoqda. Qo'shma ta'lim dasturlarida o'qitish filialimizda tashkil etilgan "Xorijiy oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikdagi qo'shma ta'lim dasturlarini muvofiqlashtirish" bo'limi tomonidan amalga oshiriladi.

Bugungi kunda Germaniya, Latviya va Malayziya davlatlari bilan 6 ta qo'shma ta'lim dasturlarimiz mavjud bo'lib, shulardan 5 tasi bakalavriat yo'nalishlarida 2+2 shaklida va 1 ta magistratura mutaxassisligi bo'yicha 1+1 shaklida kadrlar tayyorlanmoqda. Bizda, asosan, bakalavriat bo'yicha Germaniya Federativ Respublikasining Vaynshtefan-Triezdorf amaliy fanlar universiteti bilan hamkorlikda iqtisodiyot (Oziq-ovqat tizimlarini boshqarish), Latviya Respublikasining hayotiy fanlar va texnologiyalar universiteti bilan axborot tizimlari va texnologiyalari (Raqamli boshqaruv va barqaror rivojlanish), iqtisodiyot (Barqaror iqtisodiyot va hududiy rivojlanish) hamda Malayziyaning Linkoln universitet kolleji bilan raqamli iqtisodiyot (Biznes boshqaruvi), Buxgalteriya hisobi va audit (Buxgalteriyada biznes boshqaruvi) qo'shma ta'lim yo'nalishlari bo'yicha xalqaro kadrlar tayyorlash yo'lga qo'yilgan. Magistratura mutaxassisligi bo'yicha esa Malayziyaning Linkoln universitet kolleji bilan hamkorlikda islomiy bank ishi yo'nalishidagi qo'shma ta'lim dasturimiz mavjud.

Qo'shma ta'lim dasturlarimizda 100 ga yaqin talaba tahsil olishmoqda va 40 nafar talabamiz xorijiy hamkor universitetlarda o'qishmoqda. Hatto bir necha talabamiz xorijiy universitetda bakalavriatni muvaffaqiyatli tamomlab, magistraturada o'qishlarini davom ettirishmoqda. 3 nafar talabamiz esa Germaniyadagi hamkor universitetda Yevropa Ittifoqining "Erasmus+" dasturi hisobidan oyiga 1100 yevro miqdorida stipendiya olib o'qishmoqda. 1 nafar talabamiz Bavariya davlat ta'lim va san'at vazirligi tomonidan e'lon qilingan "Universitetni xalqarolashtirish" stipendiyasi sohibi bo'ldi. Ba'zi talabalarimiz o'qish bilan birgalikda Malayziyadagi hamkor universitet fakultetlarida ishlashmoqda.

Masalan, filialimizda ham qo'shma dasturlarni takomillashtirish ustida izlanishlar bo'lmoqda. Qo'shma ta'lim dasturlarimizda o'qishga qiziquvchilar soni oshib borayotganligi sababli Malayziyaning Linkoln universitet kolleji bilan hamkorlikda xalqaro qo'shma fakultet tashkil qilish rejamizda bor. Hozirda yangi qo'shma ta'lim dasturlarini ochish va boshqa bir qator ta'lim dasturlarini amalga oshirish uchun AQSHning Missuri universiteti, Turkiyaning Marmara va Karabuk universitetlari, Chexiyaning Kimyo-texnologiya universiteti, Praga tabiiy fanlar universiteti va Skoda Avto universitetlari, Ruminiyaning Oradea universiteti, Xitoydagi Liaoning neft-kimyo universitetlari bilan yaqindan hamkorlik qilish bo'yicha kelishuvlar olib bormoqdamiz. May va iyun oylarida Chexiya, Ruminiya hamda Xitoydagi universitetlardan kelgan vakillar bilan Samarqandda uchrashuvlar o'tkazdik. Ayni paytda Chexiyaning Kimyo-texnologiya universiteti va Praga tabiiy fanlar universitetlarining 25 ta talaba va professor-o'qituvchilari "Summer School. Samarqand-2024" ta'lim dasturida ishtirok etish uchun filialimizda mehmon bo'lib turishibdi.

- YUQORIDA QO'SHMA TA'LIM DASTURLARI "2+2" YOKI "1+1" SHAKLDA TASHKIL ETILISHI MUMKINLIGI HAQIDA AYTIB O'TDINGIZ. BU NIMANI ANGLATADI?

– Qo'shma ta'lim dasturlarida "2+2" yoki "1+1" shakllari talabalarining ta'lim olish muddatini va qaysi universitetlarda ta'lim olishlarini belgilovchi sxemalardir. Bu shakllar talabalarining o'qish davrini mahalliy va xorijiy hamkor universitetlar o'rtasida qanday taqsimlanishini anglatadi. Masalan, 2+2 shakldagi qo'shma ta'lim dasturi talabaning 2 yil mahalliy va 2 yil xorijiy hamkor universitetda o'qishini nazarda tutadi. Talaba dastlabki ikki yilda mahalliy universitetda asosiy fanlar va tayyorlov kurslarini o'qiydi. Keyingi ikki yil davomida chet el universitetida o'qishni davom ettirish vaqtida mutaxassislik bo'yicha chuqur bilim va ko'nikmalarni egallaydi. Bu shakllar orqali talabalar ikki xil ta'lim tizimlarining afzalliklaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Mahalliy universitetlar o'zlarining mahalliy bilimlarini berishsa, chet el universitetlari esa xalqaro standartlar bo'yicha ta'lim berishadi.

Qo'shma ta'lim dasturlari shakllari 1+3, 2,5+1,5, 3+1 va boshqa shakllarda bo'lishi ham mumkin. Bu ikki hamkor universitetlarning fan dasturlari va o'quv rejalarini moslashtirishlariga bog'liq.

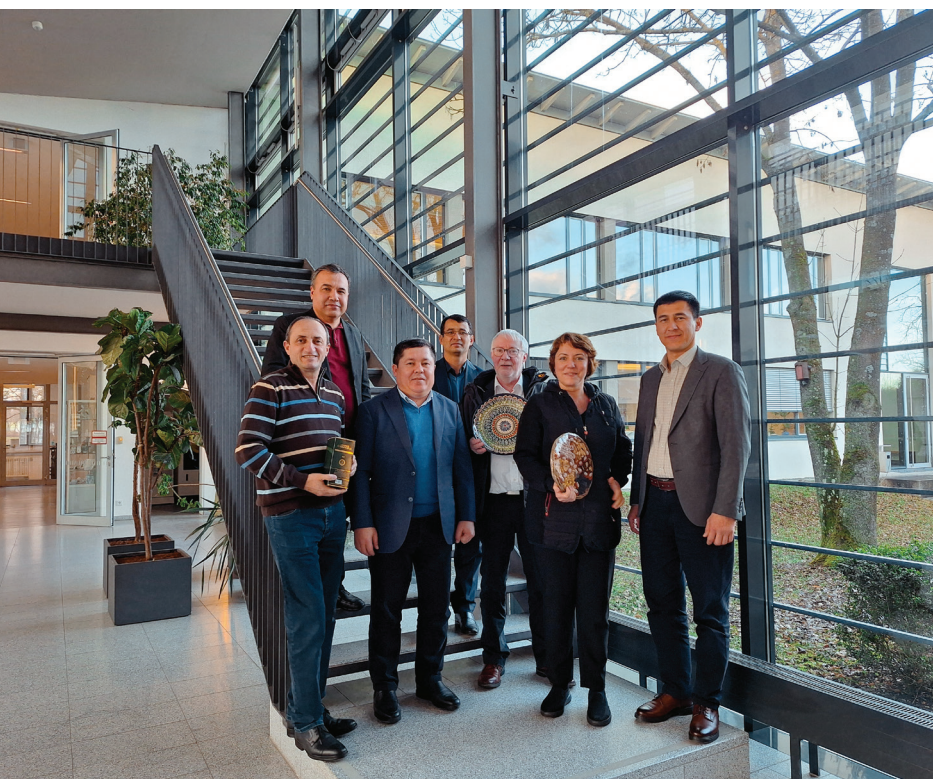
- QO'SHMA TA'LIM DASTURLARIGA O'QISHGA QABUL MAHALLIY UNIVERSITETLARNIKI BILAN O'XSHASHMI YOKI FARQ QILADIMI? UMUMAN, QO'SHMA TA'LIM DASTURLARIGA O'QISHGA QABUL QILISH QAY TARZDA AMALGA OSHIRILADI?

– Respublikamizda qo'shma ta'lim dasturlari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi-ning 2021-yil 6-iyuldagi "O'zbekiston Respublikasi va xorijiy hamkor oliy ta'lim tashkilotlarining qo'shma ta'lim dasturlari asosida ta'lim faoliyatini tashkil etish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi qarori bilan tartibga solinadi. Unga ko'ra, 2021-2022-o'quv yilidan boshlab qo'shma ta'lim dasturlari asosida o'qishga qabul qilish ikki bosqichda amalga oshirib kelinmoqda.

Birinchi bosqichda – mahalliy oliy ta'lim tashkiloti tomonidan xorijiy hamkor oliy ta'lim tashkiloti bilan kelishilgan holda ishlab chiqilgan qabul qilish tartibiga muvofiq kirish imtihonlari o'tkaziladi. Ikkinchi

bosqichda mahalliy oliy ta'lim tashkilotining buyurtmasi asosida Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Bilim va malakalarni baholash agentligi (avvalgi DTM) tomonidan kelishilgan muddatlarda o'qitish olib boriladigan chet tilidan kirish imtihoni o'tkaziladi. Bunda birinchi bosqichda kirish imtihonlarida to'plash mumkin bo'lgan maksimal ballning kamida 30 foizini to'plagan abituriyentlar ikkinchi bosqichda o'tkaziladigan imtihonda ishtirok etadilar. Ikkinchi bosqichda esa chet tili bo'yicha kirish imtihonlarida to'plash mumkin bo'lgan maksimal ballning kamida 30 foizini to'plagan abituriyentlar qo'shma ta'lim dasturi bo'yicha o'tkaziladigan tanlovda ishtirok etadilar hamda qabul parametrlaridan kelib chiqib o'qishga qabul qilinadilar. Chet tili bo'yicha bakalavriatda kamida B1 darajadagi, magistraturada kamida B2 darajadagi milliy yoki xalqaro sertifikatga ega bo'lgan abituriyentlar ikkinchi bosqichda chet tilidan o'tkaziladigan imtihondan ozod qilinadi va ularga bu bosqich uchun maksimal ball beriladi. O'qishga qabul qilish natijalarini tasdiqlash tartibi ikki hamkor oliy ta'lim tashkiloti bilan kelishilgan holda belgilanadi.

- QO'SHMA TA'LIM DASTURLARI O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM TIZIMIGA QANDAY TA'SIR QILMOQDA?

– Qo'shma ta'lim dasturlari mahalliy oliy ta'lim tizimiga ijobiy ta'sir ko'rsatyapti deb ikkilanishsiz ayta olaman. Ushbu dasturlar o'qitishning yangi metodologiyalarini joriy qilishga ko'maklashmoqda va akademik ilg'orlikni rag'batlantirmoqda. Shuningdek, ular mahalliy oliy ta'lim muassasalarini ilg'or xalqaro tajribalarni o'zlashtirishga undamoqda va shu orqali O'zbekistondagi ta'lim sifatini yaxshilashga yordam beryapti deb hisoblayman. Fili-alimizga har yili xorijiy hamkor universitetlarimizdan malakali professor-o'qituvchilar kelishib, qo'shma ta'lim dasturlarida tahsil olayotgan talabalarimiz uchun asosiy fanlardan ma'ruza va amaliy mashg'ulotlar o'tishadi, turli mahorat darslari tashkil qilishadi. Qo'shma ta'lim dasturlari O'zbekistondagi mahalliy oliy ta'lim tizimiga ta'lim sifatini oshirish, o'qituvchilar malakasini oshirish, talabalar va o'qituvchilar almashinuvi, xalqaro diplomlarining tan olinishi, ta'lim infratuzilmasini rivojlantirish, karyera imkoniyatlarini oshirish, turli hamkorlik loyihalari hamda mahalliy universitetlarning reytingini ko'tarish orqali ta'sir ko'rsatadi. O'zbekistonning oliy ta'lim tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish, ta'lim sifatini oshirish va mahalliy kadrlarni global mehnat bozorida raqobatbardosh qilishga yordam beradi.

Maqsad OBIDJON yozib oldi

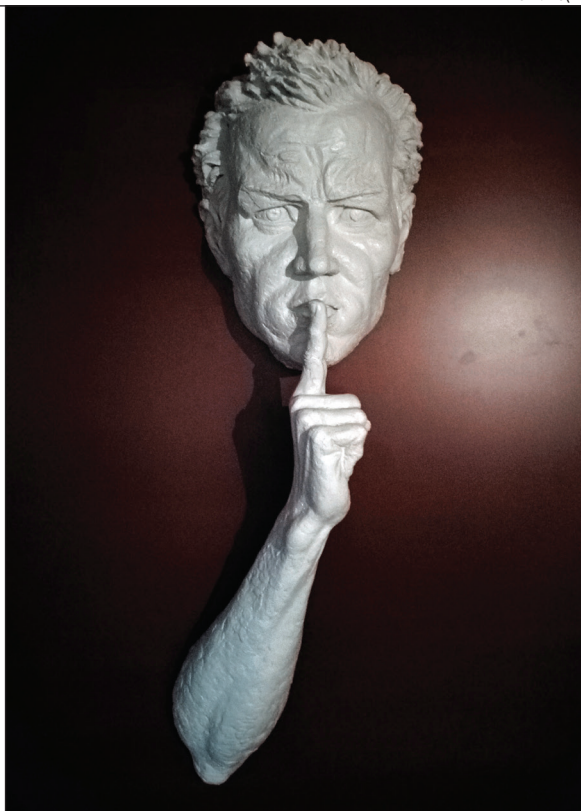
SO'ZI AVOZTGAN HAYKALLARNING YOSH SOHIBI

Yaratgan zot mo'jizalari oldida hamisha lolmiz. Kishi qalbi in'om etilgan go'zalliklar bilan hayot. Ijodkor qavmi esa ko'rgan-eshitgan ajoyibotlaridan ruhlaniib, lazzatlanib ezguliklar qilishga intiladi. Ya'ni siz-u bizga tanish tarixiy asarlar dunyo yuzini ko'radi. Toki yer yuzida san'atni sevuvchilar bor ekan, uning sababchilari ham topilaveradi. Tanishing, sherobodlik yosh haykaltarosh – Tolibjon Qorayev!

Tolibjonning san'atga qiziqishi juda erta – maktabga qadam qo'ygani kezaridayoq uyg'ondi. O'zbekiston xalq rassomi Ro'zi Choriyevning mashhur chizgilari-dan iborat ko'rgazmada qatnashgan yigitning ko'nglini rang-tasvir sehri ijod olamiga tortqilagani chin. Shu-shu, ko'chada changitib koptok tepishlar, teng-u to'shlar bilan behuda vaqt sarflashlar yoshgina iste'dod egasining parvoyiga ham kelmay qoladi. Tolibjon hayratini so'ndirishni istamadi, tahsilni Termiz shahrida, Ro'zi Choriyev nomidagi ixtisoslashtirilgan rassomlik san'at maktabining rangtasvir yo'nalishida davom ettirdi. 2016-yil. O'shanda Respublika dizayn kollejiga hujjat topshirish chog'i naqqoshlik yo'nalishini mo'ljallab turgan yigitning qalbini kollejdagi ko'rgazmaga qo'yilgan haykallar o'ziga maftun etadi. Endi... bu yog'ini taxmin qilish qiyin emas...

Tetapoya haykaltaroshimizga ustozlari Fazliddin Lutfullayev yaqindan ko'mak berib, ijodiy muhitga moslashtirdi. Shunday qilib, yigitning shashtini qaytaradigan biror bahona qolmaydi. Qahramonimiz ziyrakligi va mehnatdan qochmasligi bois ustoz-murabbiylarining ko'nglidan ham joy oladi. Maqsadlari izidan qolmagan Tolibjonni endilikda Kamoliddin Behzod nomidagi milliy rassomlik va dizayn instituti qarshi oladi. Bugun Tolibjon o'qish davrida ustozlari – akademik, katta o'qituvchilar Azamat Hotamov, Ilhom Jabborovlardan saboq olganidan faxrlanadi. San'at ahliga yaxshi tanish, yurtimizdagi ko'plab haykaltaroshlik na'munalarini Tolibjonning ana shu ustozlari yasagan. Kasb sir-larini puxta o'rgangan yigit ko'pgina tanlovlarning sovrindoriga aylanadi. Asta-sekin nazarga tusha boshlagan yigitga davlat ahamiyatiga molik ishlar taklif qilinadi. Bu yangi ochiladigan binolar, tash-kilotlar va shunga o'xshash muhim maskanlar hudu-dida o'rnatiladigan haykallar, naqshinkor yodgor-liklar degani. Ana shunday ishlaridan biri – G'alaba bog'idagi muzeyga kiraverishda o'rnatilgan bara-leyf (tekis yuzaga bo'rtma uslubda yaratilgan asar). Unda Tolibjon haykaltaroshlar jamoasi tarkibida ishtirok etgan. Shundan keyin Xorazm, Buxoro kabi bir qancha hududlarda davlat buyurtmalari asosi-da qo'yilgan monumentlarga Tolibjonning katta hissasi qo'shiladi. Toshkentdagi Yangi O'zbekiston bog'ida o'rnatilgan stella ham, "Magic city"dagi devor yuzasida bo'rtib turgan haykallar ham shular

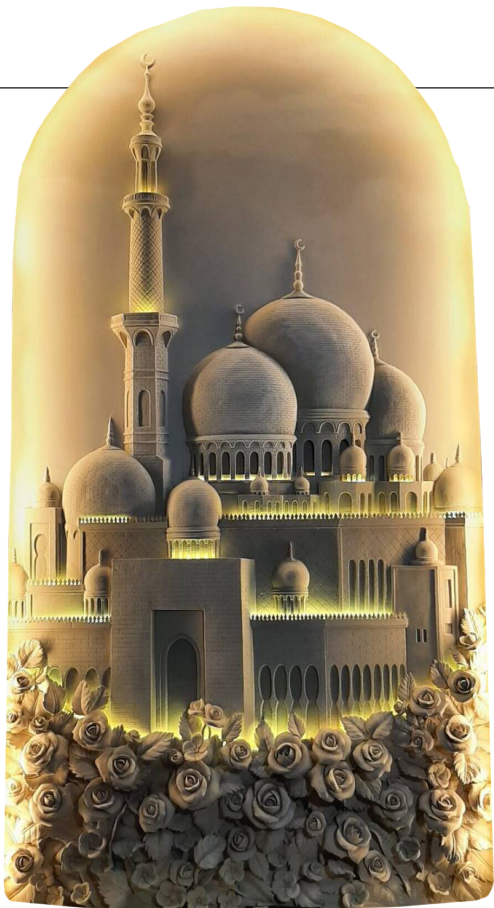
jumlasidan. Ammo yosh haykaltarosh ijodxonasi faqat shunga o'xshash ishlar bilan to'la desangiz, adashasiz. Poytaxtning o'nlab va hatto undan ham ko'proq nuqtalarida Tolibjonning ijod mahsullari qad rostlagan: qaysi biridir ko'ngilo-char maskanning chiroyini ochib turgan bo'lsa, yana bir boshqasi kishilarga estetik zavq bag'ish-laydi. Ochig'i, qahramonimizning qalbidagi olov badiiylilik va nafislik bilan yaratilajak haykalta-roshlik namunalari uchun uchqunlangan edi. Ammo, bilasiz, bugungi zamonda moddiy ehti-yoj har qanday ijodkorning cho'ntagini teskari qilib qo'yadi. Buni to'g'ri fahmlagan Tolibjon har ikkisini-da eplab kelyapti. Haykaltarosh-lik rosa "moyli" kasb, boyvachchalar uyiga buyurtiradigan haykallarning narxi osmon bo'ladi, deb eshitib qolamiz. Tolibjon buni inkor etmaydi. Ammo hammasidan ham maza qiladigani – o'z dasxati bo'luvchi ijodiy ishlari ustida ishlash ekanligini ta'kidlaydi. Uning asarlari oddiy o'xshatishdan uzoq, yaxlit va dekorativ, ijodida insonni to'g'ridan to'g'ri emas, balki ichki hissiyotlarini sirtiga chiqarib tasvirlash ustunlik qiladi.

Ustaxonadagi ishlarni biroz kuzata turib, jarayon nimadan boshlanib, nima bilan tugashini fahmlagandek bo'ldim. Avvaliga eskiz – qoralama chizib olinadi va shu tarzda sinch – haykal uchun asos, skelet yasaladi, unga temir va shunga o'xshash xomashyolar ishlatiladi. Bu xuddi inson tanasidek, sinch – bu tayanch tizimi. Tayyor bo'lgach unga hajmiga qarab loy yoki plastilin qoplab chiqiladi. Aynan shu joyga kelganda rostan ham haykal yasashyapti ekan, degan ishonch hosil bo'ldi. Natija rosmana “odambashara” bo'lgandan keyin undan gips qorishmali qolip olinar ekan. Tayyor qolipga esa yakuniy model quyiladi. Bu hammasi emas, qolipdan chiqarilgach tag'in “ishkal” paydo bo'lishi mumkin, haykalning u-bu joyida ortiqcha bo'rttiqlar, og'ishuvlar, darz ketishlarni nazarda tutyapman. Xullas, bu havasaki ish emasligini tushunib yetdim.

Bir paytlar Tolibjonning qobiliyatiga past baho bergan qishloqdoshlari bugun u bilan faxrlanishadi. Ko'chako'ya u yasagan haykaltaroshlik namunalarini suratga olib, yuborib turishadi. Qahramonimiz esa bir tomondan xursand bo'lsa, ikkinchi tomondan o'z iste'dodini

to'g'ri yo'naltira olmagan, orzulari ortidan ergashmagan, bugun ayrim mamalakatlarda og'ir mehnat bilan umri o'tayotgan do'stlari uchun qayg'uradi. Ana shunday lahzalarda xayoliga shoir Shodmonqul Salomning "O'qimagan bolalar" she'ridagi quyidagi satrlar quyila boshlaydi:

...Zo'r iqtidor bor edi biringizda kimyoga.
Qay biringiz shifokor bo'lardingiz ziyoda.

Issiqqina o'rinda junjikib ketdi ko'nglim.
Oyog'ingizdan sovuq o'tib ketganin sezdim.

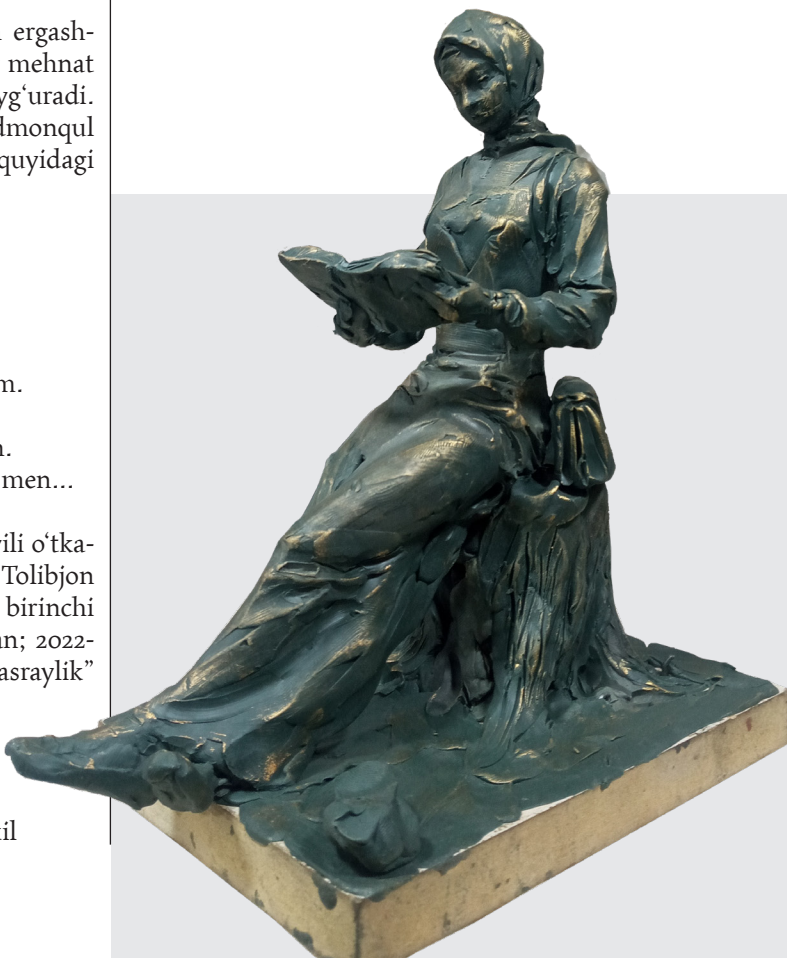
O'qimagan bolalar, o'rningizni oldim men.
Siz havas qilgan kabi o'qib, odam bo'ldim men...

Qahramonimizning yutuqlari ko'p: Har yili o'tkaziladigan tasviriy san'at festivalida 2023-yili Tolibjon ham qatnashib, ijodiy ishlari bilan faxrli birinchi o'rinni egallab, oltin medalni qo'lga kiritgan; 2022-yili Qozog'istonda o'tkazilgan "Tabiatni asraylik" nomli xalqaro tanlovda Orol mavzusidagi ijodiy ishi bilan grand-prini yutgan; 2023-yili davlatimiz rahbari tashabbusi bilan Ozarboyjonning Qorabog'ida ozar yoshlari uchun Mirzo Ulug'bek maktabi tashkil

etilgan edi. Maktabning kiraverish qismida esa Tolibjon va hamkasblari ijodiga mansub haykaltaroshlik namunalari o'rnatilgan. Bu nafaqat yurtimizda, balki boshqa mamalakatlarda ham allomalarimizni tanitish, qolaversa, haykaltaroshlarimiz asarlarining jahonga yoyilishi demakdir.

Yosh bo'la turib, shuncha muvaffaqiyatga erishgan Tolibjonning hayotida ham ayrim dilxira holatlar bor ekan, harholda, uning o'zi bundan nolimadi. Davlat buyurtmalari asosida o'rnatilgan katta-katta ijodiy ishlari Tolibjonning emas, aksincha, ustozlari nomidan berilar ekan. Asarlari o'z nomidan taqdim etilishida esa turli darajalarni bosib o'tishi, Badiiy akademiyaga a'zo bo'lish, ijodiy ko'rgazmalar qilish kabi yozilmagan qoidalar bor ekan. Haykaltaroshimiz endigina 24 yoshda, ko'zlaganlari, maqsadlari hali ulkan. Balki biz hozir kelajakda buyuk bir haykaltarosh bo'lishi mumkin yigitcha haqida gapirayotgandirmiz. Nima bo'lganda ham, olis qishloqning bir kunjidan kelib, shaharning qalbini zabt etayotganlari yangilik emas, hamisha shunday bo'lib kelgan. Eng muhimi, har qanday ijodkorda qishloqning dili, shaharning aqli bo'lsa bas.

Otash YASHIN

“DIPLOM ODDIY QO'G'OZ EMAS...”

SAVOL:

**INSON
JAMIYATDA
SHAXS
SIFATIDA
O'RNINI
TOPISHI
UCHUN OLIY
TA'LIMDA
O'QISHI
VA DIPLOM
OLISHI QAY
DARAJADA
MUHIM?**

**Ortig'ali SULAYMONOV,
talaba:**

– Insonning jamiyatda shaxs sifatida shakllanishida diplomning ahamiyati bormi degan savolga “bor” deb ham, “yo‘q” deb ham javob berish mumkin.

Nima uchun bor? Bizning mamlakatda oliy ma'lumotli insonlar unchalik ko'p bo'lmaganligi sababli oliy ma'lumotlilarning jamiyatda “status kvo”si yuqori hisoblanadi. Diplomi bor insonni har doim atrofidagilar eshitishadi va fikrlarini hurmat qilishadi. Oliy ma'lumotli inson ham shunga mutanosib holda o'z fikrlarini ilmiy isbotlashga harakat qiladi.

Nima uchun yo'q? Shaxs tushunchasi juda ham murakkab hisoblanadi. Umuuman, o'zi qanday shaxsiyatni o'zida mujassamlashtirgan odamni shaxs deymiz? Diplomi bor, lekin jamiyatda o'z o'rniga ega bo'lmagan insonlarni minglab topishimiz mumkin. Agarda ularni faqatgina diplomi borligi uchun shaxs deb qabul qilsak, bu shunchaki shaxs tushunchasini juda ham qadrsiz va ahamiyatsiz atamaga aylantirish, xolos. Nazarimda, shaxs – bu o'zining ilmi orqali ma'lum bir guruh yoki katta auditoriyaga ta'sir qila oladigan, insonlarni yuksaltirishga xizmat qiladigan kishi.

Endi yana bir savol: diplom o'zi kerakmi? Yo'q kerak emas, lekin oliy ta'limda o'qish kerak! Sababi oliy ta'lim tashkilotlari bir sohaga qiziquvchi va dunyoqarashi, intellektual potentsiali bir-biriga yaqin bo'lgan yoshlarni yarim kun davomida bir yerga birlashtiradi. Bu esa odamning yangicha fikrlash va atrofga boshqacha nazar bilan qarash imkoniyatini oshiradi. Xulosam shuki, shaxs bo'lib shakllanish uchun diplom kerak emas, lekin jamiyatda, ma'lum bir auditoriyada o'z fikr va dunyoqarashiga ega bo'lish uchun oliy ta'limda tahsil olish kerak. Bularning barchasi kuzatishlarim va o'ta shaxsiy fikrlardir.

Jo'rabek RAHIMOV,
talaba:

– Inson jamiyatda o'z o'rnini topishga, kerakli shaxs bo'lishga doimo harakat qiladi. Aslida har bir shaxsning jamiyatda o'z o'rnini bor, xoh u hunarmand bo'lsin, xoh dehqon yoki shunchaki "diplomli inson". Shunday ekan shaxslar jamiyat a'zosi sifatida bir-biriga chambarchas bog'liqdir. Buni zanjirga qiyoslash mumkin.

Qolaversa, har bir insonning individual xususiyatlaridan kelib chiqib tanlagan yo'li, atrofida orasida o'rnini bo'ladi. O'qish, ilm o'rganishga hammada ham layoqat bo'lmasligi mumkin. Lekin o'qishga layoqatsiz shaxslarning jamiyatda o'rnini yo'q deb ham bo'lmaydi. Agar biz o'z jamiyatimizda o'zimizning munosib o'rnimizni yaratmoqchi bo'lsak, qaysidir ma'noda o'qish, ilmi bo'lish kerak, albatta. Ammo faqatgina diplom bilangina o'qimishli bo'lish mumkin degan fikrdan mutloq yiroqman. Jamiyatning ziyolilar qatlami har doim bo'lgan va ular mana shu jamiyatga ta'sir eta olishadi. Shu nuqtai nazardan, bilimlarini amaliyotda qo'llay oladigan, dunyoqarashi keng, yangicha fikrlovchi, qat'iyatli shaxs bo'lib yetishish muhim.

Hamidabonu MAMANAZAROVA,
talaba:

– Inson shaxs sifatida o'z o'rnini topishi uchun diplom birinchi darajali emas. Ayniqsa, zamonaviy kasblar uchun. Masalan, IT sohasida diplomingiz emas, bilimingiz, ishlay olish qobiliyatingiz, iqtidoringiz muhim. Diplom aynan nima uchun kerak? Avvalo, ish so'rab borganingizda ish beruvchiga shu soha bo'yicha mutaxassis ekanligingizni isbotlovchi hujjat bu. Inson maqsadiga erishishi uchun unda diplomdan tashqari, bilim va ko'nikma bo'lishi lozim. Bu ikki tushuncha sizni suhbatdoshingiz oldidagi saviyangizni belgilab beradi. Bir tushunchani ongimizga singdirib olishimiz zarur, diplom oldi degani hayotda o'z o'rnini topdi degani emas. Jamiyatda shaxs sifatida o'z o'rnini topish uchun kishi ma'rifiy va ma'naviy jihatdan shunga mos bo'lishi kerak. Ha, yana o'sha mashhur gap: diplom oddiy qog'oz emas, diplom - karton qog'oz.

Mohinur TUROBJONOVA,
talaba:

– Insonning shaxs sifatida jamiyatda o'rnini topishi uchun o'qish va diplom olish muhim rol o'ynaydi, ammo bu yagona yo'l emas. Chunki shaxs sifatida shakllanish uchun faqat diplom olish yetarli emas. Hech qanday diplom xoh u qizil, xoh ko'k bo'lsin, saviyali qatlam orasida sizning bilimingizni yuqori ko'rsatib bera olmaydi. Inson bu borada o'zini rivojlantirishi, tajriba orttirishi, shaxsiy ko'nikmalarini oshirishi va tinimsiz izlanishi lozim. Yana insonning shaxs sifatida shakllanishida tarbiya va ko'nikmalar muhim. Diplom shunchaki insonning ishlay olish huquqiga egaligini dalillovchi hujjat, xolos. Bilim esa sizning darajangizni ko'rsatib beradi.

Komila RUSTAMOVA, talaba:

- Jamiyatda shaxs sifatida o'rin topish uchun diplomli bo'lish shart degan fikrdan yiroqman. Lekin diplomli kishi uchun qanchadir miqdorda imkoniyatlar eshigi ochilishi bor gap. Ayniqsa, bizning jamiyatda. Talabalar bugun o'qishga diplom olish uchun borib keladigan vaqtlardan o'tdik. Shunchaki borib-kelish bugun hech narsani hal qilmaydi. Hattoki, o'qishning o'zi ham yetarli emas, o'qiganlarni uqmoq kerak! Bilimli inson har qanday davrada o'z fikri bilan suhbatdoshlaridan ajralib turishi mumkin. Ya'ni faqat diplom olgan emas, o'zini o'zi rivojlantirgan insongina jamiyatda shaxs sifatida o'rin topishi mumkin.

Muhammad Ali SATTOROV, talaba:

- Jamiyatimizda diplomga nisbatan "universal kalit" sifatida qarash mavjud. Ya'ni diplomi bor inson biror lavozimga oson joylashadi, yo'lidagi to'siqlarni olib tashlaydi, xullas, o'rnini topib ketadi deb o'ylashadi. Lekin inson kelajagidagi muvaffaqiyatlar diplomga emas, balki uning harakati, bilimi va muomala madaniyatini bilishiga bog'liq deb o'ylayman.

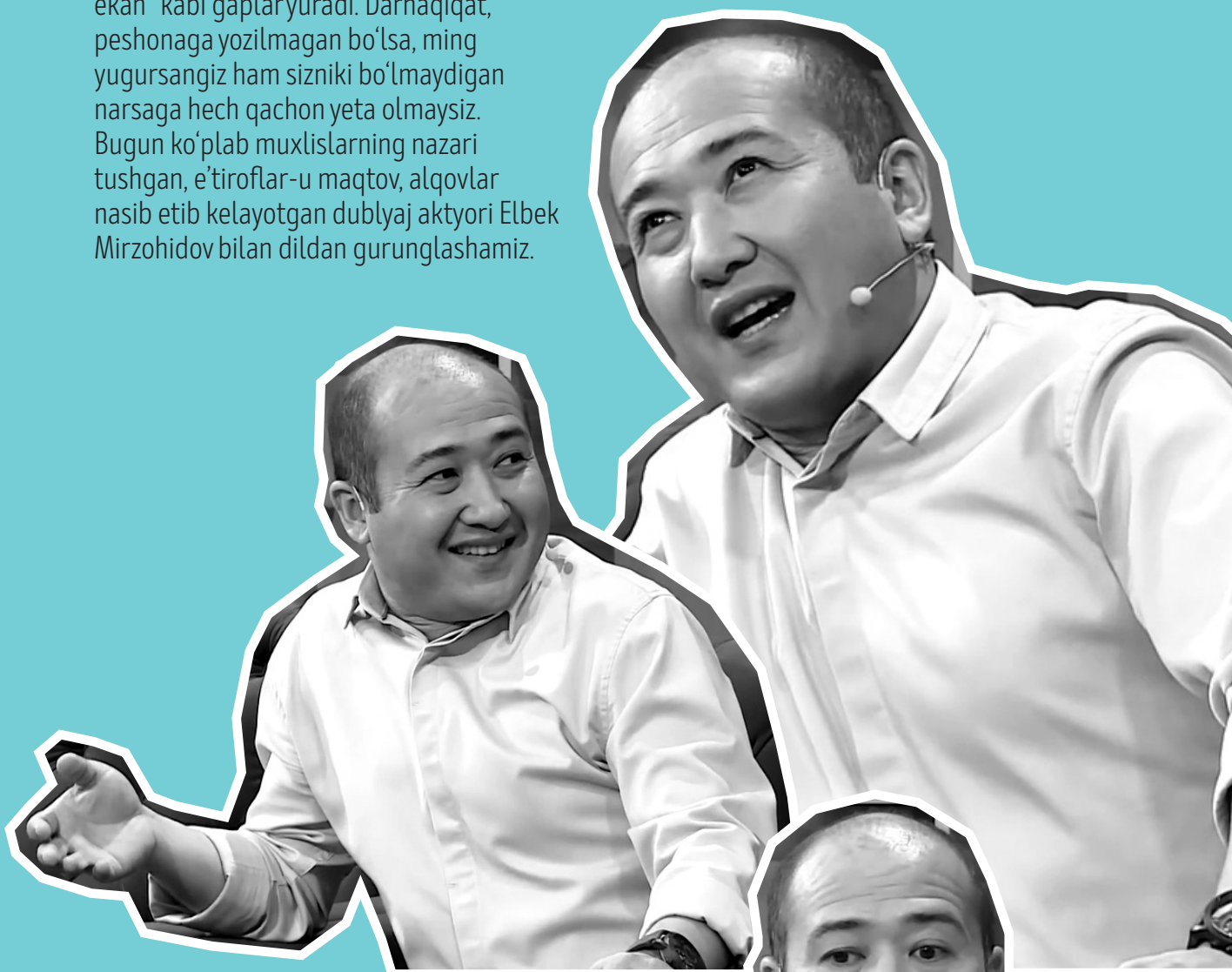
Muhsina TO'LASHEVA, talaba:

- Diplom olish ham, bilim olish ham muhim. So'nggi paytlarda ijtimoiy tarmoqlarda keraksiz va mantiqsiz lavhalar ko'paymoqda. Bularni hazm qilish qiyin bo'lib turgan bir paytda, juda ham ko'p qotilliklar va zo'ravonliklar haqida xabarlar tarqalmoqda. Mana, nima uchun inson bilim olishi va o'qishi lozim. Hayotda o'z o'rnini topa olmagan, bilimsiz, e'tiqodsiz, bekorchi kishilardan shu kabi bezoriliklar, zo'ravonliklar kelib chiqadi deb o'ylayman. Diplom olish masalasiga kelsak, nafaqat bugungi kunimiz, balki kelajak uchun ham juda zarur bu.

Ish tajribasiga ega bo'lmagan fuqarolar va ularning oilalari davlat pensiyalari olish huquqiga ega emaslar. Ya'ni keksayib, kuchdan qolib, ishga layoqatsiz bir holga tushganimizda davlat bizning ish "staj"imizga qarab nafaqa ajratadi. Diplom bo'lsa, kuchimiz, bilimimiz bor vaqtda og'ir mehnatsiz va sog'ligimizga zarar yetkazmagan holda bemalol davlatga xizmat qilish hamda yaxshigina nafaqaga ega bo'lishimiz mumkin.

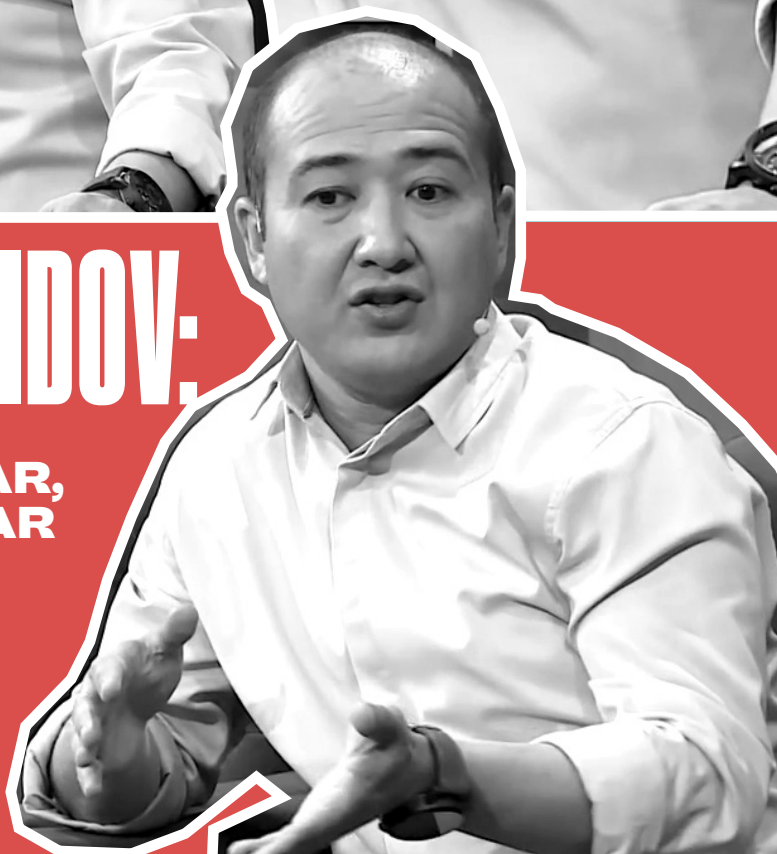
Maqsad OBIDJON tayyorladi

Oramizda “nasib etgani”, “shunga atalgan ekan” kabi gaplaryuradi. Darhaqiqat, peshonaga yozilmagan bo’lsa, ming yugursangiz ham sizniki bo’lmaydigan narsaga hech qachon yeta olmaysiz. Bugun ko’plab muxlislarning nazari tushgan, e’tiroflar-u maqtoiv, alqovlar nasib etib kelayotgan dublyaj aktyori Elbek Mirzohidov bilan dildan gurunglashamiz.

ELBEK MIRZOHIDOV:

**“DUBLYAJ – HAM
PROFESSIONALLAR,
HAM JASORATLILAR
MAYDONI!”**

– Dublyaj sohasi vakillarining so'zlariga quloq tutsak, “bu kasb og'ir, uncha-munchasining qo'lidan kelmaydi, 10 yillab mikrofonga yaqinlasholmay yurgan, chidolmay qochib ketganlari bo'lgan” deyishadi. Sizda bu jarayon qanday kechdi, sabringizni nimalar tobladi?

– Ochig'ini aytaman, sabrni o'zimga o'zim sotib olmaganman, tabiatan sabrli odam edim. Dublyaj sohasida o'rin topishimda qo'g'irchoq teatrida ishlaganim juda qo'l kelgan. Deyarli bir-biriga o'xshash jarayonlar: parda ortida turib, bolajonlar diqqat markazidagi qo'g'irchoqqa ovoz, shu bilan birga xarakter, kayfiyat berasiz. Ekranda ko'rinib turgan qahramonning nutqi ovozlashtirilganda ham xuddi shu amallar talab etiladi. Dublyajda rostakam professional aktyorlik mahorati talab etiladi, aynan mana shu nuqta ancha-muncha odamni “oborib-opkeladi”. Demoqchi bo'lganim, ayrim joylarida kinoaktyorga o'zingizdan ham biroz qo'shishingizga to'g'ri keladi. Bu jahonga mashhur kinoyulduzlarning rolni yomon o'ynaganidan emas, aksincha, o'zbek tomoshabiniga tushunarliroq bo'lishi uchun qilinadigan mehnat – qobiliyat. Bular sirasiga xorijiy iboralarining o'zbekcha muqobilini ishlatish, o'zbekcha reaksiyalar, yig'lamsirashlar va hokazolar kiradi. Mana shunga o'xshash “to'siqlar”ga besabrlik qilganlar uchrab turadi. Shu sabab ham bu sohaga yaqinlasha olishmasa kerak. Bu gapni professionallikni da'vo qiluvchilarga nisbatan aytyapman, havaskorlar juda ko'p. Ayrimlariga nisbatan salbiy fikrlarim ham yo'q emas. Bu sohaga chetdan turib qarmoq tashlovchilar son mingta, xayolida dublyaj aktyori bo'lib olgan, ijtimoiy tarmoqlarda ayrim film ijodkorlariga ovoz berib ko'rishadi, “shuni men qildim, ko'rib qo'yinglar, zo'rmi, a, zo'rmi?” deganday. Ovozni siz bering, bahoni tomoshabin beradi. Shunaqangi ovoz berib qo'yingki, originalidan ham zo'r chiqsin. Ammo bu sohani chala-chulpa o'rganib, internetda layk yig'ish, obunachi to'plab, reklama olish uchun ermak qilmang! Dublyaj deganda odam mashaqqatli kasbni tushunsin, yillab mehnat va sabrni tushunsin.

– *Ayrim soha vakillaridan ish jarayonidagi qiziq voqealar so'ralsa, to'lib-toshib gapirishadi. Dublyajda qanday?*

– Dublyajda qiziq voqealar kamdan-kam bo'lib turadi. Hozirgi kunda “1 ga 1” ishlanadi, ya'ni qarshingizda faqat rejissor, mikrofon, quloqchin va matn, boshqa hech narsa. Avvallari 5-6 kishilab bitta stol atrofida o'tirib ovozashtirilar edi. Masalan, “Qish sonatasi”, “Jumong” shunaqa qilib yozilgan. Qiziq voqealar ham, mahorat darslari ham – bari o'sha kezlarda yuz berardi. Hammasidan ham ustozlardan bitta-yarimta o'rgangan narsalarimizning o'zi biz uchun qiziq, biz uchun esda qolarli bo'lardi.

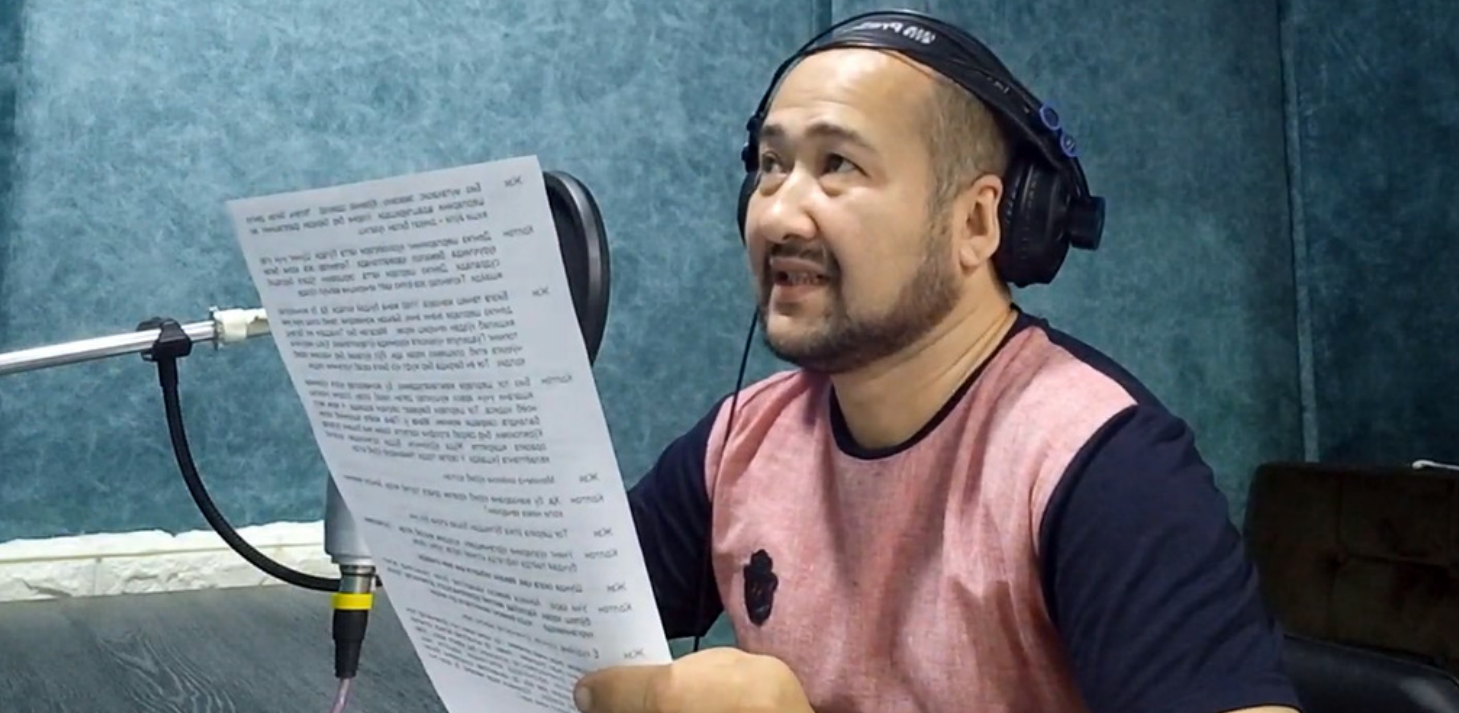
– *Sizni bilmaydigan odamlar ko'cha-ko'yda ovozingizdan tanib qolishadimi? Undan keyin nima bo'ladi?*

– Ha, tanib qolishadi. Bozor-o'charda u-bu narsa so'rasam, “shoshmang, siz haligi odamsiz-a, anavinga ovoz bergan...” deb e'tibor qaratishadi. Bundan xursand bo'lishingiz tabiiy, ammo shoshib turgan, ishingizni tezroq bitirib ketishingiz kerak bo'lgan hollarda “bitta savol bersam maylimi” deya ketidan 2-3-savollar bilan vaqtingizni o'g'irlaydiganlarga chidash qiyin. Lekin har qanday vaziyatda ham xushmuomala bo'lishimiz, savollarga javob berishimiz kerak deb o'ylayman. Hamkasblarimiz bilan suhbatlashganda “kerilib nima qilasan, gapirmasang kim ham tanirdi, shukr qil” deymiz.

– *Elbek aka, kinolarga ovoz berish qiyinmi yoki animatsion filmlarga?*

– Albatta, animatsion filmlarga! Multfilmlar ko'ringanidek oson dublyaj qilinmaydi, barcha jihatlari bilan zimmangizga og'ir mas'uliyat va mehnat yuklaydi. Masalan, siz ovoz berayotgan obraz kulib turib birdaniga yig'lashi, qisqa fur-sat ichida bir necha holatda kayfiyat namoyon qilishi mumkin, ana unda nima qilasz?! Oshirib yuborsangiz, bachkanalashadi, yetkazib ijro qilmasangiz, noprofessionallik bo'ladi, bolalarga tushunarli bo'lmaydi, kerakli emotsiyalarni qo'zg'ata olmaysiz. Buning uchun esa o'sha obraz bilan yashash kerak! Aktyorlik mahoratining o'zigina yetarli bo'lmaydi. Uning uchun jonfidolik qilish zarur, yurakni berish kerak. Rahmatli ustozimiz O'zbekiston xalq artisti Hojiakbar Nurmatov aytardilar, yurakdan ijro qilsang, yuraklarga muhrlanadi. Yurakdan chiqmasa, bir pul hammasi. Bugungi kunda ayrimlar bu gapning mag'zigacha yetib borishmayapti. Tasavvur qiling, qizning sevgan yori avtohalokatga uchradi, qiz chuqur qayg'uga tushib, yig'lab berishi kerak. Dublyajda esa inqillagan-sinqillagan ovoz bilan piqillab yig'lamsiragan bo'lib turibdi... bunaqamas-da endi! O'shanda uning ichida “buni eplolmayapman” degan o'y bo'ladi, lekin unga parvo ham qilmaydi. Kinoni o'tirib ko'rsangiz, ensalaringiz qotib ketadi. Buni bizda “quloqni kesadi” deyishadi. Mana shu narsa ta'bimni xira qiladi.

– *Kung Fu Panda*. Po obrazi sizning tabiatigizga qanchalik yaqin? Unga boshqalar ovoz berganda ichingizdan nimalar o'tdi?

– Xarakterim Poga yaqinroq, ya'ni hazilkashligim, shirin taomlarni qadrlashim, og'ir vaziyatlarni yumor bilan yengib o'tishim o'xshash, ammo pandachalik beg'am, xayolparast yoki "qovunchi" emasman, harholda. Bu obrazga moslashishim qiyin bo'lmaganiga yana boshqa sabablar bor. Poga yaqinroq bo'lgan "Muzlik davri"dagi Sitga, "Madagaskar"dagi Zebraga ovoz berganim moslashuvga yordam bergan. Endi... Poga boshqalar ovoz berishiga qarshiligim yo'q, maromiga yetkazib ijro qilsin, buyog'i – mardi maydon! Ammo xalq kimning ovozin tanlab bo'lganini va kimni istashini bilamiz, o'zimizni o'zimiz aldamaylik! Masalan, menga rus aktyori Sergey Bezrukov yoki dunyo yulduzi Shohruhxo'ngaga ovoz berish yuklatilsa, men ovoz bermasdim, yonimga bir arava oltin olib kelsa ham. Chunki uning egalari bor, bo'lmagan taqdirda ham qo'l urmasdim. Har bitta dublyaj aktyoriga atalgan yulduz obrazlar bor, ularni almashtirib bo'lmaydi.

– Ochig'ini aytganda, kinodan ko'ra dublyajimizni ko'proq maqtashadi, solishtirganda ham boshqa davlatlardan ustun tomonlarimiz ko'rinadi. Bu ta'rif-u tashsinlar keyingi 10-15 yillarda ham aytilarmikan, nima deb o'ylaysiz?

– Buni aniq aytib bo'lmaydi. Balki zo'r bo'lib ketishi mumkin yoki chappasiga ketib, bir arzimasa sohaga aylanib qolishi ham hayron qoldirmaydi. Lekin mavjud imkoniyatlardan foydalanib, iste'dodlarni qo'llab, dublyajimizga jonkuyarlik qilib borilsa, uzoqqa borish mumkin. Ammo bu yo'nalishdagi og'ishuvlar meni xavotirga soladi: eplasa-eplamasa, tushsa-tushmasa ovoz beraverishyapti, dublyajni ermak, qo'shimcha bir yumushday ko'rishyapti. To'g'ri, noyob ovoz egalari tiqilib yotibdi, ammo hammasi ham dublyaj etikasidan xabardor emas. Uning nazdida, u yagona, istaganiga ovoz beroladi, "Mana, meni chaqir!" deb turadi. Yoningga olib kelib, yo'l-yo'riq ko'rsatsang, ertasiga umuman boshqacha tayyorlab keladi. Shuning uchun ham bugungi kunda shogirdlar shogird bo'lolmayapti. Ustozlarimizdan eshitib qolardik: "Nima qilding?" yo "Nima qip qo'yding?". Bu savollar o'z o'rnida "Maqsading nima?" yoki "Rasvo qilibsang!" degan ma'nolarni anglatar va o'zimiz xulosa chiqarib olardik.

– E’tibor qiladigan bo’lsak, ayrim multfilmlarda bir emas, bir nechta personajlarga birvarakayiga ovoz berasiz. Bu ovoz paychalariga xavf tug’dirishi mumkinmi, bundan xavotirlanmaysizmi?

– Bundan xavotirlanish kerak emas, qachonki sahna nutqi, to’g’ri nafas olish texnikasini o’zlashtirgan bo’lsangizgina. Dublyaj jarayonlarida ba’zida o’n nafargacha va undan ham ko’p odamga ovoz berishingiz mumkin, ammo mana shu sohaning sir-asrorini o’rganmas ekansiz, ovozingiz bo’g’ilib, ertasiga gapirolmay qolasiz. Agarda yillab mehnat qilib, ovozingiz ustida tinimsiz ishlasangiz, keyinchalik tuxum yutishga yoki qanaqadir tayyorlov mashqlariga ham ehtiyoj sezmaydiz. Masalan, men taniydigan dublyaj aktyorlari ertalab turib, yuz-qo’lini yuvib bo’lib bemalol dublyajga kirib ketoladi. Mana, gap qayerda!

– Tomoshabin aktyor mahoratidan ham ko’proq uning so’zlaridan ta’sirlanishi mumkin. Qahramonlarga ruhiyati va kechinmalarini tushunib ovoz berasiz-u, nega o’zingiz ham rol ijro etib qo’yaqolmaysiz?

– Qo’g’irchoq teatrida 8 yil ishlagan bo’lsam, 2-3 davlatga borib, xalqaro festivallarda ishtirok etganmiz. O’sha mamlakatlarning tilida rol ijro etganmiz. Deyarli barchasida asosiy qahramonni jonlantirgan bo’lsam, o’shanda menga kinoda o’ynashni taklif qilishgan. Yo’q deganman, albatta. Hech bo’lmasa ssenariyni o’qib ko’ring deyishgan. Tag’in yo’q deganman. Iste’dodingizni tan olmayotganimdan emas, sizni tanimasligimdan bu, deganman. Hatto Zulfiqor Musoqov yoki Yusuf Roziqov taklif berganda ham ssenariylarini o’qib ko’rib, keyin jiddiy qaror bergan bo’lardim. O’shanda ham shunaqa deganman. Bu manmanlik emas, film chiqqandan keyin eplolmagan bo’lsam yoki rol menga mos bo’lmasa-chi? Filmning o’zi e’tiborga ham arzimasa-chi? Tinchgina qo’g’irchoq teatrida ishlab yursang bo’lardi, degan gapni eshitgandan ko’ra, o’zimning ishimni professional darajaga ko’tarsam yaxshimasmi? Shuncha misqollab yiqqan san’atdagi obro’mni o’zimga nomunosib ish qilib to’kishim kerakmi? Shunchaki uzr so’rab, o’sha rejissorni bu fikrdan qaytarganman.

– Elbek aka, qahramonlariga o’zingiz ovoz bergan qaysi kino, serial yoki multfilmlarni oxirigacha ko’ra olasiz? Qaysi uchta obrazni eng muvaffaqiyatli deya olasiz?

– Hozir sanab bersam, ular 3 emas, 333 ta bo’lishi ham mumkin. Lekin “eng, eng, eng”i haqida gapiradigan bo’lsam, “Yettinchi bo’lmadagi mo’jiza” filmidagi Mehmet bo’lishi mumkin, yana... “Chuqur”dagi Yamach va “Kung Fu Panda”dagi Po. Qolganlari ham dilimga yaqin, aslida. Umuman olganda, qilgan ishlarimning 90 fozidan uyalmayman va 10 yildan keyin ham eslab, ko’nglim xotirjam bo’la oladi. Shuning uchun, biror bir dublyajga kirishishdan oldin obraz bilan yaxshilab tanishib olaman, ko’zim yetsa ish boshlayman.

– Dublyaj sohasining asosi – bu chiroyli va yoqimli ovoz. Ovozini yo’qotish aktyor uchun qanchalik fojia?

– Dublyaj aktyorini ovozi boqadi! Bu haqiqat! Uni yo’qotish esa tragediya! Ammo Yaratgan egam uchun bu fojia emas. Xudo bizdan bizga kerakli narsani oldimi, undan xayrlisini ham nasib etar. Biroq biz ko’tarolmaydigan sinovni bermaydi. Agarda ovozimizdan ayrilsak, shunisiga ham shukr deymiz, yashashda davom etaveramiz. Do’stlarimga aytaman: o’rtoqlar, xavotir olmanglar, Xudo rizqingizni peshonangizga yozib qo’yibdi, bu bo’lmasa boshqasi, xayrlisi bo’ladi, nasib. Dublyaj aktyorining hayoti shunaqa... mendan nima kutgandingiz boshqa?

– Elbek aka, sizga rahmat! Barcha muxlislaringiz nomidan tashakkur aytib qolamiz. O’ylaymanki, bugungi suhbat sabab dublyajga qiziquvchilar o’zlari uchun kerakli tushunchalarga ega bo’lishadi, yuzaki qaraganlarning esa fikri o’zgaradi.

Otash YASHIN gurunglashdi

O'ZBEKNING YAPON QIZI

Har bir xalq o'zining qadriyatlari, milliy urf-odatlarini avaylashi, umrboqiyliyi yo'lida mas'uliyat his qilishi zarur. Bilaks, aslini, o'zligini unutgan millatni boshqalar ham unutadi. O'zbek milliy musiqa san'atiga o'zgacha mehr qo'ygan, milliy kuy-qo'shiqlarimizni zo'r havas bilan o'rganib kelayotgan yaponiyalik Mashu Komazaki bilan suhbatlashamiz.

– Nega aynan o'zbek musiqa san'atini tanlagansiz? Nimasi bilan sizni maftun qilgan?

– Mening O'zbekiston haqidagi dastlabki bilganlarim: bu mamlakat o'zining tarixiy obidalarini bilan mashhur, musulmonlar yurti, bu yerda madaniyati, urf-odatlarini o'ziga yarashgan xalq bor. O'zim pianina chalaman. Yevropa va Rossiya san'ati ta'sirida O'zbekistonda yaratilgan musiqiy asarlarni o'rganaman, o'zim tug'ilgan Yaponiyada hamkasblarimdan ajralib turaman, degan xayollar bilan bu zaminni tanlagan edim. O'zbekistonga kelib boq Buxoroda yashay boshladim, maktabda bolajonlarga musiqa fanidan dars berdim. Pianina bo'yicha o'zim uchun yangi qutb ochaman deb kelgan edim-u, bu yurtdagi qadimiy musiqa asboblari meni o'ziga ohanrabodek chorladi. Meni lol qoldirgan jihati, ko'chada taksida ketayotganda eshitiladigan estrada kuylarida ham milliy cholg'ularning ishtirokini sezaman. Milliy musiqalarning oddiy insonlar hayotida mavjudligi, ular bilan birga yashayotgani, meningcha, bu juda zo'r! O'shanda taqdir chiziqlarim o'zbek musiqa asboblari, xususan, dutorning torlariga ilashib qolishini tasavvur ham qilmagan edim.

Toshkentdagi Milliy Bank yonida Yapon madaniyati markazi bor, o'sha yerda tashkil etilgan bir galgi tadbirda O'zbekiston davlat konservatoriyasining "Dutorchi qizlar" jamoasi ajoyib bir chiqish qilgan edi. Bu men guvoh bo'lgan o'zbek milliy cholg'u asbobidagi birinchi jonli ijro edi. Avvallari eshitganlarim yapon havaskorlari chalganlari edi, ammo unchalik emas. Bu esa umuman boshqacha! Bundan ham yuqori darajadagi ijro bo'lmasa kerak degan xayol kechgan menda. Mening ham qo'limdan kelarmikan, degan fikr aynan o'shanda kelgan. Mana, 7 yildirki dutorning barcha sir-asrorlarini o'rganib, mukammal chalib kelmoqdaman. Bir yarim yil bo'ldi, zarbli cholg'u asboblaridan doira chalishni o'rganayapman. Va shuni angladimki, uchtagina ohangi bo'lsa-da, doira birgina usul bilan odamni raqsga chorlay oladi. Boshqalar uchun bilmadim-u, lekin bu men uchun sehrli tuyuladi. Odatda qiz bolalar doira chalmaydi, degan fikr ham kelmadi xayolimga, uning og'irligini ham pisand qilmadim, keyinchalik mashg'ulot jarayonlarida o'rganish mashaqqati juda-juda sezildi. Ustozlarimni ham tilga olib o'tishim kerak, dutordan Go'zal Mo'minova, doiradan Sherzod Nazarovlar menga beminat saboq berishgan.

– Yapon va o'zbek musiqa san'atining farqli, o'xshash jihatlari haqida gapirsangiz...

– O'zim yapon bo'la turib milliy musiqa san'atimiz haqida yetarlicha bilimga ega emasman, hozircha. Ko'pchilik millatdoshlarim ham tinglaganda, ha bu yapon musiqasi deyishadi, ammo uning falsafasiga tushunaverishmaydi. Endi o'zbek va yapon musiqa san'atining o'zim o'xshatgan jihatlari haqida gapiradigan bo'lsam, dutorning torlari ilk bor ipak tolasidan tayyorlanganini bilaman. Bu kabi musiqa asboblari keyinchalik Xitoyga, undan Yaponiyaga o'tganidan xabarim bor. Dutor, ud va shunga o'xshash torli musiqa asboblari bir oila hisoblanadi. Bizda qadimgi bir musiqa cholg'usi bor, biva deb ataladi, o'zbeklarning do'mbirasi kabi. Uni chaluvchilar ham xuddi baxshilardек dostonga o'xshash asarlarni yoki boshlaridan kechirgan voqealarni aytib kuylashadi. Farqli jihatlari ham menga sezilgan, lekin ta'riflab berishim biroz qiyin, chunki bu notalarning ishlatilishi bilan bog'liq bo'lib, bizda o'zbek musiqa na'munalaridan farqli ravishda Yevropa uslubiga yaqinlik mavjud.

– Yaponiyada musiqa san'atiga e'tibor qay darajada? O'zbekistonda-chi?

– Ochig'ini aytaman, yapon xalqi juda ham musiqasevar odamlar, yetti yoshdan sakson yoshgacha! Hozirda qariyalar estrada musiqalarini ko'proq eshitishadi. Ayrim bastakorlar musiqa asbobida emas, balki kompyuterda musiqa bastalashadi. Eng qizig'i, bizda bolalarni yoshligidanoq musiqa to'garagiga berishadi, asosan, pianina darslariga. Ammo katta ehtimol bilan ularning ayrimlari sohani davom ettirishmaydi. Bizda O'zbekistonga o'xshab alohida Konservatoriya yo'q, ammo musiqa kolleji bor, shu yo'nalishda o'qib, mutaxassis bo'lishlari mumkin. Aynan pianina yo'nalishida tahsil oluvchilar soni juda ko'p. Biroq milliy musiqa asboblarini o'rganishga bo'lgan qiziqish biroz sustroq.

O'zbekistonda SSSR vaqtida musiqa san'atiga ayrim ta'qiqlar bo'lgani haqida eshitdim. Masalan, milliy musiqa asboblariidan foydalanish yoki "Shashmaqom" kuylash cheklangan ekan. Dutorning torlari avval ipak tolasidan ishlanganini aytdim-ku, o'sha davrga kelib uning o'zni baliq tutadigan qarmoq iplariga almashganini eshitib qoldim, bu menga juda qiziq tuyuldi. Xullas, menimcha, o'sha davrlarda milliy musiqa san'atida biroz o'zgarishlar yuzaga kelgan. Bugunga kelib esa o'zbek musiqa san'ati ko'plarni, shu qatorda meni ham maftun etmoqda. Mamlakatda bu san'at turiga qaratilayotgan e'tibor juda yaxshi. Masalan, Yunus Rajabiy nomidagi O'zbek milliy musiqa san'ati institutida milliy kuy-qo'shiqlar deysizmi, ashula yoki raqs – barcha-barchasi professionallar tomonidan talabalarga o'rgatilmoqda. Agar men mana shu insonlar kabi bu san'at turiga oz bo'lsa-da o'z hissamni qo'sha olsam, bu yo'lni tanlaganimdan sira ham afsuslanmagan bo'lardim.

– Shu vaqtgacha qancha o'zbek kuy-qo'shiqlarini o'rgandingiz, qancha musiqa asboblariini chalishni o'zlashtirdingiz?

– O'zbekistonga 2015-yilda kelgan bo'lsam, musiqa maktabi o'qituvchisining yordami bilan dastlab "Sumbula", "Chamanda gul" qo'shiqlarini o'rgandim. Ochig'i, o'shanda yomon qiynaldim, hozir tez-tez o'rganyapman, chunki o'zbek tilini bilish darajam oshib boryapti, siz kabi o'zbekzabon kishilar bilan bemalol muloqot qilolaman. Shuning uchun o'zbek musiqasini tanamda his qilyapman va ijro jarayonida ham qiyinchiliklarga duch kelmayapman. 2018-yilda Shahrisazbdada bo'lib o'tgan maqom festivalida "Sumbula"ni ijro etdim va bu men uchun eng unutilmas kun bo'lgan. Yakkaxon ijro qilganim bo'ismi yoki juriy a'zolariga rostan manzur bo'lgani uchunmi, meni 3-o'ringa loyiq ko'rishgan. Haligacha meni uchratib qolishsa, "Sumbula"ni siz aytgan edingiz-a, deb so'rashadi. 2022-yilda yana O'zbekistonga bordim, bu gal doirani o'rgandim. Qo'shimchasiga Surxondaryodagi safarimda chanqovuzga ishqim tushdi, uni ham oz-moz chala olyapman. Shu yili o'tkazilgan "Boysun bahori" festivalida dutor va yaponlarning bambukdan yasalgan chanqovuzga o'xshash cholg'usida kuy ijro etdim. O'shanda "Namanganning olmasi" qo'shig'ini aytganim uchun menga 3-o'rinni berishdi. Qo'shiqni ham o'zbek, ham yaponcha talqinda kuyladim, har ikkala millat vakillariga birdek manzur bo'lgandi. Men nafaqat o'zbek-
o'rodaligimda
larni ham

cha, balki Bux-
tojikcha kuy-
o'rgandim.
U m u m i y
hisobda 20 ga

yaqin qo'shiqlar,
30 ga yaqin kuylarni ijro
qilishni o'zlashtirdim. Kim-
gadur oson tuyulishi mumkin,
o'zim chalib, o'zim kuylagan asar-
lar menga ancha qiyinchilik tug'dirgan.

Chunki qo'shiqning so'zlarini yodlashga vaqt ketar edi, kuyni o'rganish ham yana bir mashaqqat, lekin yaxshigina toblandim. Yana bir qiziq tomoni, shu vaqtgacha biror bir kuy o'rgansam, notalarga qarab ijro qilib ketar edim, ammo dutorda bunaqa bo'lmadi. Chalishayotganlarini tinglab, keyin takrorlab o'rgandim. Qiyinchiliklarni yengishda, tan olishim kerak, qayerga borsam ham menga yordam beruvchilar topilaverdi. Masalan, Boysundagi musiqa bilimdonlari men so'ragan kuy-larni chalishda erinmay ko'maklashishdi.

– JICA agentligining dasturi asosida kelganingizni eshitdim, Yaponiyadan O'zbekistonga faqat sizni yuborishganmi? Agentlikning asosiy maqsadi nima?

– JICA Yaponiya va boshqa davlatlar bilan san'at kabi ko'plab yo'nalishlarda hamkorlik qilish, o'zaro madaniy aloqalarni mustahkamlashni ko'zlagan. Masalan, yapon tili, dzyudo sport turini o'rgatish uchun ham mutaxassilar borishgan, ya'ni birgina men emas. Ochiq aytsam, O'zbekiston tinch davlat bo'lgani uchun tanladim. Va bu yerda aynan pianina bo'yicha bilimlarimni oshirishga ko'zim yetgan edi. Ko'rib turibsigizki, rejalashtirganimdan ham ziyoda natijalarga ega bo'ldim.

– O'zbekistondaligingizda yana qanday esda qolarli voqealar bo'ldi?

– Maqom festivali vaqtida menga estoniyalik bir rejissorning e'tibori tushdi va u mening ishtirokimda "Ipak torlari" nomli qisqa film ishlamoqchiligini aytdi. Tasvirga olish ishlari Shahrisabz, Buxoro, Toshkent va hatto Yaponiyada ham bo'ldi. Film yaxshi chiqqan, men uchun yaxshi esdalik bo'lgan. Bundan tashqari, Boysun haqida juda ko'p gapirishim mumkin. Menimcha, O'zbek musiqasi, folklorida Boysun qadim beshik hisoblanadi. Milliy kiyimlari, kashta-yu so'zanalari haqida o'xshashi yo'q ta'riflar aytish mumkin. Menga bu manzilning tabiati ham yoqdi. Bo'sh vaqtimizda Omonxona sihatgohiga olib borishdi, bunaqa tinch, salqin, huzurbaxsh joyni umrimda juda kam ko'rganman – mana buni esda qolarli desam bo'ladi!

Do'mbira – meni hayratlantirgan yana bir detal! Qashqadaryolik Ahror baxshidan do'mbira sotib oldim. Endi baxshichilikka qiziqishim ortib, "Alpomish" dos-tonidan oz bo'lsa-da o'rganib, kuylashni maqsad qildim.

– Kelajakdagi rejalar haqida ham gapirsangiz bo'lar ekan, o'zi shundan so'z ochdingiz...

– Oldinda turgan rejalar hali ko'p. O'zbekistonga borib, musiqiy bilimlarimni yana-da yaxshilasam, xalq kuylarini, barcha yo'nalishlardagi asarlarni o'rgansam deyman. To'g'ri, maqomni o'rganishga ko'p vaqt ketadi, lekin mendagi bu orzu maqsadga aylanib bo'lgan. Yaponiyada ham institutda o'qiymen, ham ishlayman. Endi magistraturani shu yerda davom ettirsammi yoki O'zbekistondami degan ikkinialish bilan yuribman. Ammo pianina, dutor va boshqa musiqiy asboblarni o'rganishga bo'lgan qiziqish ustunlik qilib, bilmadim, yana O'zbekistonga ketib qolishim ham mumkin. Ungacha biror bir festival bo'lsagina u yerga borishga sabab topiladi.

Mana shu natijalar, ulkan va cheksiz taassurotlar, ko'plab beminnat ko'maklar uchun O'zbekiston hukumatiga, o'zbek xalqiga minnatdorlik bildiraman. Meni mehmon emas, o'z farzandlaridek ko'rganlari uchun tashakkur!

Shahrizoda CHORSHANBIYEVA
suhbatlashdi

MUSOFIRDAN MONOLOG

Go'dak nafasiday mayin sabo esib tanamni junjiktirdi, g'ira-shirada tongni kuzataman. Qalamim ham qotib qolibdi... Ko'nglimdan sizilib g'alat hislar, ajab fikrlar o'tadi-yu, qanday qog'ozga tushirishni bilmayman. Ha, o'sha hayot adabiyot yoki pulni tanlovga qo'yan pallada, oilam uchun pulni tanladim! "Pushaymonlik bormi?" deysizmi, bo'shliq bor, katta bo'shliq!...

Xullas, sizga bir dilimdagi gapni aytib bermoqchiman... Qutidan shayton cho'pchasini sug'urib tutata boshlayman...ha, sigareta. "Balandparvoz yaltir-yultur so'zlarga yo'qman" deng, mening ham jinim suymaydi... Esimga tushib ketdi: bolaligimda dadam sigareta chekkan payt "menam chekaman" deb xarxasha qilganman, bir qop gap eshitib, tandirdan uzilganday qaynoq tarsakidan so'ng, "Baribir katta bo'lsam chekaman" deb qochganman...

O'sha institutni bitirib, rafiqam va ikki yoshli qizalog'imni qoldirib, Dubayga nasibamni izlab kelganimda ham yomon ish qilganim yo'q edi! Ularning kelajagi uchun, tezroq o'zimizning uyimiz bo'lishi uchun, qulayliklar yaratish uchun kelgandim, lekin tanganing boshqa tomoni ham bor ekan, birodar... Labbay? Ha, topish-tutish yomonmas, nasibaga yarasha, qiyosan sharoitlar yaxshi bu yerda: turar joyim binoyi, osh-ovqatdan nolimayman...

Bilasizmi, birodar, Rossiya esimga tushib ketadi "qiyosan" deganimga... yomon tushday. Ha, avval Rossiyada bo'lganman, musofirchilikda. Ha endi elga kelgan to'y, o'sha o'zbekistonlik mehnat muhojirlarining birimiz-da... Institutga ikki yil kirolmasdan

dovdirab yurganimda amakim taklif qilib qolganlar: "Ketdik Rossiyaga, havo almashtirib kelasan" deganlar. Nega o'qishga kirolmadim? Insof bilan atganda, tirishib o'qirdim! Dadam tundan tonggacha raf haydab kirakashlik qilib, ro'zg'ordan pul orttirib "repititor"imga pul topib berardilar, dollarda to'lardilar! Lekin o'zlarining bir kulrang, yag'iri chiqqan ko'ylaklarini almashtirmasdan kiyib yurardilar. Bir gal uyqum kelmasin deb – sahar to'rtida turib dars qilardim-da – stul ustida tik turib kitob o'qiganimni derazadan ko'rib qolib, o'zini osdi deb qo'rqib ketganlar, ayamga shikoyat qilganlar: "Mening Sobir jo'ram o'qiyverib, miyasi quyilib jinni bo'lib qolgan, buningdan ehtiyot bo'l" deb. Shunday tirishib o'qisam ham institutga kirolmadim. Sabab? O'sha paytlar "X-variant" degan balo tarqab ketgandi, testlarning javobi oldindan sotilardi, bizning o'lchovimizda katta pulga, keyin "kallasi" bilan o'qishga kirmoqchi bo'lganlarning bali yetishmay, omadi chopmay qolaverardi... Xullas, o'sha sovuq o'lkaga – Rossiyaga borib musofirchilikni ko'rdim. Hozir qanday, bilmadim, o'sha paytlar aksariyat ruslar o'zbekistonlik, tojikistonlik muhojirlarni yoqtirmasdi, "понаехали" deyishardi, "чёрный" deb haqorat qilib, sovuq nigoh tashlashardi. Bir marta Andrey degani "Uch oylik maoshingni bir qilib bera-man" deb yo'qolib qolgandi... Bilsangiz qurilishda ishlatiladigan ko'pik bor, eshik, rom va derazalar bilan devor orasidagi tirqishga purkaladi, purkalgandan 3-4 daqiqa o'tmay shishib, qotib qoladi, ortiqchasi kesib, olib tashlanadi. Ana shu sarg'ayib qolgan ko'pik-chiqitni g'ira shirada non deb o'ylab tishlagan paytlarim bo'lgan, tasavvur qilyapsizmi? Esilasam, yig'lagim keladi...

Amirliklarda esa odam qadri sal ulug'roq, hech kim "qora" deb haqoratlab turtkilamaydi, dangalini aytganda, bizdan ham "qoraroq"lar bor... Ishim yomon emas, mehmonxonada ishlardim, yaqinda katta-roq kompaniyadan ish taklif qilishdi, maoshi ham balandroq ekan. Har yil ta'tilda uyga borib turaman, 3-4 kunga bo'lsa ham ko'proq cho'zdiraman ta'tilimni, uyimni, oilamni, do'stlarimni sog'inaman-da! Oo! Samarqand nonini, taomlarini, sof havosini!...

Ana shunday ta'tillardan biri ham shirin tushday tez o'tib ketdi... Amirliklarga uchib keldim. Men yana-da qattiqroq ter to'kdim, kamroq xarj qildim, chunki farzand kutayotgandik. Yana bir tomonda oilamni ham oldimga ko'chirib kelish ko'nglimda bor... Farzandimiz onamning tug'ilgan kunida "syurpriz" bo'lib dunyoga keldi. Nafis orzular bilan onam chaqaloqqa chiroyli bir ism qo'ydilar. Chaqaloqning suratlarini-yu videolarini qayta-qayta tomosha qilaman: mittigina, yuzlari quyib qo'yganday o'zinga o'xshaydi. Otasiga o'xshagan qizaloq baxtli bo'ladi, deyishadi. "Ilohim farishtalar "omin" desin" deyman... Lekin... lekin farishtalar omin qilmagan ekan! Battol farishtalar!

Kuni kecha mening qo'limga qalam tutqazib qo'yan dunyodagi eng noxush hodisa yuz berdi: qizalog'im to'satdan tutqanoq tutib, hushdan ketibdi, hozir "koma"damish. Do'xtir "недозрелая родилась" dermish.

O'ylar meni bo'lak-bo'laklarga qiymalab, har tarafga olib ketadi, boshimga kimdir bolg'a bilan betinim urayotganday. Qaysi gunohlarim uchun?... Ba'zan ayb ish, gunoh ish qilib qo'yardik, xom sut emgan bandamiz...Yo ko'z tegdimikan? Suratini do'stlarimga ko'rsatmasdan men o'lay, hali chillasi chiqmasdan! Yo'q, irim qilma badbaxt! Shirk bu! Shirk... Namoz o'qiy boshladim. Alloh ham aytsa kerak "Ey battol bandam, shuncha vaqt qayerda eding! Faqat ishing tushganda sajda qilasanmi?!"... "Ey bor xudoyo! Peshonam yirtilguncha sajdagga bosh uray, go'dagimni qaytar! Axir u farishtaday begunoh-ku! O'zimdan ol!" deb chinqirab qoldim, birodar...

Chet ellik do'stlarim "Darrov uyingga uchib bor, ayolingga dalda bo'!" deyishadi. O'zimiznikilar "bosiqroq bo'lishni", "hissiyotga berilmaslikni" "nasihat" qilishadi, biz tomonlarning "havosini" bilishadi-da! Biri "Shoshma jiyani, ana u yevropaliklarning bizda kelinlarning qaynana, qaynota, qolaversa, o'z ota-onasi, qarindoshlari ardog'idaligini bilishmaydi, shuning uchun uyga borishni maslahat berish-yapti" desa, ikkinchisi: "Seni o'rningga ko'z tikyapti ular. O'ylab ko'r, o'zi yaqinda bu ishingni boshladig, mavsum boshlangan payt bo'lsa, hozir ket-sang tiklanishing qiyin bo'ladi. Sen duxtirmiding?! Qo'lingdan nima kelardi borgandayam?" deb kuyib-pishadi. Xullas, bir qarorga kelganim yo'q hali...

Ertalab keliningiz bilan gaplashdim, “Kecha “umid bor” deyishayotgandi duxtirlar, bugun umuman hech nima deyishmayapti” deydi. Kechqurun yurakchasi bir to‘xtab, yana urib ketibdi... Onam “Narsalaringizni sekin yig‘ishtiring, bolam!” debdilar... “Ey Alloh!... O‘zing qaytar badbaxt fikrlardan! Noumid qilma! Hali qizalog‘im chiroyli, hayoli, iboli, zukko bo‘lib ulg‘ayadi, ortidan rahmatlar eshitamiz...”

...Aeroportdan to‘g‘ri marakaga kirib bordim, odamlarning yuz-ko‘zimamas sumkalarimga qarashi g‘ashimni keltirdi. Rosti hammadanam odamlarning bordi-keldisi, “dalda bo‘lish”i charchatdi, to‘ng‘ichimni to‘yib quchoqlashga, kichigini jannatiga kuzatishga qo‘yishmaydi... Kechki payt yurak urishlarimiz eshitarlik darajadagi sukutdan so‘ng, keliningiz (men uni yupatishim o‘rniga) meni ovutishga tushdi... ha, matonatli... va sodda chiqdi bu. Bilasizmi do‘stim, shundan keyin yana yashagim keldi...

Shunday bo‘lishini bilgandim: farishtamiz tushimga kirdi, men undan so‘radim:

– Nega bunday qilding, ona qizim? Sal kutsang kelardim...

U hadeb jilmayardi...

– Men senga ko‘pdan-ko‘p o‘yinchoqlar, chiroyli ko‘ylakchalar olib kelmoqchi edim...

U jiddiy tortdi, bu jajji farishtaning qovoq uyishi shunchalik shirin ediki...

– Siz kattalar o‘ylarsizlar-ki, bolalaringiz uchun

eng muhimi kiyim-kechak, o‘yinchoqlar. Lekin menga o‘yinchoqlar ham, liboslar ham kerak emas, ayam tikib bergani ham bo‘laveradi... shunchaki biz sizni juda sog‘ingan edik, ayniqsa, ayam, u hech kimga bildirmasdan ko‘p yig‘lardi... U “shunday qilsang dadang tezroq keladi, barchangiz birga bo‘lasizlar” dedi...

– Kim aytdi?!

Farishta osmonga jajji barmoqchasini bigiz qildi... Shunda har qancha urinsam-da ko‘zyoshlarimni to‘xtatolmadim, yuzimni bekitib uzoq yig‘ladim.

– Yig‘lamang dedim, sizni yig‘latish uchun bunday qilmadim! Yig‘lamang...

U jajji qo‘lchalari bilan boshimni silashga tushdi...

– Yig‘lamang, dadajon! – to‘ng‘ichimning jarangli, lekin mayin tovushidan uyg‘ondim.

– Siz kattasiz-ku, ko‘z yosh to‘kmang! Yig‘lashingiz uchun bunday qilmadim, – u titkilangan va besaranjom sumkamga ishora qilardi.

– Yig‘lamang... – u boshimni silab meni yupatishda davom etardi, u ko‘zyosh to‘kayotgan “katta odam”ni birinchi bor ko‘rishi edi.

Botir TEMIROV

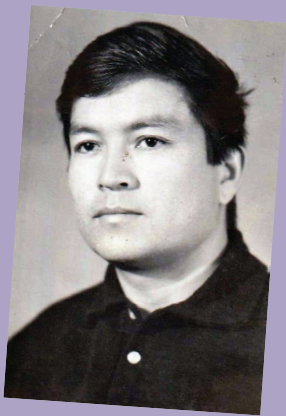
IZIDAN NUR TARALAYOTGAN ODAM

*Boybo'ta mening do'stim, ukam.
Uning matbuotimiz tarixiga oid
kitobi juda katta zahmatlar evaziga
dunyoga keldi. U nafaqat yaxshi
olim, balki yaxshi odam sifatida
ham bebahodir.*

*Demak, kimdagi halollik,
Xudo bergan iste'dod qatorida
astoydil mehnat, bag'rikenglik,
dilparvarlik borekan,
bunday odam, albatta, o'z
munosib bahosini olib,
el-yurti, hamkasblari va
shogirdlarining e'tirofiga
sazovor bo'lg'usidir.*

Abdulla ORIPOV
O'zbekiston Qahramoni,
xalq shoiri

O'tgan asrning o'ninchi, yigirmanchi yillarida arab imlosida, o'ttizinchi yillarida lotin imlosida chop etilgan gazeta, jurnallar orasida B.Do'stqorayev ko'zdan kechirmagani, o'qib-o'rganmagani qolmagan, desak mubolag'a bo'lmas. Qolaversa, qanchadan-qancha arxiv hujjatlari, lotin, kirill alifbolarida bitilgan boshqa nashrlar ham uning nazaridan chetda qolmagan.

Qirq ikki yil birga ishlab, ko'rib-kuzatib, biror marta uning kimgadir ovozini ko'tarib koyib gapirganini, bironing dilini og'ritganini eslolmayman: fikrchan, iqtidorli talabani qo'llab-quvvatlaydi, yo'l-yo'riq berardi, kamchiligini ko'rganda yotig'i bilan, malol kelmaydigan tarzda uqtirardi.

Saydi UMIROV

O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan yoshlar murabbiyi

Haqiqiy olimlar kamtar, kamsuqum, igna bilan quduq qazib, shu quduqdan topgan noyob topilmalari bilan maqtanmaydigan, qilgan mehnatlari uchun hurmat va izzat talab qilmaydigan, har tomonlama pokiza kishilar bo'lishadi. Boybo'ta shunday fidoyi, kamtar, olijanob va mislsiz darajada mehnatkash olimlardan biri edi.

Men atoqli adabiyotshunos va matbuotshunos B.Do'stqorayevning "O'zbekiston jurnalistikasi tarixi" darsligi yaratilishini olimning ilmiy jasorati va o'zbek matbuotshunoslik fani taraqqiyotiga qo'shgan buyuk xizmati sifatida baholashni istardim.

Naim KARIMOV
akademik

Boybo'ta bilan kursdoshmiz.
Talabaligida og'ir-bosiqliqi,
tirishqoqligi bilan yodimda qolgan.

Boybo'ta Do'stqorayev singari
zahmatkash olimlarga chinakam
ilmiy yangiliklar yarata oladi.
Uning "O'zbekiston jurnalistikasi
tarixi" kitobi fikrimizga bir dalildir.
Shu ma'noda professor Boybo'ta
Do'stqorayevni o'zbek jurnalistikasi
tarixi asoschisi, deb biladiganlar
haq deb o'ylayman.

Mahmud SA'DIY
O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan
jurnalist

Siymolar

Bugun milliy matbuot tarixiga bag'ishlangan yig'inlarda
yosh tadqiqotchilarning hissiyotlari ortiqcha jo'shganida ko'z
o'ngimizda Boybo'ta domlanning vazmin qiyofasi namoyon
bo'lib, o'rni juda bilinadi.

Boybo'ta domlanning umri ilm qozonida qaynash, izlanish
bilan o'tdi. Bugun uning xotirasini bizga qoldirib ketgan
ilmiy merosi bilan birga bugun taqchillashib borayotgan
tadqiqotchilik odobi, zahmatli mehnati bezab turibdi.

Ahmadjon MELIBOEV
O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan jurnalist

Boybo'ta Do'stqorayev ayrim o'zgaruvchan olimlar kabi mustaqillikdan so'ng "jadidchi" bo'lib qolmadi, balki sho'ro mafkurasi qilichini qayragan zamonlarda ham jadidchi adiblar asarlarini tahlil qilib, ularning mag'zini elga yetkazish uchun yo'l axtarib topib, u haqda maqolalar yozganining guvohimiz.

Hamidulla BOLTABOEV
professor

Har gal fidoyi olim va pedagog Boybo'ta Do'stqorayevni esga olganimda "Zaminday vazmin-u mehnatkash, mushfiq" degan misra beixtiyor xayolimga keladi. Nazarimda, atoqli shoirimiz G'afur G'ulomning xalqimiz ta'rifida bitgan bu shoh satri shu elning chin farzandi bo'lgan Boybo'ta akaga har jihatdan munosib - u kishi haqiqatan ham zaminday vazmin, haqiqatan ham mehnatkash, mushfiq va kamsuqum inson edi...

Men ishonaman, agar u kishi o'zi har tomonlama chuqur tadqiq etgan davrda, ya'ni XIX asr oxiri - XX asr boshlarida yashaganida, hech shubhasiz, jadidlarning eng fidoyi vakillaridan biri sifatida namoyon bo'lur edi.

Xayriddin SULTON
yozuvchi, davlat arbobi

Boybo'ta Do'stqorayev garchi fan doktori darajasiga har jihatdan loyiq va ozgina harakat qilsa bunga erishishi bimalol mumkin bo'lgan olim sanalsa ham, nimagadir doktorlik dissertatsiyasini yoqlashga intilmadi. Biroq olimning olimligi faqat ilmiy daraja to'g'risidagi diplom bilangina belgilanmasligi ayon haqiqat. Boybo'ta akaning o'zbek jurnalistikasi tarixi bo'yicha ilmiy maktab yaratishiga fan nomzodi ekani zarracha xalal bergan emas.

Nurboy JABBOR
professor

Domlanning nekbin niyatlari adabiyot, tanqidchilik, tilshunoslik, folklor, matbuot tarixi bilan bog'liq edi. Boybo'ta Do'stqorayev jamiyat yangilikka, yangilanishga muhtoj bo'lgan, asl milliy chashmalarni izlagan davrda zo'r berib ijod qildi.

Ustoz shaxsi juda katta ahamiyatga egaligini uqtirib o'tgan domla og'irning ustidan, yengilning ostidan yurishni or bilar, ilmdagi qalloblarni ich-ichidan xush ko'rmas edi. Tuyaqorinday tadqiqotlar urchiotgan, chin ustozlar merosi tufayli yildan-yilga yuksalib, ustozlik da'vo qilayotgan kalondimog'lar maydalashayotgan zamonda foydali ilm yo'lida sobitqadam bo'lish qahramonlik aslida.

Olim TOSHBOEV
O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan jurnalist

Domla ilmning haqiqiy oshig'i, to'g'rirog'i muhtalosi edi. Ilmiy-pedagogik faoliyatim davomida domla bilan bir jamoada ko'p yillar birga ishladim. Domla bilan bo'ladigan oddiy suhbatlarning ham o'ziga yarasha ma'rifiy yuki bo'lardi. Bunday suhbatlardan, albatta, biror yangilik, hech bo'lmaganda yangicha yondashuvni o'rganardik. O'qigan yangi asari bo'ladimi yoki arxivdan topgan yangi ma'lumotimi, u haqida shunday ishonch va mehr bilan gapirardiki, ilmga muhtalolik shu bo'lsa kerak, deb o'yga botardim.

Akbar NURMATOV
dotsent

Ne baxtki, talabalik davrimda Ustozdan saboq olganman. Ma'ruzalar shu qadar qiziqarli bo'lar ediki, bu gaplarni biror bir kitobdan o'qib olib bo'lmasdi. Ular kechagina asl manbalardan o'qilib, bugun auditoriyada jonlangan gaplar edi.

Ustoz umuman davomat qilmasdilar, vaqtni ayardilar. Tinglovchilar darsda 100 foiz hozir bo'lardi. Shunda haqiqiy ustozlikka havasim uyg'ongandi.

Gulnora NISHONOVA
jurnalist

ISHONCHNING TABIIATI

Ishonchning mohiyati

Ishonch, avvalo, boshqalarning so'zlari va harakatlariga nisbatan ishonchni anglatadi. Bu insonlar orasidagi aloqalarning poydevorini tashkil qiladi. U bo'lmagan joyda hamkorlik va o'zaro yordam yo'qoladi. Ishonch – insoniyatning eng qadimiy va eng muhim hislaridan biri bo'lib, u faqatgina shaxsiy munosabatlarda emas, balki biznes, siyosat, ta'lim va boshqa ko'plab sohalarda ham muhim o'rin tutadi.

Psixologik asos

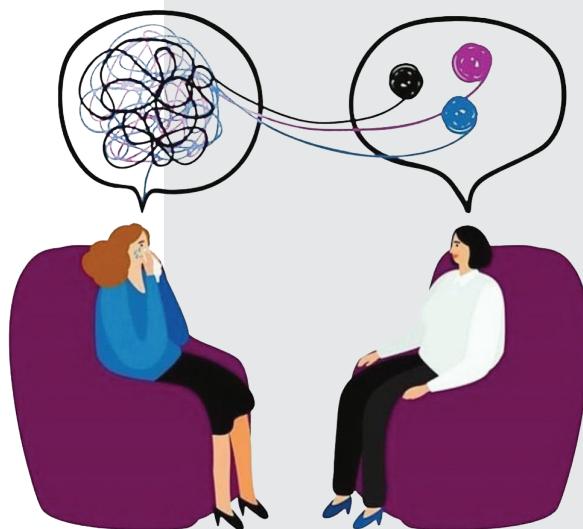
Ishonchning psixologik asosi shaxsning rivojlanish jarayonida shakllanadi. Bolalikda ota-onalar va yaqinlar bilan bo'lgan munosabatlar orqali ishonch hissi shakllanadi. Agar bolaga mehr-muhabbat va qo'llab-quvvatlash ko'rsatilsa, u o'zini xavfsiz va ishonchli his qiladi. Bu esa kelajakda boshqa insonlarga nisbatan ham ishonchni shakllantiradi. Aksincha, agar bola o'zini xavfsiz his qilmasa, unda ishonchsizlik va shubha paydo bo'ladi.

Shakllanish va rivojlanish

Ishonchni shakllantirish uzoq va murakkab jarayon. Bunda bir qancha omillar rol o'ynaydi:

1. Ochiqlik va halollik: ishonchning asosiy sharti ochiqlik va halollikdir. Insonlarning so'zlari va harakatlari orasida muvofiqlik bo'lsa, ular boshqalarga nisbatan ishonch hosil qiladi.
2. Mas'uliyat: mas'uliyatni his qilish va o'z majburiyatlarini bajarish ham ishonchni shakllantirishga yordam beradi. Insonlar o'z va'dalarini bajarsa, boshqalar ularga ishonadi.
3. Tushunish va qo'llab-quvvatlash: insonlarning bir-birini tushunishi va qo'llab-quvvatlashi ham ishonchni oshiradi. Bu esa o'zaro hurmat va mehr-muhabbatni kuchaytiradi.
4. O'zaro muloqot: samarali muloqot ham ishonchni mustahkamlaydi. Insonlar bir-birini tinglasa va tushunsa, ular o'rtasida ishonch hosil bo'ladi.

Ishonchning turlari

Ishonchning turli ko'rinishlari mavjud. Ularni quyidagicha guruhlash mumkin:

1. O'z-o'ziga ishonch: bu shaxsning o'ziga nisbatan ishonchidir. O'ziga ishonchli inson o'z imkoniyatlariga ishonadi va o'z maqsadlariga erishishga intiladi.
2. Boshqalarganisbatan ishonch: bu boshqalarning so'zlariga va harakatlariga nisbatan ishonchni anglatadi. Boshqalarga ishonchli insonlar atrofida insonlar bilan yaxshi munosabatda bo'ladi.
3. Sotsial ishonch: bu jamiyatga, hukumatga va ijtimoiy tizimlarga nisbatan ishonchni bildiradi. Sotsial ishonch yuqori bo'lgan jamiyatlar barqaror va rivojlangan bo'ladi.
4. Professional ishonch: bu kasbiy faoliyatda ishonchni anglatadi. Masalan, shifokorlar, o'qituvchilar va boshqa kasb egalari o'z ishida professional bo'lsa, ularga nisbatan ishonch hosil bo'ladi.

Ishonchning roli

Ishonchning roli juda katta va ko'p qirali. U insonlar orasidagi munosabatlarni mustahkamlaydi, jamiyatni birlashtiradi va taraqqiy ettiradi. Quyida ishonchning asosiy rollarini keltirib o'tamiz:

1. Ijtimoiy munosabatlar: ishonch insonlar orasidagi ijtimoiy munosabatlarni mustahkamlaydi. Ishonchli munosabatlar do'stlik, oila va boshqa ijtimoiy aloqalarni kuchaytiradi.

2. Biznes va iqtisodiyot: ishonch biznes sohasida ham muhim rol o'ynaydi. Ishonchli biznes munosabatlari hamkorlikni oshiradi, sarmoyadorlar va mijozlar orasida ishonchni mustahkamlaydi.

3. Ta'lim: ta'lim sohasida ishonch o'qituvchi va o'quvchi orasidagi munosabatlarni yaxshilaydi. O'qituvchilarning bilim va tajribasiga ishonch hosil qilgan o'quvchilar bilim olishga intiladi.

4. Siyosat: siyosiy tizimlarda ishonch barqarorlikni ta'minlaydi. Fuqarolar hukumatlarga ishonch hosil qilsa, ular davlat boshqaruvida faol ishtirok etadi.

5. Sog'liqni saqlash: sog'liqni saqlash sohasida ham ishonch juda muhim. Bemorlar shifokorlarga ishonch hosil qilsa, ular davolanish jarayonida faol ishtirok etadi va sog'lom bo'lishga intiladi.

Zaiflashuv va qayta tiklanish

Ba'zi hollarda ishonch zaiflashishi yoki yo'qolishi mumkin. Bu turli sabablarga ko'ra yuz beradi, masalan, aldov, xiyonat, noto'g'ri muloqot va boshqalar. Ishonch zaiflashganda yoki yo'qolganda, uni qayta tiklash uchun quyidagi qadamlar muhim:

1. Ochiq muloqot: muammolarni ochiq va halol muhokama qilish ishonchni qayta tiklashga yordam beradi. Shaxslar o'z his-tuyg'ularini ochiq bayon qilishlari va bir-birini tinglashlari lozim.

2. Mas'uliyatni qabul qilish: xatolarni tan olish va ulardan saboq chiqarish ham ishonchni tiklashda muhim. Shaxslar o'z xatolarini tan olib, ularni to'g'irlashga harakat qilishlari kerak.

3. Sabr-toqat: ishonchni tiklash uzoq vaqt talab qilishi mumkin. Bu jarayonda sabr-toqatli bo'lish va bir-biriga vaqt berish muhim.

4. Qayta qo'llab-quvvatlash: bir-birini qo'llab-quvvatlash va tushunishga intilish ham ishonchni qayta tiklashda muhim rol o'ynaydi.

Ishonchni mustahkamlash

Ishonchni mustahkamlash uzoq vaqt talab qilishi mumkin. Bu jarayonda sabr-toqatli bo'lish va bir-biriga vaqt berish muhim. Odamlarning o'zgarishi va yangi vaziyatlarga moslashishi uchun vaqt talab qilinadi. Shuning uchun, sabr qilish, asta-sekin ishonchni tiklash va mustahkamlash kerak.

1. Ijobiy tajribalar yaratish: ishonchni mustahkamlash uchun ijobiy tajribalarni yaratish muhimdir. Boshqalarga yordam berish, ularni qo'llab-quvvatlash va ishonchli bo'lish orqali ijobiy tajribalar hosil qilish mumkin. Bu tajribalar ishonchni mustahkamlaydi va kelajakda yana-da kuchliroq aloqalarni shakllantiradi.

2. Ochiq va halol muloqot: ishonchli munosabatlar uchun ochiq va halol muloqot juda muhimdir. Insonlar o'z his-tuyg'ularini, fikrlarini va ehtiyojlarini ochiq bayon qilishlari kerak. Bu orqali ular bir-birini yaxshiroq tushunadi va ishonchli aloqalarni mustahkamlaydi.

3. Va'dalarni bajarish: ishonchni mustahkamlash uchun berilgan va'dalarni bajarish juda muhim. Agar siz biror narsani va'da qilgan bo'lsangiz, uni bajarishga harakat qiling. Bu orqali siz boshqalarga ishonchli ekanligingizni ko'rsatib, ishonchni oshirishingiz mumkin.

4. Jamoaviy ishlarni qo'llab-quvvatlash: ish joylarida va boshqa jamoaviy faoliyatlarda ishonchli bo'lish ham muhimdir. Jamoaviy ishlarni qo'llab-quvvatlash, hamkasblarga yordam berish va birgalikda ishlash orqali ishonchni mustahkamlash mumkin.

* * *

Ishonch insonlar orasidagi munosabatlarning asosi hisoblanadi. U faqatgina shaxsiy munosabatlarda emas, balki biznes, siyosat, ta'lim va boshqa ko'plab sohalarda ham muhim o'rin tutadi. Ishonchning psixologik asosi bolalikda shakllanadi va vaqt o'tishi bilan rivojlanadi.

Ishonchni shakllantirish, mustahkamlash va saqlash uzoq va murakkab jarayon. Bu jarayonda ochiqlik, halollik, mas'uliyat va samarali muloqot muhim rol o'ynaydi. Ishonchli munosabatlar ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi, iqtisodiy o'sishga yordam beradi va insonlarning psixologik salomatligini yaxshilaydi.

Shunday ekan, ishonchning qiymatini va uni mustahkamlashning ahamiyatini unutmaslik kerak. Barcha munosabatlarda ishonchni saqlashga harakat qilishimiz va boshqalarga ishonchli bo'lishimiz kerak. Bu orqali biz jamiyatimizni barqaror, taraqqiy etgan va baxtiyor insonlar olamiga aylantirishimiz mumkin.

**Manbalar asosida Manzura
ABDUHAKIMOVA tayyorladi**

MUJASSAM AHMEDOVA:

“TASHONVA TINTILI”

Vaqt har narsaning davosi

Kamina Mujassam Ahmedova 2001-yilning 23-mart sanasida so'lim Farg'onaning Buvayda tumanida joylashgan Oqqo'rg'on qishlog'ida tug'ilganman. Oilada uch farzandmiz. Otam tadbirkor, onam esa shifokor, katta akam bank sohasida, kichik akam esa harbiy sohada ishlashadi. Ilk ta'limni tumanimizdagi 21-umumiy o'rta ta'lim maktabida olganman. O'qishga bo'lgan ishtiyoq va maqsadlarim sabab 5-sinfidan Al-Farg'oniy nomidagi 2-viloyat ixtisoslashtirilgan davlat umumta'lim maktab-internati (2-VIDUMI)da tabiiy fanlar yo'nalishi bo'yicha ta'limni davom ettirdim. Tabiiyki, litsey hayoti maktabnikidan tubdan farq qilardi. Litseyga qabul qilingan kunimdan boshlab, hayot menga o'zining oq va qora ranglarini ko'rsata boshlagan. O'sha kezlarda ota-ona sog'inchi, o'qish qiyinchiligi, hali menga yaxshi tanish bo'lib ulgurmagan do'stlarimning muomalasi, tartib-qoidalar, hamma-hammasi men uchun hayotning yengib o'tib bo'lmas to'siqlaridek ko'rinaradi. Hafta yakunini intizorlik bilan kutardim. Bir savol hech ham tinchlik bermasdi: “Litseyga topshirib xato qildimmi?”. Vaqt har narsaning davosi deganlaridek, sekin-asta litseyga mehrim tusha boshladi. Endi intizorlik bilan hafta yakunini emas, yangi haftaning boshlanishini kutardim...

Talabalik

Keyinchalik qiziqishlarim meni Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti tomon yetakladi. Hozirda ushbu universitetda Biologiya yo'nalishi bo'yicha bakalavr bosqichini tamomlab, magistratura bosqichida grant asosida tahsil olmoqdaman. Talabalik yillarining ilk kunlaridan boshlab, biologiya fanlari doktori, professor Qunduz Normurodova nazariga tushib, ularning rahbarligi ostida biologiya (turlari bo'yicha) sohasining pedagogik, ilmiy va ilmiy-tadqiqotlar bo'yicha izlanish olib boryapman. Hozirga qadar xalqaro hamda respublika jurnal va konferensiya to'plamlarida 50 dan ziyod ilmiy maqola hamda tezislirim nashr etilgan. Shuningdek, "Psychology science and youth development", "Upward growth Forum", "Samarkand Model United Nations" nomli xalqaro konferensiyalarning faol ishtirokchisiman. Bularning barchasi oltin davrimda erishayotgan yutuqlarimdir.

Oq xalat kiyaman...

Talabalik yillarimni ko'z ochib-yumgulik daqiqalar oralig'ida yashab o'tyotgandekman. Esimda, yaqinda ham osmon-osmon orzular bilan Milliy universitet ostonasiga endigina qadam qo'ygan qizaloq edim. Yoshligimda onamning oq xalat kiyganlarini ko'rib, havas bilan "Katta bo'lsam, men ham oq xalat kiyaman" deb bolalarcha orzu qilardim. Sohamning asosiy qismi amaliyot bilan bog'liq bo'lganligi uchun deyarli barcha amaliy darslarda xalat kiyib yurardik. Qaysidir ma'noda "shifokorchalar" edik. Faqat biz odamlarni emas, nabotot dunyosi va hayvonot olamini davolaydigan, yangi turlar yarata oladigan, ularning yo'qolib ketishining oldini oladigan mutaxassis bo'lib yetishib chiqishimizni bakalavrda o'qib yurgan paytlarim angladim. Chunki bizga nazariy darslar professor-akademiklar, katta o'qituvchilar tomonidan olib borilsa, amaliy bilimlarni ushbu sohada chet el tajribasiga ega, ilmiy tekshirish institutlarida tajribalar o'tkazadigan ustozlardan olardik. Ushbu muhit esa magistr bosqichini ham Milliy universitetda davom ettirishimga sabab bo'lgan.

Amaliyot

Tanlagan sohamni juda ham yaxshi ko'raman. Doimo olgan nazariy bilimlarimni amaliy ko'nikmalar bilan mustahkamlab ketishga urg'u beraman. Tadqiqotlar, laboratoriya jarayonlari, izlanishlar olib borish, umuman, jarayon men uchun har doim qiziq va zavqli bo'lgan. Shu kabi muhitni izlab, O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Mikrobiologiya Institutiga ishga kirdim va "Olmalik kon-metallurgiya zavodidagi rudalarni qayta ishlash biotexnologiyasi" bo'yicha rudalar ustida izlanishlar olib bordim. U yerda, asosan, mikro-organizmlarga kerakli sharoitni yaratib berish orqali rudalardan oltin, mis, kumush kabi qimmatbaho metallarni ajratib olardik. Ishim oddiy bo'lsa-da, o'zim istagandek qiziq va manfaatli edi.

Yo'l boshida

Maqsadlar — muddatlari bor orzular

Onam "Nima xohlayotganini bilmaydigan inson topgan narsasining qadriga yetmaydi" deya ko'p aytardilar. Darhaqiqat, inson erishgan yutuqlariga quvonishi, Yaratganga shukronalar aytishi uchun, avvalo, unda maqsad bo'lishi kerak. Maqsadlari amalga oshgan vaqtda esa hayotning naqadar yoqimli lahzalarga boy ekanligini anglab boraveradi. Aslida, inson o'zining nima istashini to'raligicha aniqlab olishi juda mushkul. Ba'zida nimalarnidir niyat qilib, shunga intilamiz-da, xohish-istaklarimiz ro'yobga chiqqanidan so'ng, asl maqsadimiz bu bo'lmaganini anglab qolamiz. Ana shunday vaziyatlar insonga maqsadni to'g'ri qo'yish kerakligini, xohish-istak boshqa, haqiqiy maqsad boshqa ekanligini o'rgatadi. Buyuklar hech qachon qulay muhitlardan yetishib chiqmagan.

Nazarimda, maqsadlar — muddatlari bor orzular. Inson o'z oldiga shunday maqsadlar qo'yishi kerakki, erishganda hatto o'zi ham lol qolishi lozim.

Sohaning “kasali”man

Inson maqsadlari bilan yashashda davom etarkan, hech qachon harakatdan to'xtamaydi. Doim yangilikka, innovatsion yechimlarga intiladi. Men ham o'z oldimga shunday maqsadlar (atrofimdagilar ta'biri bilan aytganda, amalga oshmas maqsadlar) qo'yanman va bu yo'lda harakatdaman. Niyatim soham bo'yicha faqatgina yetuk emas, balki kerakli mutaxassis ham bo'lishdir. Hozirgi kundagi ekologik global muammolar va misli ko'rilmas kasalliklar ko'payganligini hisobga olgan holda biologiya sohasini yana-da rivojlantirishga hissa qo'shmoqchiman. Bu yo'lda kasbiy malaka, yetarli bilim va xorijiy tajriba ham muhim. Shuning uchun ilm yo'limning keyingi bosqichlarini “Natural science” bo'yicha dunyoning “TOP-50”talik oliy ta'lim muassasasida davom ettirmoqchiman. Albatta, bu yo'l oson bo'lmasligini bilaman, ammo kasbimga bo'lgan muhabbatim meni hamisha oldinga undaydi. Onam aytganlaridek, shu sohaning “kasali”man, aqlimni biologiya bilan taniganman.

Ishonamanki...

Menga ilm sohasida rahbarlik qilayotgan ustozim Qunduz Normurodovaga doim havas qilganman. Ishonamanki, shu kungacha ustozdan o'rgangan bilimlarim va orttirgan tajribalarim dengizdan tomchi, xolos. Men hali ilm yo'lining boshida turibman. Bu yo'lning past-u balandlarini yengib o'tib, ustozlarimdek olima bo'lish niyatidaman. Vaqtlar o'tib ismim oldiga “olima”, “akademik”, “professor” so'zlari yozilishi uchun ham harakatdan to'xtamayman. Zero, ishonganga har narsaning imkoni bor!

MUROD MUHAMMAD DO'ST

BIR TOYCHOQ KUNI

(Hikoya)

(Davomi. Boshi o'tgan sonda.)

G'uchchi chol Ergashning jahldan bo'g'riqqan yuziga bir muddat zavqlanib tikildi. "O'zinga o'xshaydi, – deb o'yladi. – Dag'alroq bo'lgani ma'qul, halimday eshilib tursa, muning erkakligi qoladimi..."

– Menga ko'p aql o'rgatma, – dedi u. – Xohlagan paytimda hovlidan quvib solaman.

Bunisi endi lalmi do'q edi, lekin Ergash cholning yumshaganini tushunmadi.

– Mayli, mayli, – dedi u. – Shu yerdan ketganim ma'qul. Meni sharmanda qildingiz, ota!

– Ota dema meni!.. – baqirdi G'uchchi chol, so'ng chorpoyada o'tirgan mehmonlarni o'ylab, birdan past tushdi. – Sen hali burningni terlatib non topib berganing yo'q... Bor, bitta uloqni so'y!.. – bexosdan buyruq berdi u. – Xotiningga ayt, barini qozonga tashlasin!..

Ergash bu gapni hech kutmagan edi – angrayib turaverdi.

– Yo men o'zim so'yaymi? – deb so'radi G'uchchi chol. – So'yardim-ku, lekin ilojim yo'q, qo'l yaramaydi.

– Uyda go'sht bor.

– Uydagi go'sht ozlik qiladi.

– To'raboyga shuncha izzatmi? – deb so'radi Ergash.

– To'raboyga bo'lmay, Maxsumgami? – dedi G'uchchi. – Maxsum menga do'st odam, bir burda nonimgayam qanoat qiladi.

– Tuzuk, – dedi Ergash.

– Nimasi tuzuk?

– Tuzuk, – dedi Ergash tag'in. Boyagi jahldan asar ham qolmadi. Otasining chinoqligini o'ylab, sal iljaydi ham. – Lekin uloqqa enam pul bergan-ku, ota?

– Enangning mahrini men berganman, – dedi G'uchchi chol. – Bor endi, mening aytganimni qill!..

Biror uch soatlardan keyin, chollar o'tirgan chorpoyaga bir lagan serpiyoz qovurdoq keltirishdi. Taomni Ibodullo Maxsum boshladi. Keyin To'raboy bilan G'uchchi chol ham yenglarini shimarib, laganga yaqinroq surildilar.

– Serpiyoz bo'пти, – dedi To'raboy katta bir luqmani qo'lga olib, – Men piyozni yaxshi ko'raman, Maxsum...

– Men piyozni yaxshi ko'rman, lekin bari bir yeyman, – dedi Ibodullo Maxsum.

– Men ertalab uyda sho'rva ichuvdim, – dedi To'raboy. – Lekin uloq go'shti shirin, ko'ngil tortadigan bo'пти. Shu bir zamon bo'lsa-da, oyoqni uzatib yotib faqat uloq go'shti yesang!

– Hadeb uloq go'shti yegan maza qilmaydi, – dedi G'uchchi chol. – Jonga tegadi. Mana, men oshniyam yaxshi ko'raman.

– Bari bir, oshning tagiga uloq go'shtidan bosasiz, – deb e'tiroz bildirdi To'raboy.

– Molning go'shtiyam bo'laveradi, – dedi Ibodullo Maxsum.

– Manzar polvon guruchli taom yemaydi, – dedi G'uchchi chol.

– Yesa, tomog'iga tiqilib qoladi. Birovlar osh yeganda yetimchaday qarab o'tiraveradi. Keyin lagan bo'shagandan keyin tagida qolgan yog'ning yuqi bilan maxsisini moylaydi.

– Bari bir moylarkan-ku, – dedi To'raboy. – Har na nafi bor-ku!.. Lekin menga qolsa, doimo uloq go'shti yerdim.

– Kunora yeng, To'raboy, – Ibodullo Maxsum To'raboyning o'jarligini ko'p yoqtirmadi. – Bo'lmasam, bo'kib qolasiz. Uyinigiz do'xtirdan olis. Do'xtirga opketsa, buqalarga kim qaraydi?

To'raboy qaltisroq gapirmoq bo'lib, qo'lini dasturxondan tortdi. Lekin qovurdoqni ko'zi qiymadi. Chimirilgan o'siq qoshlari tag'in yoyildi, bir qultum yaxna choydan simirib, laganga yaqinroq surildi.

– O'ldirsa, uloqning go'shti o'ldirsin! – dedi u xushhollik bilan.

– Ora-sira boshqa taomdan ham yeng, – dedi Ibodullo Maxsum. – Keling aytimg, yalpizdan ko'proq qo'shsin. Yurakkayam, miyagayam foydasi bor.

– Mening yuragim tuzuk, Maxsum.

– Miyangizchi? – deb so'radi Ibodullo Maxsum. To'raboy bu gapni eshitmadi.

– Yalpizning endi ikki quloq chiqargani durust, – dedi u.

– Yo'q, To'raboy, – dedi G'uchchi chol. – Yalpizning miyaga ziyoni bor.

Bizning ola mushuk shu yalpizdoridan ichib xarob bo'ldi.

To'raboy quvonib ketdi. G'uchchi cholni xuddi telbani tomosha qilgandek, alohida bir diqqat bilan ko'zdan o'tkazdi.

– O'ldirdingizmi, ishqilib?

– Juda berahm odamsiz-da. To'raboy!.. – dedi G'uchchi chol ranjib.

To'raboy gapni o'ziga yuqtirmadi. Kuldi. Kulganida ustki labi jiyrilib, sarg'aygan milklari ko'rindi.

– Kulmang, To'raboy, – dedi Ibodullo Maxsum.

– Men kulmadim, Maxsum, o'lay agar, kulmadim, – To'raboy kulganini tan olmadi. – Akamning mushugi qiziq ekan-da o'zi!..

– Uyam xudoning yaratgani, – dedi Ibodullo Maxsum. – Bizning mushuk haftasiga bittadan ilon o'ldiradi. Poylab turib, panjasi bilan bitta uradi – tamom, o'ladi-qoladi!

– Bijjiki pashtroqidi, Maxsum, – dedi G'uchchi chol g'o'ldirab. – Men shuni yebbo'vay, keyin...

– Yeng, aka osh bo'lsin! Yeb bo'lgandan keyin aytasiz.

G'uchchi chol og'zidagi luqmani yeb bo'lib, Ibodullo Maxsumga qaradi:

– Yeb bo'ldim, Maxsum.

– Endi gapiring, aka, – ruxsat berdi Ibodullo Maxsum.

– Bizning mushuk piyonista edi, Maxsum, – dedi G'uchchi chol. – Kampir yuragiga deb yalpizdori ichadi deng... Qayoqdanam mushugi tushmagur shunga o'rgandi. Kampir dorisini ichib yurganida tuzuk edi, bechora qolgan-qutgan yuqini yalab kun o'tkazardi. Lekin kasofat qurumsolik qilib dorisiniyam ichmay qo'ydi. Keyin mushukning miyovlab behuzur bo'lganini ko'ring!..

– Ih!.. – dedi Ibodullo Maxsum. – Men mushukni munchalar bo'lar deb o'ylamovdim!

– Bo'larkan-da, Maxsum, – dedi G'uchchi chol. – Bahor payti ariq labiga tushib, balchiqdan endi bodrab chiqqan yalpizni panjasi bilan o'ziga qayirib oladi, keyin tepadagi ikki quloqchasini kurtkurt qilib yeydi. Necha marta ariqqa tushib ketdiyamki yana qaytib boradi!.. Bo'lmasam mushuk deganingiz suvdan qo'rqadi.

– Quturgan odam ham suvdan qo'rqadi, – dedi To'raboy. Jim qolishdi. G'uchchi chol hikoya bilan ovora, tuzukroq ovqat ham yeyolmadi, battar ochiqqanini sezdi, lekin shuncha gapdan keyin maosh qilishni o'ziga ep ko'rmay, qo'lini dasturxon chetiga artidi. Ibodullo Maxsum ham o'zini tiydi. To'raboy laganning ko'p buzilmagan chetini o'ziga qaratib, ishtaha bilan yeya boshladi. Yegandayam chapillatib yedi. Boya gap ustida ko'p sezilmagan ekan, hozir eshitib, Ibodullo Maxsumning g'ashi keldi.

– Chapillatmang, To'raboy! – dedi u toqati toq bo'lib. To'raboy bunisini kutmagandi – og'zidagi og'zida, bo'g'zidagi bo'g'zida qoldi. Qaytarib tashlay desa – oldida dasturxon, chaynab yutay desa, bunisiyam og'ir. Bechora bir muddat baqrayib qoldi. O'zigayam ko'p ta'sir qildi. Nihoyat, og'zidagi luqmani chaynamay-netmay, bir amallab yutdi. Ustidan bir piyola yaxna choyni ko'tarib, Ibodullo Maxsumga sanchibroq tikildi. Lekin Ibodullo Maxsum G'uchchi cholga o'xshagan bechidam emasdi, To'raboyning ko'zlariga kulib qaradi.

– Men sizga aytsam, Maxsum, – deya gap boshladi To'raboy.

– Ayting, To'raboy, armoningiz qolmasin, – dedi Ibodullo Maxsum. – Ovqatdan keyin aytsa nima bo'ladi, Maxsum? – deb so'radi G'uchchi chol. U o'zining mezbonligini unutolmay garang edi. – Xo'p deng, Maxsum, shuni ovqatdan keyin aytsin.

– Mayli, hozir aytaversin.

– Men yoshroq bo'lganimda, sizni bir urardim, Maxsum, – dedi To'raboy.

– Menga G'uchchi akam yordam berardi, – Ibodullo Maxsum gapni hazilga burmoqchi bo'ldi.

– To'g'ri, – dedi G'uchchi chol. – Meni Juman g'alcha o'g'illari bilan qo'shilishib urgan. U paytda Maxsum Buxoroda o'qib yurardi.

– Ming o'qigani bilan bari bir mullalik qilolmadi, – dedi To'raboy.

– Qilolmadim emas, qilmadim.

– Baribir, Maxsum, men sizni urardim...

– Menga bir qarang, To'raboy, – dedi Ibodullo Maxsum jahllanib. – Avliyoga atalgan uloqday holingiz bor, bir mushtimdan ortmaysiz. Yoshlik paytimda bir ursam, sizni Sigirtepaning ortidan topib keli-shardi!

– Uzoqmasmikin? – deb so'radi To'raboy. – Siz asl nokas odamsiz, Maxsum. Menga hasad qilasiz!

– Hoy, To'raboy, siz kimsizki Maxsum sizga hasad qilsa!.. – dedi G'uchchi chol g'azabidan bo'zarib. – Siz Maxsumga ko'p ta'na qilmang!

– Qo'ying, aka, – dedi Ibodullo Maxsum. – Muning gapiga ko'p e'tibor bermang, bu kishi birovning payini qirqib turmasa bo'lmaydi.

To'raboy birdan pusib qoldi. Ne qilsa ham, payi kesilgan bo'z toy uning zaif joyi edi. Ba'zida To'raboyning o'zi ham shunga ajablanardi: endi odam deganing borki, dunyoga kelib gunohdan forig' bo'lmaydi. Sutday oq bo'lishning hech iloji yo'q. Bo'lmasam, xudoga shukur, shu bo'z toydan boshqa ayblari ham oz emas. Lekin ularni hamma biladi. Ularni deb allaqachon sharmanda qilishgan. Qaytaga sharmanda bo'lganing ham durust, sharmandalik bir kun, bir oy, boringki, bir yil cho'zilar, keyin borib unut bo'lib ketadi. Ibodullo Maxsum shu bitta bo'z toyning gapini gap qilib olgan, istasa eslatadi, istamasa – yo'q... Lekin haligi oshiqcha. Tilini sug'urib olgan kamlik qilar!.. Bir toychoqning xuni o'zi qancha, kesilsa, payi kesilibdi, shuni yashirding nima-yu yashirmading nima? O'zi-ku, shuni aytsang, tinchishing tayin. Maxsumning shamalariga chidab yurgandan ko'ra, bir yo'la sharmanda bo'l-da, qo'y!..

To'raboy sharmanda bo'lishga ahd qildi.

– Birovning payini qirqqan yomonmi, Maxsum? – deb so'radi u.

– Bilmadim, qassob bo'p ko'rmaganman, – dedi Ibodullo Maxsum. U To'raboyning shum niyatini allaqachon payqagan edi.

– Aytaylik, G'uchchi akamning otining payini qirqsam nima bo'ladi? – deb talmovsiradi To'raboy.

G'uchchi chol eshitgan gapiga ishonmay, o'rnidan sapchib turdi.

– Og'zingizga qarab gapiring, To'raboy! – dedi u. – Men otimni siz bilan qo'shib bitta tablaga bog'lamasman!

To'raboy tag'in amalga yetmadi. Dog'da qoldi. Ichida G'uchchi cholni so'kdi: “Galvars! Bilishniyam istamaydi!..” Keyin ko'zlarini G'uchchi cholning salla bilan chirmalgan yarador qo'lga tikdi:

– Qo'l endi ko'pkariga yaramaydi-ku, yurt og'asi! G'uchchi chol besaranjom bo'ldi. Qo'lini chopon ostiga yashirmoqchi edi, bo'lmadi, oshnasi “qo'yaver!” degandek ishora qildi.

– Quturmagan bo'lsayam, qopganini qarang! – dedi To'raboy. – Birovning zanjirdagi iti bo'lsayam bir gap edi, lekin u mo'ltonidan qolgan ekan. Mo'ltoni xalqi ahmoq emas, shaytonga dars beradi, sog' itni hech mahal tashlab ketmaydi, o'zi bilan opketadi!..

G'uchchi cholning yuragiga vahima tushdi.

– Men hech belgisini sezmadim, To'raboy, – dedi u.

– Birdaniga belgi nima qiladi! – G'uchchi cholning sodaligidan kuldi. – Sal turib belgi beradi-da, axir!.. Ishtahangiz ham yo'qolgan ko'rinadi. Bilsangiz, G'uchchi akam, quturgan itning ustidan g'alvirda suv elashadi.

– Men suvdan qo'rqmayman, To'raboy, – dedi G'uchchi chol. – O'zingiz ko'rdingiz, bemalol choy ichib o'tiribman.

– Endi bu bir misol-da, G'uchchi akam... – dedi To'raboy. – Agar yana bir misol opqarasak, mana, siz... biror kimsaga tish solarmidingiz?

– E, men itmidimki, birovni tishlasam! – ajablandi G'uchchi chol.

– Men sizni itga mengzamadim, – dedi To'raboy. – Endi bir misol qilib gapirdim. Men birovni to'satdan tishlab olginez kelmaydimi, deb so'rayapman.

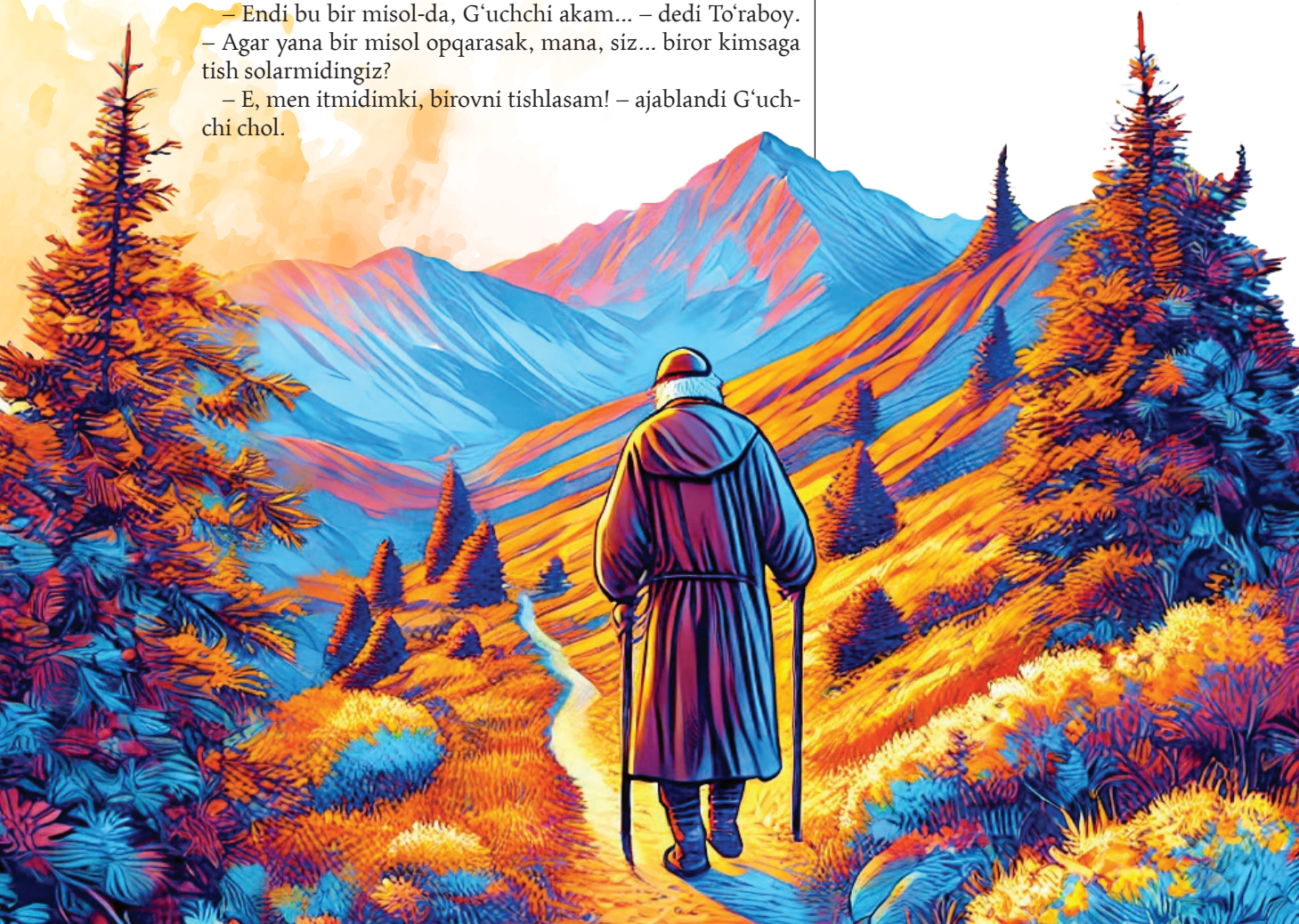
– Itga mengzamadim deysiz-ku, lekin tishlaging kelmaydimi, deb so'raysiz. Endi itga mengzaganingiz shu-da, To'raboy?

– Yo'q, bu gaplardan xudo asrasin! – dedi To'raboy. – Minba'd munday gapirmang!

– Bo'lmasa nima? – G'uchchi cholning daf'atan qahri keldi. – Men sizga bo'yinsa bo'lmasam, yoshim biror o'n yosh katta bo'lsa, nega menga munday hazil qilasiz?

– Men sizga hazil qilmadim.

– Bo'lmasa, chiningizmi bu? – deb so'radi G'uchchi chol. To'raboy javob o'rniga qiqirlab kuldi. Shu paytgacha hurpayib o'tirgan Ibodullo Maxsum boshini ko'tardi.

– Siz akamning quturmaganiga xafasiz chog'i, To'raboy? – deb so'radi u.

– Xudo ursin! – To'raboy qo'shqo'llab yoqasini ushladi. – Agar shunday o'ylagan bo'lsam, tongga yetmay o'lay!..

– Sizning akam qutursa suyunishingiz tayin, – dedi Ibodullo Maxsum. – Juman g'alcha akamni o'g'illariga qo'shilib urgan. Siz shu odamning jiyanisiz. Sizning suyunishingiz tayin.

To'raboy bunday keskin da'voni kutmagan ekan, ko'zlari pir-pir ucha boshladi. G'uchchi cholga madad so'rab tikildi.

– Juman g'alcha meni urgan, – dedi G'uchchi chol.

– Ursa u uribdi, mening aybim nima? – deb so'radi To'raboy.

– Juman g'alcha jonday tog'angiz edi, – G'uchchi chol unga aybini eslatdi.

To'raboy ko'p mulzam bo'ldi. G'uchchi chol haq edi. Yaxshimi, yomonmi, Juman g'alcha uning tog'asi.

– Alam qilyaptimi, To'raboy? – surishtirdi Ibodullo Maxsum.

– Alam qilyapti, – deya tan oldi To'raboy.

– Alam qilgan joyiga tuz seping, – dedi Ibodullo Maxsum.

To'raboy avval bo'zardi, keyin qizardi, o'zini har ne tutgali urindi-ku, ilojini topmadi, xunuk bir tirjayib, bori-yo'q zahrini to'kib soldi:

– Sizam quturibsiz, Maxsum!

Oradagi ilinibgina turgan ip chirs etib uzildi. G'uchchi chol Ibodullo Maxsumga yalt etib qaradi. Lekin Ibodullo Maxsumning yuzi qilt etmadi.

– Bir oyoqning chigilini yozsak, To'raboy, – deb taklif qildi u. – Yuring, bir oyoqning chigilini yozaylik.

To'raboy uni o'zicha tushundi.

– Yoshingiz bir joyga borib qolgan, Maxsum, – dedi u. – Sizni urish menga uyat...

– Boshqa gap bor, To'raboy, – dedi Ibodullo Maxsum. To'raboy unga ishonqiramay qaradi.

– Shuni ertaga gaplashsak bo'lmaydimi, Maxsum?..

Ibodullo Maxsum tahqirli sukut bilan javob qildi. To'raboy noiloj chorpoyadan tushdi.

– O'zingizni kalishingizni kiying, – dedi Ibodullo Maxsum. – Meniki hali yangi, to'yga kiyib boradigan...

To'raboy battar kalovlandi, Ibodullo Maxsumning kalishini yechib, o'zining uvadaroq juftini oyoqlariga ildi. So'ng Ibodullo Maxsumga ergashib, boyagina G'uchchi chol bilan o'g'li Ergash gaplashgan joyga – qari xashaki olmaning tagiga bordi. To'xtadilar. Ibodullo Maxsum choponining barlarini qayirib, belbog'iga qistirdi, so'ng To'raboy tarafga bir qadam bosdi. To'raboy ortga tislandi.

– Hazillashmang, Maxsum, oxiri yomon bo'ladi, – dedi u, so'ng gapining isboti uchun ikki-uch marta yer depsindi.

– Quturgan it meniham qopgan, – dedi Ibodullo Maxsum. – Sizam men bilan ehtiyotroq bo'p gaplashing.

– Hazillashmang, Maxsum, jahlim chiqsa, aqlim ketadi, – dedi To'raboy. – Joningizga rahmingiz kelsin, Maxsum!

– Bo'g'zingizdan bir tishlaymi, To'raboy? – deb so'radi Ibodullo Maxsum, so'ng rostdan tishlamochi bo'lganday, tishlarini takillatdi. – Xo'p deng, kekirdagingizdan bir tishlam uzib olay, To'raboy?

To'raboy cho'chidi. Yana ikki qadam ortga tislandi, tishlanish asnosida darvoza tarafga o'g'rincha qarab oldi. Negadir ko'ngliga ma'yuslik cho'kdi. Ibodullo Maxsumdan azbaroyi xafa bo'ldi chog'i, ikki marta chuqur xo'rsindi. Keyin uni chetlab o'tib, darvozaga yo'naldi. Ibodullo Maxsum uning ortidan yurdi. To'raboy ildamladi. Ibodullo Maxsum ham qadamini tezlatdi. To'raboyning o'zi to'lagina, choponi taniga ham xiyol tor edi. Tezroq yurganidan keti chopon tagida qalpanglab borardi. Ibodullo Maxsumning xayoliga nogahon bir shum fikr keldi, iljaydi, bir-ikki bor o'zining o'ng oyog'iga, keyin To'raboyning ortiga qarab oldi. Lekin har qalay oyoq ko'tarmadi – insof qildi. Garchi To'raboyning ortiga tegmagan bo'lsa-da, shu o'yni o'zidanoq zavqlandi. Hatto, shu o'y barobarida ko'nglidagi ozmi-ko'p xusumatni ham unutmagan bo'ldi. Go'yoki tepki bilan xusumat orasida hech bir aloqa yo'qday edi... Tepging keldi, tepmoqchi ham bo'lding, lekin tepmading... Bari-bir, deb o'yladi Ibodullo Maxsum. Tepmoqchi bo'lganining o'ziyam yaxshi. Odamning miyasiga shunday xayolning kelganiga qarang...

Kekirdagingni uzib olaman deding-ku, lekin uzib olmoqchi emasding, lekin tepaman, deb aytmasang ham — tepging keldi...

Ibodullo Maxsum ilgari hech bunday tarzda o'ylamagan edi. Shu sabab o'yning zavqini tuyish o'zgacha bo'ldi. Mabodo, To'raboy aqalli bir bora ortiga qayrilganda edi, balkim, Ibodullo Maxsumning quvonchini ko'rib, rosa ajablangan bo'lardi. Haytovur, u ortiga qayrilmadi. Ibodullo Maxsum uning qayrilmog'ini o'ylab, o'zini yig'ishga, sal-pal qovoq uyishga urindi. Lekin ilojini topmadi. Keyin u oshkora iljaydi. Ibodullo Maxsum darvoza oldida to'xtadi. To'raboy esa ko'chaga chiqqandan keyingina qadamini sekinlatdi. Ortiga hadik aralash boqdi. So'ng ta'qibchisining ichkarida qolganini ko'rib, to'xtadi, dadillashdi va etagini qoqdi: endi bu yerni yelkamning chuquri ko'rsin!

O'sha kuni kechasi G'uchchi chol Galatepadan bosh olib ketishga ahd qildi. Yozning dim, issiq tunida uzoq o'ylab yotdi. Qazogacha yoru-do'stning oldida qolgan ma'qul edi, deb o'yladi. Lekin taqdir deganing teskari keldi, mundayroq o'lim bilan o'lsam bir gap, lekin quturib o'lish... Hech kim seni ayab o'tirmas, tinch o'lsang — o'lganing, bo'lmasa, shartta ushlab, daraxtning tanasiga zanjirband qilishadi, vas-salom!..

Xullas, u bosh olib ketgali ahd qildi: uydagilarga shaharga ketdim, deb aytadi, keyin bir pana-pastqam joyni topib... kutadi. O'tsa, o'tib ketgani — kuning uzoq ekan, magarkim, o'tmasa... E, shuniyam o'y qilib o'tirasanmi!.. Odam deganing bir marta dunyoga keladi. Bir boshda bir o'lim, beshikka tekkan yelka tobutga tegmay qolarmidi!..

Ertasi kuni tong mahali G'uchchi chol kunchiqarga qarab yo'l tutdi. Birov ko'rmasin deb, soy-u soya joylarni tanlab yurdi. Choshgohda tog'ning etagiga yetib bordi, lekin o'rlamadi, kuchini ayadi, archazorni oralab o'tgan tekisgina so'qmoqdan ketaverdi. Tog'ning narigi belida bu so'qmoq birdaniga tik oldi, Cho'nqaymishga ketadigan dovonga qarab burildi. G'uchchi chol janubroqqa, sarg'ish o't-o'lan qoplangan cho'lga tomon tushib bordi. Galatepa uzoqda, archazor kumush bo'lib yaltiragan tog' tumshug'i ortida qolib ketdi. G'uchchi chol xiyla charchadi, terga botdi. Uyqusiz tun uni azoblab qo'ygan ekan, a'zoi-badani zirqirab og'riy boshladi. Bekorga ot minmabman, deb o'yladi u, hech kim gumondor bo'lmasdi, toqqa ketyapti, deb o'ylashardi, xolos... Kimning mening quturib o'lganim bilan bir pullik ishi bor?... Otni ayadim, zavol bo'lma-

sin, dedim. Sirasini aytsa, otning o'zi nimaga keragi bor? Azroilni piyoda yurib ham topib olarman!.. Birdan u qo'ng'iroq tovushini eshitdi. Avvaliga qo'y-qo'zini ergashtirgan serka bo'lsa kerak, deb xayol qildi, lekin harchand tikilmasin, yaqin-atrofdagi qo'y zotini ko'rmadi. Qo'ng'iroq tovushi ham goh kuchayib, goh susayib, tog' bag'ridagi yaylovdan emas, butkul ters tarafdin – ro'paradagi toshloq qirlar ortidan kelardi. Yarim soatlar o'tgach, qarshisidagi qir o'rkachida bitta otliq paydo bo'ldi, uning ortidan uchta tuya bodrab chiqdi. G'uchchi chol ko'zlariga ishonmay, bir zum tek qotib qoldi.

Kichkina karvon tobora yaqinlashib kelaverdi. Nihoyat, G'uchchi chol karvonboshini tanidi: bu o'sha ma'lum va mashhur Jonuzoq arab edi. Karvonboshi ham uni tanidi chog'i, otining jilovini tortdi.

– Assalomu alaykum, G'uchchi aka, – dedi Jonuzoq arab horg'in bir ovozda.

– Bu dunyoda tirik bormisiz, aka, joningiz tinchmi?..

– Birnav, – dedi G'uchchi chol.

– Kattaqo'rg'onga ketyapman, – dedi Jonuzoq arab.

– Qarib qoldim. Kattaqo'rg'onning tuzi tortdi... Juda qaridim, G'uchchi aka...

G'uchchi chol uning qariganini o'zi ham ko'rib turardi: soch-soqolidan tortib, to gardanidan chiqib turgan mo'ylarigacha oppoq, yuzlari cho'tir, battar qoraygan...

– Ko'p kasal bo'ldim, – dedi Jonuzoq arab. – Chechakka chalindim.

– Men esa uloqib kelyapman, – dedi G'uchchi chol. – Besar it qopti. Quturgan, deb aytishyapti. Tozi edi, menga o'rgansa, mo'ltonini esdan chiqarar, devdim... Mo'ltonining iti itlik qilmas ekan, Uzoqboy. Bilasiz, bitta qo'shquvur miltig'im bor, endi tozi asrasam, deb o'ylovdim. O'zingiz o'ylang, umrim uyur ortida o'tdi, bir yoqqa chiqolmadim, chiqarga vaqt bo'lmadi. Endi qarigan chog'imda otga minib, miltiqni olib, keyin bitta tozini ortimdan ergashtirib, bir joylarga ovga chiqaman degan niyatim bor edi. Yoshligimdan shuni o'ylardim Uzoqboy, faqat burgutim yo'q. Bir kuni Cho'nqaymishdan burgutning jo'jasini sotib oldim. O'n so'm berdim, tumshug'i qoraysa ovga opchiqarman, dedim, lekin burgutning bolasi quzg'un bo'p chiqdi...

– Yomon bo'pti, – dedi Jonuzoq arab. – Burgutning quzg'un bo'p chiqqani yomon, G'uchchi aka. Quzg'un ovga yaramaydi.

– Bilaman, – dedi G'uchchi chol. – Lekin bechora qush quzg'un bo'larga ham ulgurmadi. Men Payshanbaga ketuvdim, uydagilar tuzlangan go'sht berib o'ldirib qo'yibdi... Balkim, ular qasddan qilmagandir, lekin quzg'un bari bir o'ldi. Burgut bo'lmasayam,

bechora qushga ichim achidi. Uydagilar mening otimniyam yomon ko'radi, Uzoqboy, sotgin deb aytadi, bo'lmasam, seni bir jar-parga tashlab ketadi, deyishadi...

– Ular otni bilmas ekan, G'uchchi aka! – ajablendi Jonuzoq arab.

– Bilsa, muncha yomon xayolga bormasdi. Yo'q, G'uchchi aka, otni birovga sotmang!

– Kimgayam sotardim, – dedi G'uchchi chol. – Jonivor o'zimga bosh qo'yib qolgan. Sotsam, sayisligini kim qiladi? Yaqinda kasal bo'luvdi, bir pudcha sabzi yedirdim, qoni tozalandi. Yo'q, Uzoqboy, boshqa birov otni xarob qiladi. Uydagilar hammasi mendan xafa. Bir hafta bo'ldi, kampir singlisini ko'rgani ketgan. Ozroq xafalashgan edik, shu paytda ketgani yomon bo'ldi, odamlar uni arazlab ketdi, deb o'ylayapti. Omadim yo'q ekan, Uzoqboy.

– Mening xotinim uyda o'tiradi, – dedi Jonuzoq arab. – Avval karvon bilan yurardi, endi uyam qaridi... Boradigan qarindoshiyam yo'q, o'zimga o'xshagan yetim. Sizam biror yetim qizga uylansangiz bo'larkan, G'uchchi aka.

– Menam shuni o'ylovdim, – dedi G'uchchi chol. – Lekin buyam yomonmas, insofi bor. Boshqasini olsam, balkim, yomon bo'larmidi, o'zingiz o'ylang, men yilqi ortida yursam, uyga haftada bir kelamanmi, yo'qmi...

– Endi biz qarib qoldik, G'uchchi aka, – dedi Jonuzoq arab. – Endi tinchroq o'tirsak bo'larmidi.

– Hech iloji yo'q, Uzoqboy...

– To'g'ri, iloji yo'q. Siz, G'uchchi aka, shu mo'ltonidan qolgan toziga tegmasangiz bo'larkan.

– Tozi yomon emasdi... O'rgatib olgim keldi. Maxsum aytdi, qo'ying, aka dedi, bu bir besar it, tishlab-netib yurmasin... Yo'q, qulaq solmadim, endi eshitsam, quturgan tozi ekan. Men kutib o'tirmadim, Uzoqboy.

– Kutmaganingiz yaxshi, – dedi Jonuzoq arab. – Mana, men shuncha yil yana Kattaqo'rg'onga boray dedim, qarasam, endi qartayib qolibman. Boshqa o'tirolmadim... Nega piyoda ketyapsiz, G'uchchi aka? Esimda, bitta saman otingiz bo'lardi, zo'r edi, Sigirtepaning tagida poyga bo'lsa, o'zingiz birinchi bo'p kelardingiz. Hoziram o'sha yerda uloq bo'ladimi?

– Endi ko'p uloq chopishmaydi, Uzoqboy, – dedi G'uchchi chol g'amgin turib. – O'sha saman otim ham endi yo'q, endi mening boshqa otim bor – qizil qashqa ot... Ko'rib turibsiz, Uzoqboy, bosh olib ketyapman. Bo'lmasam, meni daraxtga bog'lab qo'yishadi. O'zingiz o'ylang, Uzoqboy, men daraxtni shu niyat bilan o'tqazibmidim? Yo'q, munga chidashim qiyin. Mundan ko'ra, biror cho'li-biyobonda o'lib ketganim ma'qul...

– Siz Qiziltoshga boring, – deb maslahat berdi Jonuzoq arab. – Suvi yaxshi joy. Hammayoqda qizil tosh, zarra qumigacha qizil...

– Menga suvning keragi kam, – dedi G'uchchi chol.

– Baribir Qiziltoshga borganingiz ma'qul. Men u yoqda doim qizil o'tov tikardim. Qiziltoshning toshiyam qizil, mening o'tovim ham qizil bo'lardi. Borib yana o'tov tikardim-u, lekin yosh o'tib qoldi. Ular oldidan Kattaqo'rg'onga borib kelsam, shuyam katta gap. Uyda tinch o'tirolmayman, G'uchchi aka. O'tgan kuni hech chidayolmadim, uch tuyani yetaklab yo'lga tushdim. Indin choshgohda Kattaqo'rg'onga yetaman, erta-roq yetishim qiyin, tuyalar qarib qolgan.

– Tuyani nima qilasiz, Uzoqboy? – deb so'radi G'uchchi chol. – Hammasi salt ekan-ku?

– E, tuyasiz bo'larkanmi, G'uchchi aka!.. – ajablandi Jonuzoq arab. – Tuyasiz yo'l yo'lga o'xsharmidi!.. Axir men... Kattaqo'rg'onga tuyalar tortardim-ku, esingizdan chiqdimi, G'uchchi aka?

– Kattaqo'rg'on yaxshi shahar, – dedi G'uchchi chol. – Odamlariyam yaxshi.

– Qiziltosh ham yaxshi, – dedi Jonuzoq arab. – Siz xo'p deng, G'uchchi aka, Qiziltoshga boring. Siz u tarafda necha yil yilqi boqqansiz!

– Unga ko'p bo'ldi, Uzoqboy! Eh-he, juda ko'p bo'ldi!..

– Haliyam kech emas. Siz Qiziltoshga boring. Piyoda yurganga uzoq, yaxshisi, mening baytalimni oling. Xurjunniyam oling, men tuyada bir amallab yetib borarman.

G'uchchi chol yo'q deyolmadi. Jonuzoq arab unga baytalining jilovini tutqazib, o'zi tuyalardan biriga amr qildi:

– Cho'k, cho'k, jonivor!

Tuya cho'kkaladi. Jonuzoq arab uning o'rkachiga chiqib o'tirgach, tuya o'rnidan turdi. Har kim o'z yo'lga keta boshladi. Biror yuz qadam bosib, Jonuzoq arab G'uchchi cholni chaqirdi:

– Sal bo'lmasa, esimdand chiqay debdi, G'uchchi aka! Oti Sanobar!

– Kimning oti? – tushunmay so'radi G'uchchi chol.

– Baytalingizning oti!..

Shu so'zlarni aytib, Jonuzoq arab qir ortida ko'zdan g'oyib bo'ldi. G'uchchi chol ertasi yarim tunda Qiziltoshga borib tushdi. Baytalini eski rabot burjidagi yulg'un tupiga bog'lab, xurjunini nuragan paxsa devor tagiga oldi. Rabotning usti o'pirilib tushgan, darbozaxonasida sayrayotgan boyqush odam isini sezib jim bo'lib qoldi, keyin yana boshladi. So'ng xas-xashak ostidagi chigirtkalar, kavaklardan sudralib chiqqan ilonlar... Basma-bas sayrashga tushdilar. Atrof sutdek oydin. Oydinda rabotning xarobasi ulkan ko'rinadi. Vaqt ham negadir sustlashib qolgan.

G'uchchi chol yolg'izlikdan endi cho'chidi. Ko'ngliga cho'kkan vahimadan qutulmoq istab, baytalining yoniga bordi, bo'ynidan mahkam quchoqladi, yuzini uning to's-dag'al yollariga bosdi. Baytalga hojasining qiligi xush yoqdi, bo'ynini tag'in ham quyi egdi, so'ng yuganini bir-ikki silkitib, nozli kishnadi. G'uchchi chol baytalning og'zidan so'lig'ini chiqarib, o'tlagani qo'ydi. O'zi kamzulini yerga tashlab, xurjunni yostiq qildi-yu, oyni, xira yulduzlarni kuzatib yotdi...

Sal o'tib, yuragi siqildi. Nariroqqa o'tlab ketgan baytalni chaqirdi:

— Beh-beh, jonivor, beri kel!

Baytal sezindi. O'tdan bosh uzib, G'uchchi cholning yoniga keldi. Uning yuzlarini hidladi. Baytalning og'zidan achchiq kakra hidi ufurdi. G'uchchi cholning ko'ngli buzildi.

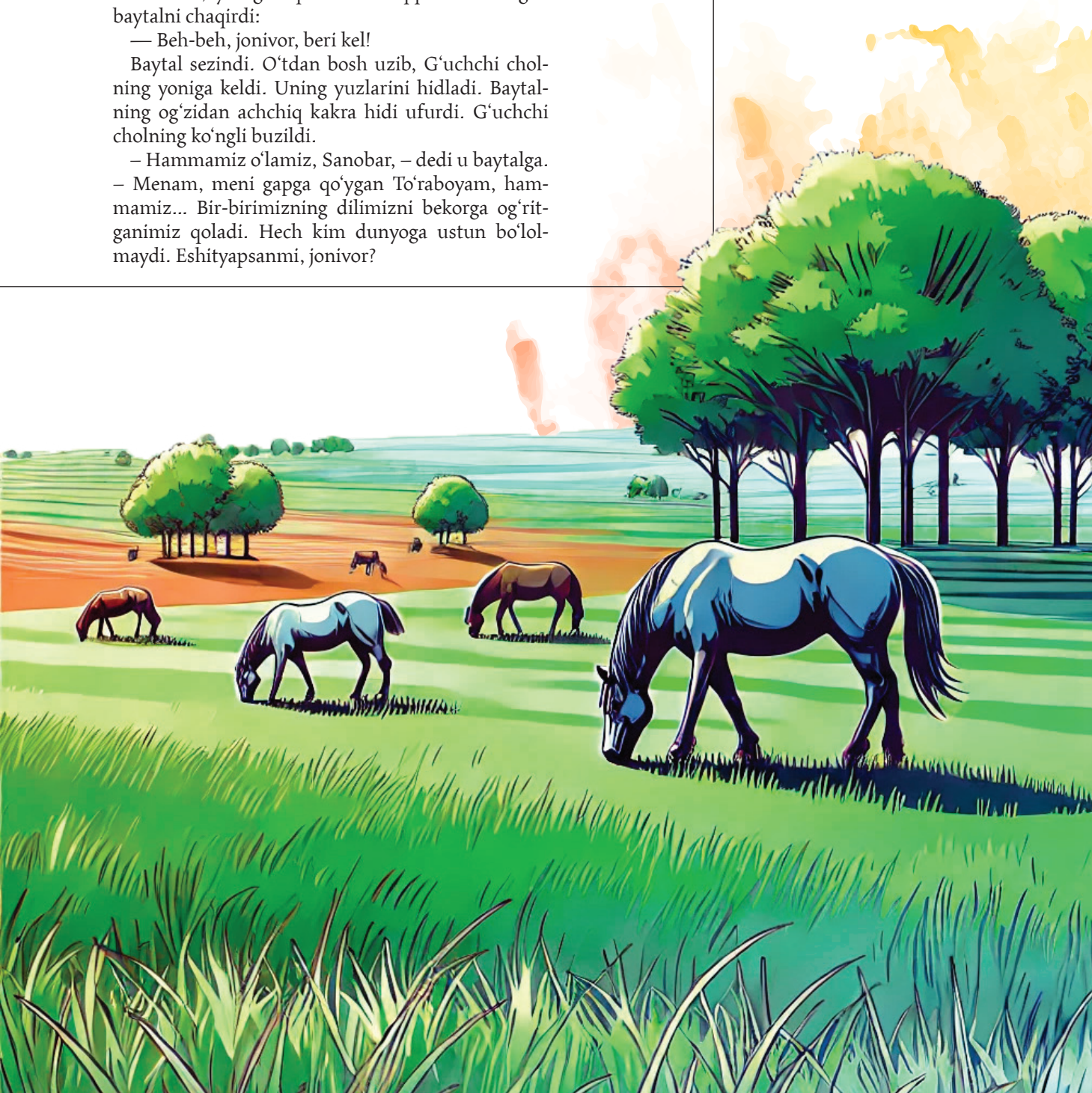
— Hammamiz o'lamiz, Sanobar, — dedi u baytalga. — Menam, meni gapga qo'yg'an To'raboyam, hammamiz... Bir-birimizning dilimizni bekorga og'ritganimiz qoladi. Hech kim dunyoga ustun bo'lolmaydi. Eshityapsanmi, jonivor?

Baytal ikki marta bosh siltab tashladi.

— Xudoyam bir kun borib o'tib ketadi, — dedi G'uchchi chol. — Odamlar bo'lmagandan keyin xudoning nima keragi bor?

— Biz-chi? — deb so'radi baytal. — Bizlar qolamiz-ku?

— E!.. — deb qo'l siltadi G'uchchi chol. — Barisi bir emasmi? Nima, ot odammidiki...

U birdan jimib qoldi. Baytalning ko'nglini og'ritganini sezdi.

– Sen boshqa gapirmagin, jonivor, – dedi u sal turib. – Baribir seni tushunolmayman. Otmisan, odammisan ishqilib, dunyoga bir kunlik mehmonsan. Endi shuniyam gap qilib yuramizmi?

Baytal o'sal bo'ldi. Boshini bir silkitib, yuganini chiqarib tashladi-yu boshi oqqan tarafga yo'rtib ketdi. G'uchchi chol o'zining vahmi bilan ovora bo'lib yolg'iz qolganini payqamadi ham.

“Yaxshi bo'lmadi, – deb o'yladi u. – Xudoga shak keltirdim! Xudo bo'lmasa... bo'lmaydi-ku, axir?!” Nazarida xudo yo'qolib, dunyo yetim qolganday edi.

Alqissa, G'uchchi chol ancha kundan so'ng Galatepaga sog'-omon qaytib keldi. Kelgan kuni kechqurun guzarga chiqdi, odamlarni to'plab ularga Jonuzoq arab, uning baytali haqida naql qildi. Lekin ishongan odam kam bo'ldi.

– Jonuzoq har qadamda bittadan ot hadya qiladigan ahmoq emas, – dedi choyxonachi Barot Qiyshiq. – Galatepaning tuzini totgan edi, qadrdonligimiz bor edi. Nega o'zi kelmadi?

– Kattaqo'rg'onga ketayotgan ekan, – dedi G'uchchi chol. – Men piyoda ketayotuvdim, ot bilan bir xurjun yegulik berdi.

– Yegulik qani, G'uchchibek? – deb so'radi Nazar Maxsum.

– Yegulikni yedim.

– Xurjuningiz qani?

– Xurjun eskiroq edi, rabotda qoldirdim.

– Tuzuk, tuzuk, – deb salmoqladi Barot Qiyshiq. – Mayli, xurjunni nari qo'yaylik, siz ayting, G'uchchi buva, Jonuzoq arab hadya qilgan otning o'zi qani?

– Ot ketib qoldi, – G'uchchi chol rostini aytishga majbur bo'ldi. – Mendan arazlab ketdi.

Gurung ahli uning gaplaridan kulgan bo'ldi.

– Siz bir qiziq odamsiz, – dedi choyxonachi. – Hamma sizdan xafa bo'ladi, arazlaydi, ketib qoladi. Avval kampiriniz ketuvdi, endi baytal ketibdi...

– Kampir kelgan, – dedi G'uchchi chol. – Singlisini ko'rib keldi.

– Ketib qolganda xafa bo'lgandirsiz? – gapini qo'ymadi choyxonachi.

– Nega xafa bo'laman, u qochib ketgani yo'q-ku?..

– Mo'ltonining tozisi-chi, tozi qochib ketgani rost-ku?

G'uchchi chol kalovlanib qoldi. Xayriyat, mulla Doniyor uning joniga ora kirdi.

– Siz choy opkelsangiz bo'lardi, Barotboy, – dedi u choyxonachiga qarab, so'ng, Barot Qiyshiq o'choq boshiga ketgach, yana G'uchchi cholga murojaat qildi.

– Qaytganingiz tuzuk bo'пти, G'uchchi. Bular bekorini aytibdi, men Jonuzoqning ot hadya qilariga ishonaman. Xudoga shukr, tirik ekan, men avvalroq bir rahmatli bo'p ketgan, deb eshituvdim.

– Hali tirik ekan, – dedi G'uchchi chol. – Ancha cho'kib qopti. Kattaqo'rg'onga borgisi kep yo'lga chiqibdi.

– Biz sizni yo'qolib ketdi, deb o'ylovdik, G'uchchibek, – deb gap qo'shdi Nazar Maxsum. – Men bir shahar borsammi ham dedim, harna, o'g'limiz Sanobek hukumatning odami, sizni izlagani birovni qo'yarmidi...

– Yo'qolganim yo'q. Qiziltoshga boruvdim. Jonuzoqboy otini berdi. Ko'p aqlli baytal edi, odamga o'xshab gapirardi.

Mulla Doniyor bilan Ibodullo Maxsumdan bo'lak hamma uning gapidan kuldi.

– Yaxshi baytal edi, – davom etdi G'uchchi chol. – Musulmon baytal edi. Shayton yo'ldan urib, xudoga shak keltiruvdim, shunga xafa bo'ldi. Bu gal undan oshkora xoxolab kulishdi. G'uchchi chol nima deyarini bilmay, tek qoldi. Shuncha gap yetmagandek, mulla Nishon uni kofirlikda aybladi:

– Siz xudoga ishonmaysiz, G'uchchi, – dedi u. – Shu sababkim, shaytoni alayhila'na baytalingizning taniga kirib olibdi. Tilga kiribdimi, uning taniga shayton oralagan. Siz kofirsiz, G'uchchi, g'irt kofirsiz! Faqat kofirning boshiga shundayin kasofat savdolar tushadi!

G'uchchi chol gapirolmay qoldi. Baxtiga, Ibodullo Maxsum gapga aralashdi:

– Esingizda bo'lsin, Nishonboy, shayton odamning tanidan o'zga joyni o'ziga makon qilmaydi, – dedi u. – Siz tuzuk odamsiz-ku, lekin mullalikdan mazangiz yo'qroq. Baytal jonivorning biror fisq-u fasodi, bizga o'xshab g'ayirligi bo'lmasa, nega siz unga munday tuhmat qilasiz? Xudoning ko'rsatgan karomati deng, ajabmaski, shu baytal keyin odamga aylangan bo'lsa...

– Maxsum hindu ekan!.. – deb qichqirdi mulla Nishon mulla Doniyorni guvohlikka chaqirib. – Eshit-yapsizmi, Maxsum hinduning mullasiga o'xshab gapiryapti. Bitta kofir kamlik qiluvdi, endi, manavi

Maxsum ham kofir chiqdi!.. O'zingiz ayting, Doniyor aka, baytal ham hech zamonda odamga aylanadimi?

– Munisi tadriji xudoga bog'liq, – dedi mulla Doniyor mujmalroq qilib.

– Yo'q, Doniyor aka, baytal odamga aylanmaydi. Sizam baytalning odamzoddan bo'lmish farqiga bormaysiz ekan!

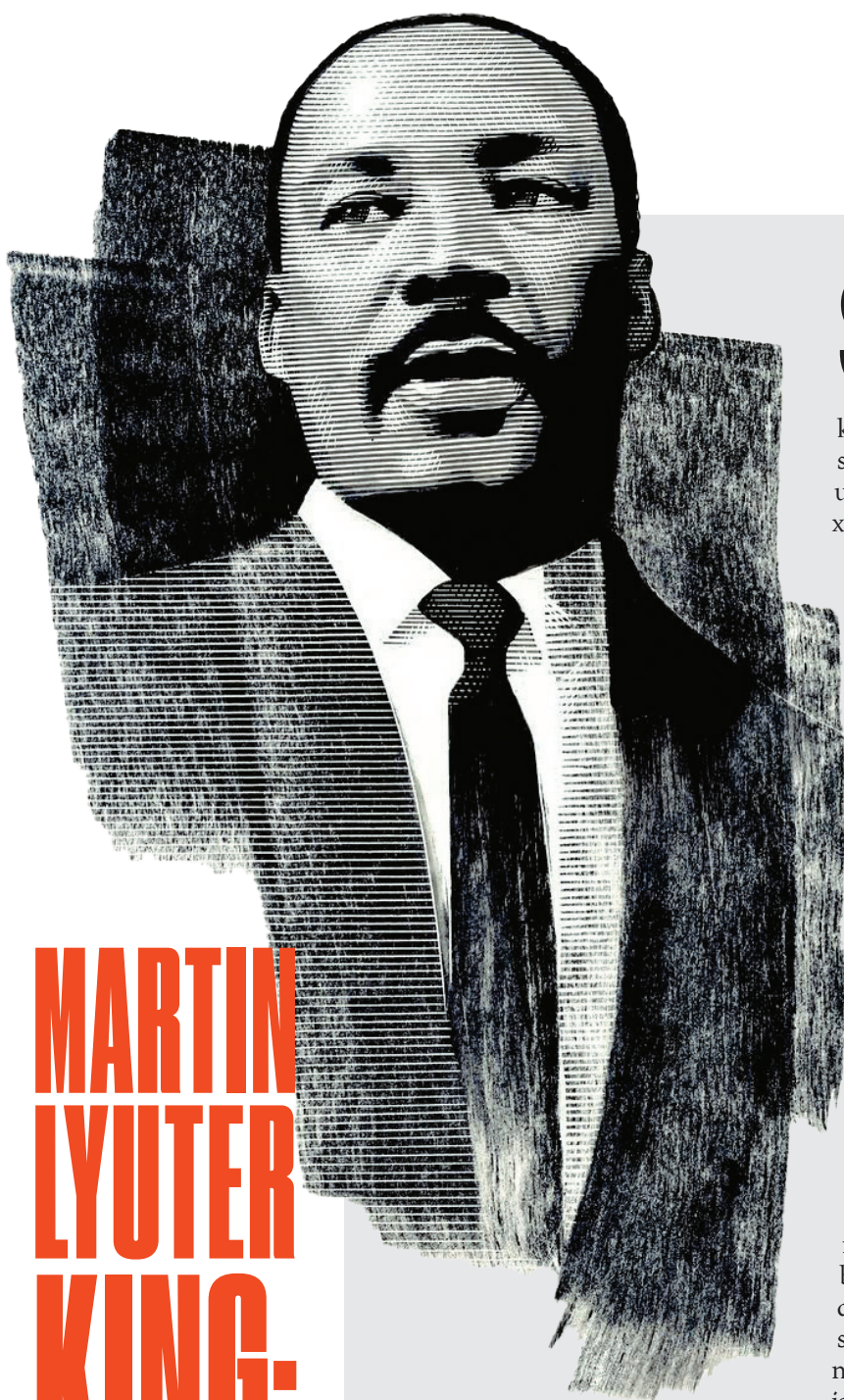
– Bo'lmasa, nega Murod juvozkashning xotinchasi baytalga o'xshab kishnaydi? – deb so'radi mulla Doniyor.

Qolgan mardumlar ham uning gapini bir og'izdan tasdiqlashdi. "Murod juvozkashning xotini rostdan ham ikki yashar baytalchaga o'xshab kishnaydi", deb aytishdi.

Mulla Nishon ko'p mulzam bo'ldi. Chandon o'yladi hamki, munosib javob topolmadi. Keyinroq borib, xayolida g'alati-g'alati gumonlar tug'iladigan bo'ldi. Deylik, xotini Hanifa kulsa, "Nega kishnayapsan, baytalcha?", deb so'raydi. Shu-shu, bechora Hanifa kulishni ham bas qildi. Endi uni qitiqlab ham kuldirolmaysan. Zavqi oshib-toshib ketganida, labining bir burchini ko'tarib iljayadi, xolos. Keyin birdan xo'rliigi keladi. Lekin tuzukroq xo'rsinishi ham qiyin. Mulla Nishon uning xo'rsinganini eshitsa bo'ldi, "Nega pishqiryapsan, baytalcha?", deb so'raydi.

Mashoyixlar aytganidek, yurt ayvoni keng, bu ayvonda ming alvonda odam, ming alvon odamning ming turfa tashvishi bor. Mulla nishonning tashvishi – gumon qilmoq. Hanifaning tashvishi – kishnamaslik, bizniki... Kim bilsin, bizning nima tashvishimiz bor?.. Munday qarasa, tashvishimiz qolmadi hisob. Burchimiz roviylik edi, bo'yin tovlamadik va manzilga yetdik. Manzilga yetgan kimsaning bitta niyati bo'ladi:

Tanimiz sog', jonimiz tinch bo'lsin!

**MARTIN
LUTHER
KING:**

**“AKSINCHA BO‘LSA HAM...”
YOXUD OLIY QONUNGA ITOAT XUSUSIDA**

Shunday bir kunlar bo‘ldiki, isroilliklar o‘zlarini Bobil qafaslarida ko‘rdilar. Bobilning Nabuxadnassar ismli bir podshosi bor edi. Siz u haqda “Doniyol kitobi”da ko‘p va xo‘b o‘qigansiz. U haqdagi hikoya avlodlar osha ongimiz qatlariga toshga o‘yilgan bitiklar yanglig‘ qolajak. Nabuxadnassar qudratli podshoh edi. Bir kuni u farmon chiqardiki, oltindan bir surat ishlasinlar, uning qalamravidagi barcha xalqlar o‘sha suratga topinsinlar. Bibliyani o‘qiganlaringiz bilasiz, Nabuxadnassar bir kuni qozilar, hokimlar-u mirshablarni qoshiga chorlaydi. Ular oltin suratga topingach, olampanoh ularga deydi: “Men sizlarga har bir fuqaroning oltin suratga topinishini nazoratga olishinglarni buyuraman.” O‘sha yerda uch yigit bor edi: birining ismi – Shadrax, yana biriniki – Meshax, uchinchisiniki – Abednego edi. Ular shunday javob berdilar – buni muqaddas kitobdan o‘qib beraman – podshohga shunday dedilar: “O Nabuxadnassar, bu borada senga beradigan javobimiz tayin. Bizning Xudomiz yonib turgan gulxandan ham olib chiqishga qodir. Sening qo‘lingdan ham ozod etajak, ey hukmdor. Basharti, U shunday qilmasa ham, bilib qo‘yginki, ey hukmdor, biz sen aytgan xudolarga ham, oltin suratingga ham sig‘inmaymiz”.

Shu yerda bir narsaga diqqat

etishingizni istardim: ana o'sha yigitlar "fuqaroviy bo'ysunmaslik"ni (civil disobedience) namoyish qildilar. Fuqaroviy bo'ysunmaslik hukumatning, davlatning, hatto sudning vijdongingiz adolatsiz deb topgan buyruqlariga bo'ysunmaslikni anglatadi. Fuqaroviy bo'ysunmaslik vijdonga itoatdir. Boshqacha aytganda, fuqaroviy buyusunmaslik yuksakroq qonunga itoatdir. Shunday vaqt bo'ladi, axloq kishisi vijdoni adolatsiz deb topgan qonunga bo'ysunmaydi. Shu tong sizlarga deymanki, birodarlarim, har bir avlod ichidan "Men oliy qonunga itoatdaman" deb baralla ayta olgan shaxslar yetishib chiqqani uchun ham tarix buyuk davrlar guvohi bo'ldi. O'sha kishilar aytar edi "men podshohga emas, chin Podshohga itoatdaman". Fuqaroviy bo'ysunmaslikni namoyish qilishimiz shart bo'lgan hozirgi holatimizda bizni tanqid qilayotganlar shu yerda – Amerikada zulmdan, Britaniya imperiyasidan ozod bo'lish uchun millatimiz fuqaroviy buyusunmaslikni amalga oshirganini eslamaydilar ham. Boston choyxovrlaridan ham ko'ra fuqaroviy bo'ysunmaslikni namoyish qilgan yana kim bor? Shuni unutmang, Hitler Germaniyada nima qilgan bo'lsa, barchasi qonunga muvofiq edi. Hitler yahudiylarning boshiga nima solgan bo'lsa, bariga qonun ruxsat bergan edi. Uning Germaniyasida yahudiya ko'mak berish, uning og'irini yengil qilish qonunga, o'sha Hitlerning o'zi qabul qilgan qonunga zid edi. Sizga aytay, agar men hozirgi tutumim bilan Hitler Germaniyasida yashaganimda, qonunni oshkora buzardim. Men fuqaroviy bo'ysunmaslikni amalga oshirardim.

Shunday vaqtlar bo'ladiki, inson ishlab chiqqan

qonun borliqning axloq qonunidan tashqariga chiqadi. Shunday vaqtlar bo'ladiki, insoniy qonunlar barhayot, ilohiy qonunlarga ters kelib qoladi. Qachonki shunday bo'lsa, uni buzishga burchlisiz va ana shunday yo'l tutishimdan men ham mamnunman. Bu borada menga yelkadoshlar ham yo'q emas. Shadrax, Meshax va Abednego mening yelkadosh hamrohimdir. Iso va Suqrot mening hamrohimdir. Bo'ysunishni istamagan barcha ilk xristianlar mening hamrohimdir. Ikkinchi, yana bir qiziqarli jihati, bu odamlar Xudoga, uning qudratiga shubha qilmaganlar. Ular qachon, nima qilmasinlar Xudoning ularni qutqarishga qodir qudrat sohibi ekanini bilib turganlar. Ular hukmdorga aytdilar "Biz sig'inadigan Xudo bizni xalos etishga qodirdir". Bu ishonch ularning tajribasidan kelib chiqqan edi. Ular Xudoni bilishardi, ular tabiatda Xudoni his etardilar, ular Xudoning xoliqligini bilardilar.

Ijozatingiz-la sizlarga yetkazmoqchi bo'lgan fikrimning

muhim jihatiga o'tsam. Hozir aytganlarimning barini unutsangiz-da, mana shunisini unutmasligingizga umid qilaman. Ana o'sha muhim jihat bu yerda namoyon bo'ladi. "Bizning Xudomiz yonib turgan pechkadan ham olib chiqishga qodir. Ammo aksincha bo'lsa ham, U bizni xalos etmasa, biz bari-bir sening suratingga bo'yin egmaymiz." "Aksincha bo'lsa ham" – nima demoqchiligimni payqadinglarmi? Bu kishilar aytmoqchilarki, "iymonimiz shu qadar chuqur, shu qadar qadrli, shu qadar qimmatbahoki, hech bir narsa bizni undan yuz o'girishga ko'ndira olmas. Bizning Xudomiz bizni xalos eta olur. Ammo aksincha bo'lsa...". Bu shuni anglatadiki, kishining iymoni "Ammo aksincha bo'lsa"ni ayta bilishida sinovdan o'tadi. Ko'ryapsizmi, "shartli" iymon va "shartsiz" iymon bor. Doimiy iymon, yashovchan iymon, kuchli iymon ana shu "shartsiz" iymondir. "Shart" iymoni aytadi, "agar hammasi yaxshi ketsa; agar hayot umidli, farovon, baxtga to'la bo'lsa; agar men qamalmasam; agar hayot azob-uqubatlari, og'irliklarini ko'tarmasam; o'zim tutgan mavqe uchun men haqimda yomon so'zlar aytilmasa; agar shularning birortasi bo'lmasa, u holda Xudoga iymonim butundir, menga ham yaxshi bo'ladi". Ana shu "shart" iymonidir.

Juda ko'plab shunday iymon egalarini bilasiz.

Yoqub bir gal shunday ikkilanishga tushib qolgandi. Uning iymoni "shart"ga asoslangan edi. U aytadi "Agar Xudo men bilan bo'lsa, safarimni bexatar qilsa, menga yeyishga non, kiyishga libos bersa, otamning uyiga xotirjamlikda qayta olsam, shunda U mening Xudomdir." Bu "shart" iymonining ayni o'zidir. Yoqub dinning mohiyatiga yetib bormagan edi. "Shartsiz" iymonga kelsak, u deydiki, "Garchi hammasi xato ketsa ham; garchi yovuzlik muvaqqat g'alaba qilsa ham; garchi kasallik g'olib kelsa ham, baribir, e'tiqodimda qolaveraman, qolaveraman; garchi dengiz ko'tarilib, toshqin tursa ham, tog'lar larzaga kelsa ham, Yaratgan biz bilan, Yoqubning Xudosi bizga panohgoh". Keksa Ayyub ana shunday iymon sohibi edi, "shartsiz" iymon sohibi edi. Unga nimaiki berilgan bo'lsa, barchasi qaytib olindi, hatto uning xotini

nihojat. Bu tong, birodarlar, sizga yetkazmoqchi bo'lganim shuki, siz o'z hayot yo'lingizda o'zingiz uchun shunday qadrli, shunday qimmatbaho, qiymatini abadiy yo'qotmaydigan bir narsani kashf etingki, undan zinhor voz kecha olmay qoling. Shunday prinsip, shunday buyuk iymonni kashf etingki, u sizning borlig'ingizga aylansin, undan ayrila olmang. "Men taniydigan, topinadigan Xudo menga ko'mak beradi, agar aksincha bo'lsa ham, baribir, men o'z yo'limda davom etaman, uning uchun turib beraman", deb ayta oling. Bu nimani anglatadi? Bu shuni anglatadiki, haq ishni qiling, ammo bu do'zaxdan saqlanish uchun bo'lmasin.

Agar siz an'anaviy teologiya do'zax deb ataydigan

"Endi qiladigan yagona ishing Xudoni la'natlash va o'lishdir. Xudo senga adolat qilmadi, sen avval-boshdanoq unga doimo boy bo'lib qolsamgina, chorvam yonimda qolsagina senga sig'inaman deyishing kerak edi. Uni la'natla va omonatingni topshir, Ayyub, u senga adolat qilmadi", dedi. Ammo Ayyub shunday javob qildi: "Azizam, meni kechirgin-u, mening iymonim sen o'ylaganchalik yuzaki emas. U meni o'ldirsa ham, men unga ishonaman. Mening iymonim shartsizdir". Ana shudir hayotning, dinning mohiyati.

Masala faqatgina sizning qanday iymon egasi ekaningizda. Siz bilasiz buning nima ekanini, din savdolashadigan narsa emas. Juda ko'p odamlar xudo bilan savdolashadi. "Agar meni og'riqdan xalos etsang, agar mening baxtimni to'kis qilsang, menga azob-uqubatni yaqin yo'latmasang, umidsizlikdan forig' etsang, shunda men mamnun bo'lanman, senga o'z daromadimning o'ndan bir ulushini bag'ishlayman, cherkovga boraman, senga bo'lgan iymonimni saqlayman." Ammo chinakam din savdolashish tajribasi emas, u oldi-berdi munosabatlari emas. Bilasizki, savdolashilgan joydan buyuk tuyg'ular g'oyib bo'ladi. Do'stlik, sevgi, nikoh haqida o'ylab ko'ring. Bular shartlarga emas, shartsizlikka asoslanadi. Bu buyuk tuyg'ular ustida savdolashilmaydi, ularning asosi shartlarni tan olmaydi.

Xulosamga ham yaqinlashyapman,

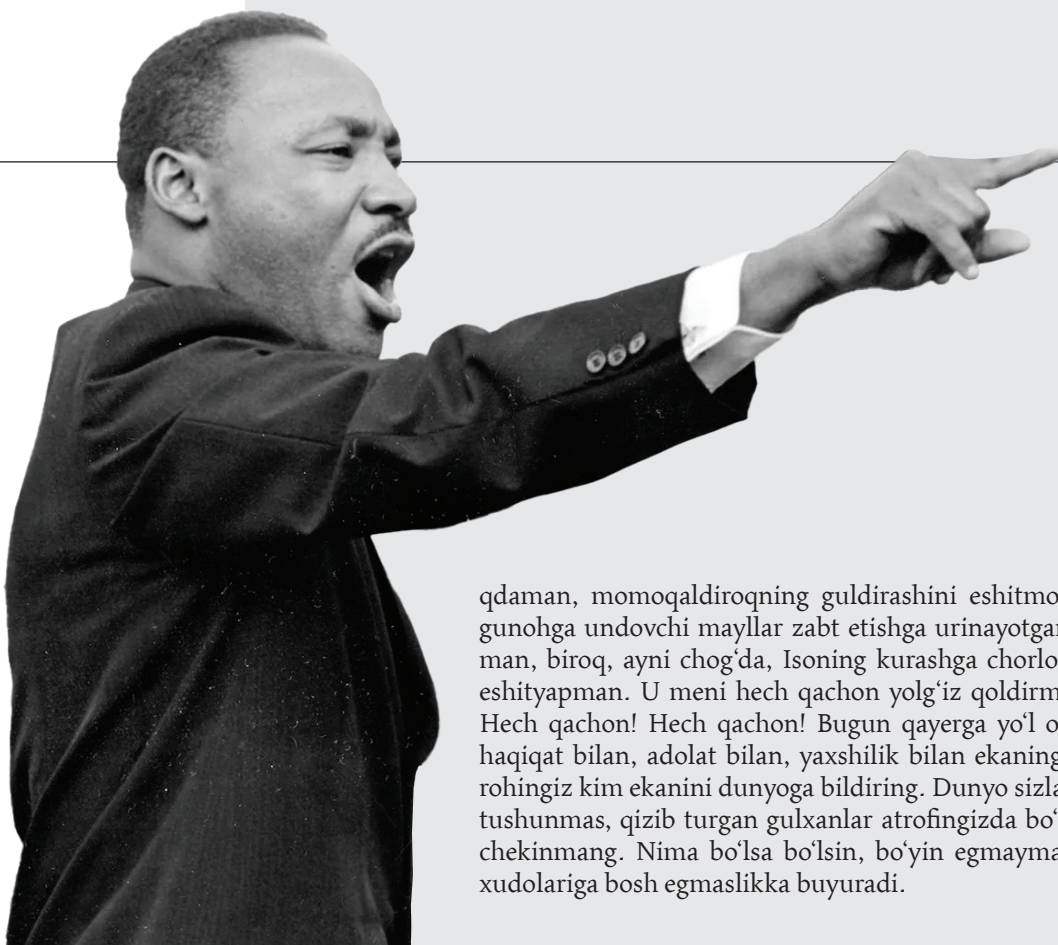
joydan saqlanish uchun haq ishni qilsangiz, bu haq emas. Agar an'anachi teologlar jannat deb atagan joy ilinjida haq ishni qilsangiz, bu haq ish emas. Agar siz azobdan qochish, baxtga erishish, lazzat olish uchun haq ishni qilsangiz, bu to'g'ri emas. Haq ishni aynan HAQ bo'lgani uchun qiling. "Baribir" deb ayta oling. Sevgingiz chuqur bo'lsin, zero sevishning o'zi sevimlidir. Adolatli bo'ling, zero adolatlilik to'g'rilikdir. Samimiy bo'ling, zero samimiylarning o'zi to'g'rilikdir. Sizga demoqchi bo'lganlarimning indallosi shu. Va nihoyat, to'g'rilik sizning jon tomiringizga aylan-sinki, uning uchun kerak bo'lsa o'limga-da tik boqing.

Shu tong sizlarga aytamanki, agarki siz uning uchun hatto

joningizni fido qilishga tayyor bo'lgan qadrli, qimmatbaho narsangizni topmagan bo'lsangiz, demak yashamayapsiz. Siz ham men kabi 38 yoshdadirsiz ehtimol, tasavvur qiling, shunday bir vaziyatga tushdingizki, o'zingizning buyuk prinsipingiz, buyuk maqsadingiz uchun turib berishingiz kerak bo'ldi. Shunda siz bunday qila olmadingiz. Chunki qo'rqdingiz, uzoqroq yashashni istadingiz; ishingizdan ayrilishdan qo'rqdingiz, tanqid o'qiga nishon bo'lishdan qo'rqdingiz, omma nazaridan qolishdan qo'rqdingiz, kimdir pichoqlab o'ldirishidan, kimdir o'q uzishidan, kimdir uyingizni bombalashidan qo'rqdingiz. Shu bois, o'z qadriyatlaringiz uchun turib berishni istamadingiz. Yaxshi, ehtimol uzoq yashab, to'qsonga kirarsiz, ammo bilib qo'ying, siz 38 yoshingizdayoq o'lgansiz! To'qsonga kimgach to'xtagan nafasingiz, 38 dagi ruhiy o'limingizning zohiri xolos. To'g'rilik uchun kurashdan chekingandayoq o'lgansiz, haqiqat uchun kurashdan chekingandayoq o'lgansiz, adolat uchun kurashdan chekingandayoq o'lgansiz.

Bugun qarshimizda turgan ana shu bolalar uchun

qdaman, momoqaldiroqning guldirashini eshitmoqdaman, ruhimni gunohga undovchi mayllar zabt etishga urinayotganini his qilmoqdaman, biroq, ayni chog'da, Isoning kurashga chorlovchi nidosini ham eshityapman. U meni hech qachon yolg'iz qoldirmaslikka so'z berdi. Hech qachon! Hech qachon! Bugun qayerga yo'l olmang, birodarlar, haqiqat bilan, adolat bilan, yaxshilik bilan ekaningizni, abadiy hamrohingiz kim ekanini dunyoga bildiring. Dunyo sizlarga boqar, sizlarni tushunmas, qizib turgan gulxanlar atrofingizda bo'lsin, mayli, ammo chekinmang. Nima bo'lsa bo'lsin, bo'yin egmayman, Xudo yovuzlik xudolariga bosh egmaslikka buyuradi.

Xudoga shukr deyman, ular bugun nimadir olishdi. Qizib turgan pechka ularni e'tiqodidan qaytara olmas. Ular "o'tga tashlang bizni" dedilar. Bilasizki, Bibliyada qandaydir mo'jiza haqida gapirilmoqda. Ularning iymoni "shartsiz" iymon edi. Xudo ularning abadiy hamrohi edi. Gapim so'ngida yana bir bor takrorlayman, haq ishni Haq uchun qiling, buning mukofoti bor. Bibliyada aytiladi, o'sha yonib turgan pechka misoli salqin xonaga aylantirildi. Kimdir ichkariga qaradi-yu hayqirvordi: "bu yerga uch kishini qamagandik, to'rtta bo'lib qolishibdi!" Yolg'izman deb o'ylamang. Boring o'sha qamoqxonaga, ammo u yerga yolg'iz bormaysiz. Haq tomonda turing, dunyo sizni tushunmasin, malomat toshlari otsin, siz yolg'iz emassiz. Bir joyda o'qigan edim, Xudo hamrohi bo'lgan odam ozchilik emasdir. Xudoning o'zi o'sha ozchilikni ko'pchilikka aylantirib qo'yadi. U bilan bo'ling shu tong, unga inoning, nimaki to'g'rilik bo'lsa, shuni qiling, U dunyo turguncha siz bilandir.

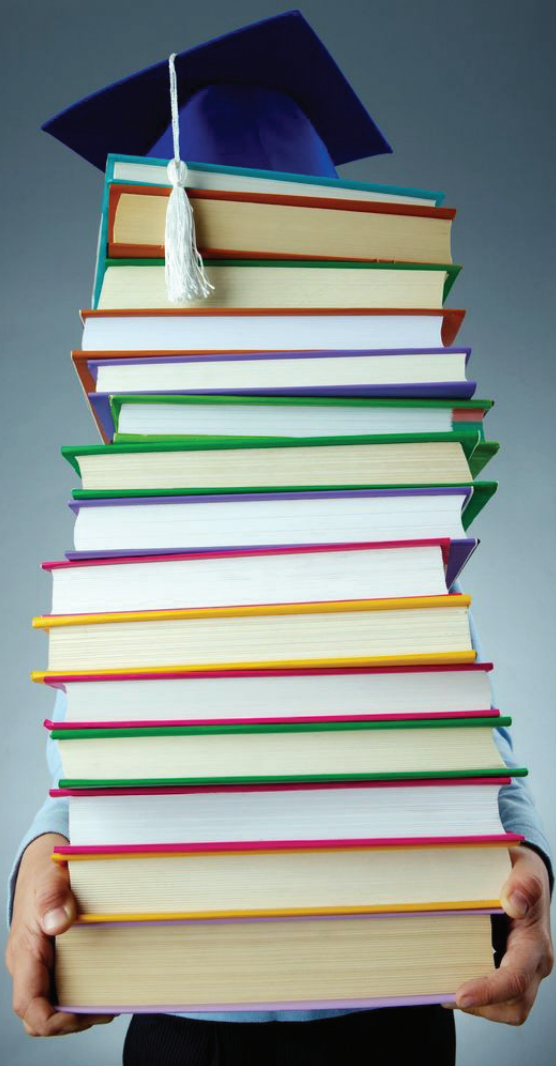
Ha, men chaqmoq nurlarini ko'rmo-

Xurshid YO'LDOSHEV tarjimai

Izoh: Buyuk jamoat arbobi, AQShda afroamerikaliklarning teng huquqlari uchun kurashgan va bu yo'lda jonini bergan Martin Lyuter King mazkur nutqini qatl etilishidan 5 oy oldin, 1967-yilda Atlanta shahrida so'zlagan.

AFTER FRESHMEN FROM GRADUATED STUDENT

Dear high school-leavers, congratulations on embarking on this incredible journey of higher education. As you are stepping into this new chapter of your life, I would like to take a moment to reflect on the significance of this milestone and share some thoughts that might guide you through the coming years.

University life is a unique and transformative period. It is a time for exploration, growth, and self-discovery. You are about to engage in an environment that will challenge your perspectives, expand your knowledge, and shape your future in ways you might not fully understand.

First and foremost, remember that you are here because you deserve to be. You have worked hard to reach this point, and your presence here is a testament to your dedication and potential. Embrace this opportunity with confidence and an open heart. The path ahead will not always be easy, but it will be profoundly rewarding.

One of the most important lessons you will learn during your university years is the value of curiosity. Never stop asking questions. Curiosity is the driving force behind innovation and discovery. It will lead you to new ideas, perspectives, and solutions. Whether in the classroom, in discussions with peers, or in your reflections, let curiosity be your guide.

You will also learn the importance of resilience. There will be times when you face setbacks, when the workload feels overwhelming, or when you doubt your abilities. These moments are not a sign of failure but an opportunity for growth. Embrace them, learn from them, and let them strengthen you. Remember, resilience is not about never falling; it is about always getting back up.

Your time at university is also a time to build relationships. The friendships and connections you make here can last a lifetime. Engage with your peers, participate in activities, and join clubs or organizations that interest you. These interactions will enrich your experience and provide you with a support network that will be invaluable throughout your journey.

Take full advantage of the resources available to you. Your professors are not just instructors; they are mentors and guides who can offer wisdom and insight. Seek their advice, engage with them in meaningful discussions, and don't hesitate to ask for help when needed. The university staff, libraries, and various support services are all here to ensure you succeed.

Balancing academics with personal well-being is crucial. Prioritize your health, both mental and physical. Find a routine that works for you, including time for study, rest, and recreation. Remember that taking care of yourself is not a luxury but a necessity for sustained success.

Reflect on your goals and aspirations regularly. University is not just about acquiring knowledge; it is about understanding who you are and what you want to contribute to the world. Let your passion and interests guide you. Be proactive in seeking out opportunities that align with your dreams, whether through internships, research projects, or volunteer work.

Lastly, remember that this journey is uniquely yours. It is a time for you to grow, to explore, and to define your path. Embrace the diversity of experiences and perspectives you will encounter. Be open to change and willing to adapt. Trust in your ability to navigate this journey with integrity and purpose.

You are at the beginning of an extraordinary adventure. Make the most of it, cherish every moment, and always strive to be the best version of yourself. The future is yours to create, and it starts here.

Warmest regards, Otabek MADAMINOV

SHOHJAHON SHODMON:

“VIJDONIM UYG‘ONSA ISMINGNI AYTIB...”

Shohjahan SHODMON – 2001-yilda Qashqadaryo viloyati Muborak tumanida tug‘ilgan. O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti talabasi. Yosh shoirning she‘rlari adabiy jamoatchilik tomonidan iliq qarshi olingan.

Tashqarida taraldi bir zum,
Nafasimga limmo-lim qo‘shiq.
Derazangning oldida o‘zim
Serenada kuyladim jo‘shib.

O‘yga tolding, oynadan boqib,
O, sevgilim, sochlari taram.
Torlaridan yuragim oqib,
Yig‘layapti dildosh gitaram.

Nurni shimgan kuylarim mahzun
ruxsoringga yoyadi yolqin.
G‘arib tuldek nochor tabassum
lablaringda yugurar horg‘in.

Chiq, dilbarim! Maysalar durkun,
Ko‘kning yarmin to‘ldirgan qamar.
Nahot uyda o‘tirmoq mumkin
Shunday tunda hislarni qamab?

O, bilaman, berguvchi samar
Bisotingda bahonalar but.
Mayli, jonim, faqat uxlama,
Qo‘shiqlarim tingunicha kut!

Torlaridan yuragim oqib,
Yig‘layapti dildosh gitaram...

Go'yo huzur topganday kuydan,
G'am yuvilgan kabi kun sayin.
Muborakda tag'in biz suygan
Yozgi yomg'ir! O, mayin. Mayin.

Qo'yilganday nam barqut sirib,
Tomchilarni yutadi jimlik.
Yomg'irpo'shni uyda qoldirib
Tabiatga singish yoqimli.

Sunbullaring jununvash ko'kning
Ko'z yoshlarin silkirjonsarak.
Jilmayasan ohista turtib:
"Buncha go'zal bu osmon, qarang!"

Jim qolaman termulib senga,
Ko'zlaringda suzar koinot.
Daydi bodlar guvullar tergap,
Lablaringdan kutaman imdod.

Va to'satdan qo'yadi Alloh
Bulutlarning ko'zlarin tang'ib.
So'ng jonimga lazzat yoyib, oh
Ho'l tuproqning ifori anqir.

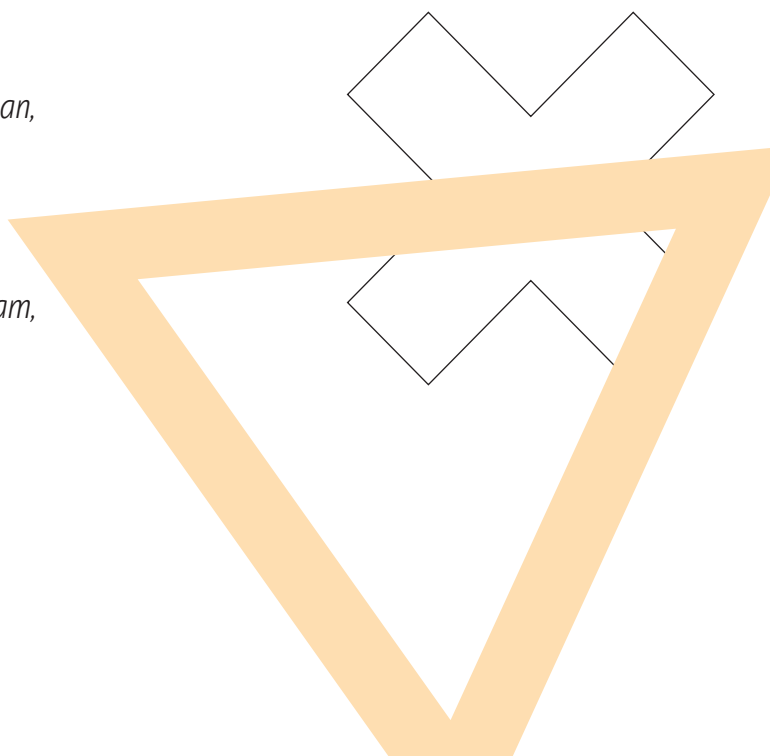
Ko'zlaring – qanchalar mahzun, bechora,
Bilinmas alamdandolgan qanchalar...
(Shafqat qil, boshqa birjazo ber, yo Rab,
bu nigoh yuborar meni parchalab.)

Ko'zlaring – hislari qolgandir muzlab,
necha yildan buyon bir faqir rassom
shishadek qotgan muz devori uzra
suratim chizmoqqa izlaydi ilhom.

Ko'zlaring – payt poylar qasoskor mergan,
meni ta'qib etar arvoh sharpasi
yoki tushlarimga mavhumlik bergan
bo'g'ilgan vijdonning xirilloq sasi.

Ko'zlaring – bir paytlar, o qanday ko'rkam,
nayzadek maysalar o'stirgan adir
va hozir azobdan aylangan cho'lga,
izn ber, so'ylasin, xuni kimdadir?

Ko'zlaring – shikoyat qilmas baribir,
(maysalar ustida shudring tizilgan.)
Yelkamda zerikkan malak kabidir
yo xalqim singari mazlum, ezilgan.

Men safo izladim,
qismat ilingan
kunlarni yengmoqni istadim yengil.
Ketdim, kipriklaring uchiga ingan
sho'rxok tomchilarni sidirdi yenging.

Mazlum xotirangni yelkamga ortib,
yo'llarni qabartdim, keksa yo'lchiday
g'udrandim: yashadim mo'ljalidan ortiq
vafodor yo'ldoshga sira yolchimay.

Tushlar kunjagida Xizrga uchrab
O'zligim qoshida fosh bo'lgan paytim
ruhimning qichqiriq shovqini ichra
vijdonim uyg'onsa ismingni aytib
va qaytsam...

va qaytsam, kechirma, jazoga shayman,
meni afv etmoq ham endi gunohdir.
Bir zindon ulashgin, ezsin pushaymon,
ko'zlaring qa'riga quldek uloqtir.

Muhabbat,
nihoyat men seni topdim
va darhol tanidim – chaqnadi yodim,
munavvar mayoqqa evrildi taftim,
charog'on hislarga to'ldi hayotim.

Angladim,
jamiki hasratlarimni
chilparchin etarsan kaftingda yanchib,
bemajol xayolim hayratlarini
to'kursan,
kokiling – nurafshon qamchin.

Tush ko'raman – bir sado quvlar,
Uyg'onaman – lablarim qaqroq.
Bolasini chaqirar uv-vlab
Saksovullar o'stirgan sahro.

Ajablanma, Toshkent go'zali,
Tushlarimdan tushmadi bu hech.
Ko'zlarimga tutgin ko'zani,
Tomchilagan sog'inchimni ich.

Qonib ichgin...
Nihoyat, mensan,
Ko'zlarimdan yig'la bir hovuch.
Qo'llaringni qanotga mengzab,
Kuzgi qushday janub tomon uch.

Parvoz qil ko'k toqiga chiqib,
Orzularing kabi havorang.
Yo'llarimga saksovul ekib,
Seni - Meni kutar Muborak.

Angladim,
bu qismat go'zaldir g'oyat,
chehrangda malaklar tajallisi bor.
Meni tiriltirar...

meni...

nihoyat...

sochingdan ufurgan anbarin ifor.

va yana angladim,
dunyoda huzun
beg'ubor mehring-la topgay intiho.
Go'yoki, bu oqshom umrimday uzun,
go'yoki she'r bitsa, kelgay Imtihan.

AFSONAVIY

Pari xalqalari

Namibiyaning keng va quruq cho'l hududlarida joylashgan Pari xalqalari (Fairy Circles) sirli doira shaklidagi taqir yerlar bo'lib, ularning markazida hech qanday o'simlik o'smaydi. Ushbu doiralar Namib cho'lining shimoli-g'arbiy qismida, taxminan 1800 km uzunlikda joylashgan. Mamlakatning eng mashhur va sirli tabiiy hodisalaridan hisoblanadi.

- O'simliklar va tuproq nazariyasi: yana bir nazariya bu doiralarni o'simliklar va tuproqning o'zaro ta'siri natijasi deb tushuntiradi. Bu nazariyaga ko'ra, o'simliklar suv va oziq-ovqat uchun raqobatlashadi, natijada markaziy qismda o'simliklar o'smaydi, chetlarida esa o'sadi.

- Gaz emissiyasi: Ba'zi tadqiqotchilar tuproq ostidan chiqqan gazlarning bu doiralarni hosil qilishi mumkinligini ham taxmin qilganlar.

Ko'plab ilmiy tadqiqotlar o'tkazilganiga qaramay, Pari xalqalarining paydo bo'lish sababi hali aniqlanmagan. Tadqiqotchilar turli nazariyalarni sinovdan o'tkazishda davom etishmoqda.

O'z o'rnida, bu xalqalar haqida aholi orasida turli xil mistik qarashlar ham yo'q emas. Mahalliy xalq himbular ularni "Xudolarning yerdagi izlari" yoki "Ilohiy ruhlarning nishonasi" deya, bu joylarni muqaddas va sirli hisoblashadi. Yana uyerga noma'lum uchar jismlarning qo'ngani haqida farazlar ham mavjud.

MANZILLAR

Pari xalqalari diametri bir necha metrga yetadigan ideal doira shaklida bo'lib, ular cho'l hududi bo'ylab minglab kilometr masofalarga tarqalgan. Qolaversa, ularning bir xil va tartibli joylashuvi e'tiborni tortadi. Xalqalarining qanday paydo bo'lganligi haqida ko'plab ilmiy nazariyalar mavjud, ammo hozirgacha aniq tushuncha yo'q. Ba'zi nazariyalar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Termitlar nazariyasi: Ba'zi olimlar bu doiralarni qum termitlarining faoliyati natijasi deb hisoblashadi. Ularning fikricha, termitlar o'zlarining inlarini qurish uchun o'simliklarni yo'q qiladi va natijada bunday doiralar hosil bo'ladi.

Ko'rinmas shahar

Shambala - bu afsonaviy va sirli joy bo'lib, uning aniq mavjudligi haqida hech qanday dalillar yo'q. Ammo ko'plab manbalarda uning Tibet tog'larida joylashgani haqida aytiladi. Bu sirli joy buddizm va hinduizmga muhim rol o'ynaydi. Shambalaning mavjudligi haqida hech qanday nazariy yoki amaliy asos bo'lmasa ham, xalq afsona va rivoyatlarga tayangan holda uning mavjudligiga ishonishadi.

Shambala tushunchasi "Kalachakra tantra" (Buddizmga oid muhim diniy yozuv) va buddizmning boshqa muhim manbalarida ko'p marta zikr qilingan. U yerda faqat yuqori darajadagi ong egalari va ma'naviy yetuk odamlar yashaydi deya ishoniladi.

Shambalaning aniq joylashuvi noma'lum bo'sa-da, lekin bu joyning geografik holati haqida ko'plab taxminlar mavjud. Ba'zi manbalarda u Tibet tog'larida joylashgan deb aytilsa, ba'zilarida Hindistonning shimoliy qismida yoki boshqa hududlarda deya ko'rsatilgan.

"Kalachakra tantra"da Shambala ma'naviy va jismoniy uyg'onish markazi sifatida tasvirlanadi. Shu bilan birga, ma'naviy izlanish va o'z-o'zini anglash yo'li sifatida qaraladi. Bu joyga yetib borish insonning ma'naviy kamoloti bilan bog'liq ekanligi bir necha o'rinlarda takrorlangan.

Hatto 20-asr oxirlarida Shambalani topish uchun bir qancha ekspeditsiyalar tashkil qilingan, ammo bu izlanishlar muvaffaqiyatsiz tugagan. Siz bu nomga xitoy va hind asarlari yoki filmlarida ham duch kelishingiz mumkin. Chunki bu joy sirli va afsonaviy qirolik sifatida ko'plab ijodkorlarni ilhomlantirgan.

Uluru tepaligi

Uluru - Ayers Rock nomi bilan ham ataluvchi, Avstraliyaning markaziy qismida joylashgan ulkan qumtosh monoliti bo'lib, dunyodagi eng mashhur tabiiy yodgorliklardan biridir. U Avstraliyaning Shimoliy hududida, Alice Springs shahridan taxminan 335 km janubi-g'arbda joylashgan. Bu joy o'zining tabiiy go'zaligi, madaniy ahamiyati va sirli jihatlari bilan ajralib turadi.

Uluru 348 metr balandlik va 9,4 km atrofida uzunlikka ega bo'lib, yer ostida uning yana ham kattaroq qismi mavjud. Monolit qumtoshdan tashkil topgan bo'lib, taxminan 600 million yil oldin hosil bo'lgan. Ayers Rockning o'ziga xos qizil rangi temir oksidlarining havo bilan reaksiyasi natijasida hosil bo'ladi. Bu tosh quyosh nuri bilan birga rangini o'zgartiradi va kunduzi boshqa bir tusda, tunda esa yana boshqa tusda tovlanib, ajoyib manzara hosil qiladi.

Ushbu maskan Anangu aborigenlari uchun muqaddas joy hisoblanadi. Ular bu hudud atrofida ming yillar davomida yashab kelgan. Tabiiyki, aborigenlarning qumtosh monoliti bilan bog'liq turli xil afsona-yu marosimlari mavjud. Ya'ni Anangu xalqining madaniyati va urf-odatlar Uluru bilan chuqur bog'langan. Ularning e'tiqodiga ko'ra, Tjurkurpa (Anangu qonunlari, afsonalari va madaniyati) Uluru bilan chambarchas bog'liq. Har bir tosh, g'ovak va yoriqning o'z tarixi, afsonasi bor va bu afsonalar avloddan avlodga o'tib kelmoqda. Ushbu hududda suv taqchil bo'lsa-da, kichik jilg'alar uchrab turadi. Jilg'alar harakati esa quyosh yoki oy nurlarida tepalik turli ranglarda jilolanishiga hissa qo'shadi. Anangular bu jilg'alarni ham o'zlarining afsonaviy rivoyatlariga bog'liq deb bilishadi.

Qolaversa, Ulurudagi xilma-xil o'simliklar va hayvonot dunyosi hududning ekologik ahamiyatini oshiradi va muntazam ravishda sayyohlarni o'ziga jalb etadi.

G'am-anduh bilimdir,
shuning uchun ko'p
biladiganlar chuqur
qayg'urishadi.

Qo'lingdan kelsa, doimo kul.
Bu arzon davo.

Ahmoqlik shon-shuhratni
halok etish payida bo'ladi.

Kelajakning eng yaxshi
bashoratchisi o'tmishdir.

Chinakam mashhur - ko'pchilik
uni taniganidan, o'zi esa
ko'pchilikni tanimaganidan
baxtiyor kishidir.

Moxov kabi sevgi ham kech
kelganida juda xavfli bo'ladi.

JORJ

Bayron:

“Bo'sh vaqtlarida
nafratlanadilar...”

Agar ular katta ehtimol bilan
bugun vafot etsalar, hech
qachon muvaffaqiyatsizlikka
uchramaydilar.

Nafrat hozirgacha eng uzoq
davom etadigan zavqdir;
erkaklar shoshilinch
sevadilar, bo'sh vaqtlarida
nafratlanadilar.

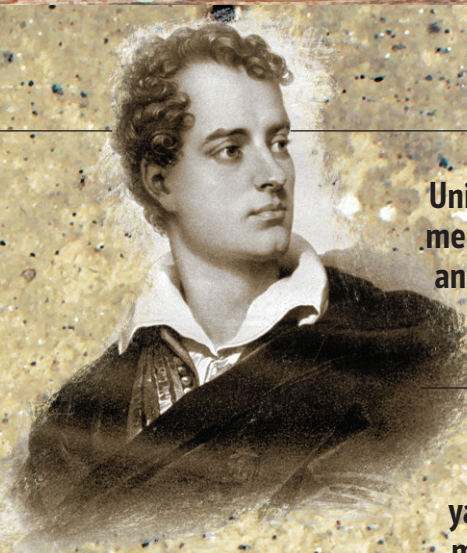

Bu mamlakatning barcha
“vatanparvar”lari nima
uchun tug'ilgan? Ov qilish,
ovoz berish va donning
narxini ko'tarish uchunmi?

Haqiqat har doim g'alati;
u xayoliy narsalardan ham
g'alatiroq.

Mantiq qilishni
xohlamaydiganlar -
murosasizlar; mantiq
qilishni eplay olmaydiganlar
- ahmoqlar; mantiqan
o'ylashga jur'at etmaganlar
- qullardir!

Barcha xayrlashuvlar
to'satdan bo'lishi kerak;
agar abadiyga bo'lsa.

Gunohni kechirishning
boshlanishi, yashash uchun
shu gunoh zarurligini tan
olishdir.

O'tgan zavqlarim
uchun qayg'urmayman;
yaqinlashayotgan xavflar
uchun ham. Mening eng katta
qayg'um shundaki, men hech
narsa qoldirmayman, hech
kimdan men uchun yig'lashini
talab qilolmayman.

Aqlli odamni hech narsa
nodonning kulgusidan ko'ra
ko'proq chalg'itmaydi.

Faqat adolatli bo'lgan
kishi shafqatsizdir. Hamma
adolatli hukm qilinsa, yer
yuzida kim yashay olardi?

Odamlardan o'zib
ketadigan yoki ularni zabt
etadigan kishi, o'zidan
pastdagilarning nafrati
bilan siylanishga tayyor
tursin.

Men ahmoq bo'lishim
mumkin, lekin hech
bo'lmaganda shubhala
olaman va o'z-o'zini
ma'qullagan, donoligidan
mamnun bo'lgan hech kimga
hasad qilmayman.

Ayollar hissiyotlarining jim-
jimalaridan voz kechishni
yoqtirmaydilar va ular
haqli, aks holda bu ularni
qurollaridan mahrum qilgan
bo'lardi.

Uning eng katta qobiliyati -
mening qobiliyatli ekanimni
anglagani. Bu borada unga
tan beraman.

Ming yillar davlatni
yaratishga xizmat qilishi
mumkin. Bir soat esa uni
vayron etish uchun yetarli.

Fikrlar o'zgarishi uchun
yaratilgan - aks holda
haqiqatni qanday topish
mumkin?

Mendan qarzlarimni
to'lashni talab qilish juda
adolatsizlikdir, bu menga
qanchalik og'riq berishini
tasavvur ham qilolmaymiz.

Qayerda sir bo'lsa, u yerda
odatda yomonlik ham bo'lishi
kerak, degan shubha bor.

Samimiy kishi kamtar bo'lishi
mumkin, lekin u hech qachon
xizmatkor bo'la olmaydi.

**“O‘tganlarni xotirlayversang
Xayolingga kelmaydi nelar.
Dungo elak... odamlarni u
Bir lahza ham tinmasdan elar.**

**U tinimsiz chayqalib turar,
Chayqalishi azob-zulmdir.
Bu elakning ustida hayot,
Bu elakning osti – o‘limdir.**

**Bu elakning ustini ko‘ring,
Ko‘ringizlar siz taglarini...
Unlarni qor kabi yog‘dirar,
Qoldiradi kepaklarini...”**

Matnazar ABDULHAKIM

Salvador Dalining
1931-yilda
ishlangan “Barqaror
xotira” kartinasi

